

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»**

**ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ, ΞΕΠΛΥΜΑ ΚΑΙ
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ. ΈΡΕΥΝΕΣ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

**ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΕΛΕΝΗ
ΑΜ: 01263219Μ006**

**ΑΘΗΝΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 2022**

Τριμελής Επιτροπή:

Επιβλέπουσα: *Λαμπροπούλου Ευσταθία, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου*

Μέλη: 1. *Λάζος Γρηγόριος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου*

2. *Ζιούβας Δημήτριος, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου*

«Η παρούσα εργασία δεν αποτελεί –εν όλω ή εν μέρει- προϊόν κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας και κανένα τμήμα της ούτε στο σύνολό της έχει υποβληθεί προς απόκτηση άλλου πτυχίου ή τίτλου σ' αυτό ή οποιοδήποτε άλλο πανεπιστήμιο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της ημεδαπής ή αλλοδαπής».

Αφιερώνεται στην μνήμη του πατέρα μου

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ελληνικές

ΑΕΠ:	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΔΕΥ:	Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων
ΔΙΑΣ:	Διατραπεζικά Συστήματα
ΕΕ:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ:	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΕΟΚ:	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΗΠΑ:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΟΟΣΑ:	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΚ:	Ποινικός Κώδικας
ΣΔΟΕ:	Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
ΥΠΕΕ:	Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων

Ξένες

AML:	Anti-money laundering
BCCI:	Bank of Credit and Commerce International
FATF:	Financial Action Task Force
FIUs	Financial Intelligence Units
FMTNs:	Formal Money Transfer Networks
FTFs:	Foreign Terrorist Fighters
GPII:	Global Payment Innovation Initiative
IMF:	International Monetary Fund
IMTNs:	Informal Money Transfer Networks
KYC:	Know Your Customer

MONEYVAL:	Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism
OLAF:	Office Européen de la Lutte Anti-Fraude
SWIFT:	The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications
SEPA:	Single Euro Payment Area
TARGET:	Trans - European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System
TFTP:	The Terrorist Finance Tracking Program
UNODC:	United Nations Office on Drugs and Crime

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την επιτυχή εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας οφείλω ένα τεράστιο ευχαριστώ στους ανθρώπους που συντέλεσαν σε αυτό το έργο, ο καθένας με τον δικό του μοναδικό τρόπο.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτρια μου Έφη Λαμπροπούλου, που σε προπτυχιακό αλλά και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, συνέβαλε στην ανάπτυξη της ακαδημαϊκής μου μόρφωσης και με εμπιστεύτηκε με το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία. Με καθοδήγησε και έκανε το καλύτερο δυνατό για την ολοκλήρωση της εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τα άλλα δυο μέλη της τριμελούς επιτροπής, κ. Γρηγόριο Λάζο και κ. Δημήτριο Ζιούβα, οι οποίοι με βοήθησαν σε ό,τι χρειάστηκε.

Τέλος, το μεγαλύτερο ευχαριστώ το οφείλω στην οικογένεια μου και στους φίλους μου, που με στήριξαν καθόλη τη διάρκεια της διπλωματικής μου και πίστεψαν σε μένα όταν εγώ δεν το έκανα. Ευχαριστώ τον καθένα ξεχωριστά.

Χαραλάμπους Ελένη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	9
ABSTRACT.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ:.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.....	14
I. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ:	14
I.1. Θεωρία Ορθολογικής Επιλογής (Rational Choice Theory).....	14
I.2. Θεωρία του Λευκού Κολάρου (White Collar Theory)	16
I.3. Θεωρία της Ανομίας και της Έντασης (Strain Theory).....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ.....	21
II. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ.....	21
II.1. Επίσημα Συστήματα Μεταφοράς Χρημάτων (Formal Money Transfer Networks/ FMTNs)	21
II.1.1. TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer system)	21
II.1.2. SWIFT (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications)	22
II.1.3. SEPA (Single Euro Payment Area)	24
II.1.4. Συστήματα Πληρωμών ΔΙΑΣ	26
II.1.5. Western Union	26
II.1.6. MoneyGram	27
II.2. Συνεργασία Επίσημου Τραπεζικού Συστήματος με τις Διοικητικές Αρχές	29
II.3. Ανεπίσημα Συστήματα Μεταφοράς Χρημάτων (Informal Money Transfer Networks/IMTNs)	33
II.3.1. Hawala/Hundi	34
II.3.2. Fei Ch'ien.....	36
II.3.3. Chits and Chops	37
II.3.4. Η Μαύρη Αγορά Pesos της Κολομβίας.....	38
II.4. Διατήρηση των Ανεπίσημων Συστημάτων Μεταφοράς Χρημάτων (IMTNs).....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ	41
III. ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ:	41
III.1. Ιστορική Αναδρομή και Οριοθέτηση του Φαινομένου του Ξεπλύματος.....	41
III.2. Στάδια Ξεπλύματος Χρήματος.....	45
III.2.1. Το μοντέλο των κύκλων	45

III.2.2. Το τελεολογικό μοντέλο	46
III.2.3. Το μοντέλο φάσεων	46
III.2.4. Το αμερικανικό μοντέλο.....	46
III.3. Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές Πρωτοβουλίες Πρόληψης του Ξεπλύματος Χρήματος	48
III.3.1. Διεθνές θεσμικό πλαίσιο.....	48
III.3.2. Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο.....	51
III.3.3. Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο.....	57
III.4. Παγκοσμιοποίηση και Συνέπειες Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες.....	58
III.5. Υποθέσεις και Έρευνες Ξεπλύματος Χρημάτων	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV	65
IV. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	65
IV.1. Εννοιολογική Προσέγγιση της Τρομοκρατίας και του Οργανωμένου Εγκλήματος	65
IV.2. Χρηματοδότηση Τρομοκρατίας.....	69
IV.3. Αντίκτυπος Τρομοκρατίας	74
IV.4. Νομοθετικό Πλαίσιο Αντιμετώπισης Τρομοκρατίας και Οργανωμένου Εγκλήματος	76
IV.4.1. Διεθνές θεσμικό πλαίσιο	76
IV.4.2. Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο	78
IV.4.3. Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο	81
IV.5. Υποπτες Κινήσεις που Συνδέονται με τη Τρομοκρατία και Υποθέσεις.....	83
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	101

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται την λειτουργία των συστημάτων μεταφοράς χρημάτων και την σύνδεσή τους με το ξέπλυμα χρήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Τις δυο τελευταίες δεκαετίες, η εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας μονοπωλεί το ενδιαφέρον της παγκόσμιας κοινότητας σε συνδυασμό και με τον αντίκτυπο της παγκοσμιοποίησης και της εξέλιξης της τεχνολογίας που εγκυμονεί κινδύνους για τα χρηματοπιστωτικά συστήματα μεταφοράς χρημάτων. Η μεγιστοποίηση του κέρδους παρουσιάζεται ως απώτερος σκοπός της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, χρησιμοποιώντας τα συστήματα μεταφοράς χρημάτων, που με τη σειρά τους μπορεί να προσφέρουν υπηρεσίες συναλλαγών που θα τροφοδοτήσουν τρομοκρατικές ενέργειες. Σε πρώτο στάδιο, θα αναλυθούν οι όροι και θα καταγραφούν οι πρακτικές που ακολουθούνται σε διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Θα τονιστεί η μεταξύ τους σύνδεση και η διαιώνιση τέτοιων παράνομων πρακτικών, ενώ θα αναλυθούν έρευνες και εκθέσεις με σκοπό να αποτυπωθεί η υπάρχουσα κατάσταση και οι συνέπειες που επιφέρουν στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η εργασία θα καταλήξει με τα συμπεράσματα που μπόρεσαν να εξαχθούν από τα παραπάνω αλλά και τους περιορισμούς που εντοπίστηκαν.

Λέξεις-κλειδιά: συστήματα μεταφοράς χρημάτων, ξέπλυμα χρήματος, τρομοκρατία, παγκοσμιοποίηση, οργανωμένο έγκλημα, διαφθορά

**Money remittance networks, money laundering and terrorism. Surveys,
methodology, conclusions**

Charalampous Eleni

ABSTRACT

This thesis deals with the operation of money remittance networks and their connection to money laundering and the financing of terrorism. The last two decades, the spread of organized crime and terrorism have monopolized the interest of the world community in conjunction with the impact of globalization and the evolution of technology that poses risks to financial money transfer systems. Profit maximization is presented as the ultimate goal of money laundering, using money remittance networks, which with their turn can provide money transfer services that will finance terrorist acts. Firstly, the terms will be analyzed, and the practices followed at international, european and national level will be listed. The link between them and the perpetuation of such illegal practices will be emphasized, while investigations and reports will be analyzed in order to capture the current situation and the consequences they bring to the global financial system. The thesis will end up with the conclusions that could be drawn from the above and the limitations that were identified.

Keywords: money remittance networks, money laundering, terrorism, globalization, organized crime, corruption

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρόοδος της πληροφορικής και των επικοινωνιών τα τελευταία χρόνια, με έμφαση την δεκαετία του 1980, που έκαναν και την εμφάνισή τους δειλά οι υπολογιστές, έφερε θετικές και αρνητικές επιδράσεις τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνία και στα άτομα. Η εξέλιξη της τεχνολογίας μπορεί να διευκόλυνε την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, αλλά ταυτόχρονα διεύρυνε τις δυνατότητες διάπραξης νέων μορφών εγκλημάτων που δεν υπήρχαν. Απόρροια αυτής της τεχνολογικής έκρηξης υπήρξαν τα υπολογιστικά συστήματα μεταφοράς χρημάτων που ενώ επέκτειναν τις υπηρεσίες των τραπεζικών ιδρυμάτων όντας ευέλικτα και εύχρηστα για τις ανάγκες των καταναλωτών, έθεσαν και θέτουν σε κίνδυνο την εύρυθμη λειτουργία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος με τις ευαλωτότητες που παρουσιάζουν¹.

Τα συστήματα μεταφοράς χρημάτων πολλές φορές γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης επίδοξων εγκληματιών που θέλουν να νομιμοποιήσουν τα παράνομα κέρδη τους. Η ταχεία εξυπηρέτησή τους, καθώς κι η ανωνυμία που προσφέρουν προσελκύουν εν δυνάμει εγκλήματα απάτης και διαφθοράς. Το ξέπλυμα χρήματος, όντας ένα φαινόμενο που έχει απασχολήσει τις αρχές, αποφέρει πολλά έσοδα στις εγκληματικές οργανώσεις αλλά και διατηρεί τις παράνομες δραστηριότητες που τροφοδοτεί με αυτά τα χρήματα. Η πολυπλοκότητα κι η διεθνικότητά του είναι αυτά που το ξεχωρίζουν από τα άλλα εγκλήματα και δυσκολεύουν το έργο των διωκτικών αρχών ως προς την αποκάλυψη και εξιχνίαση του. Η τρομοκρατία με την σειρά της ενισχύεται από τέτοιες πρακτικές ξεπλύματος και τροφοδοτεί έτσι τις δραστηριότητές της με τις συνθήκες και τα χρονικά πλαίσια που εκτιλίσσεται να είναι ρευστά.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει την λειτουργία των συστημάτων μεταφοράς χρημάτων, την σύνδεσή τους με το ξέπλυμα χρήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, μέσα από την διεθνή βιβλιογραφία και εμπειρία σε συνδυασμό με τις έρευνες που έχουν γίνει. Αρχικά, θα αναπτυχθεί η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να εξαχθούν τα τελικά συμπεράσματα, ενώ στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει εκτενέστερη ανάλυση των θεωρητικών προσεγγίσεων, μέσα από τις οποίες μπορούν να εξεταστούν τα παραπάνω φαινόμενα. Συγκεκριμένα, θα αναπτυχθούν οι θεωρίες της ορθολογικής επιλογής, του λευκού περιλαιμίου και της ανομίας και της έντασης.

¹Nawaz, McKinnon & Webb 2002, σελ. 335.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα αναλυθούν τα συστήματα μεταφοράς χρημάτων τόσο τα επίσημα όσο και τα ανεπίσημα. Θα κατηγοριοποιηθούν λεπτομερώς όλα τα σύγχρονα κανάλια συναλλαγών και τα χαρακτηριστικά λειτουργίας τους. Ακόμη, θα παρουσιασθεί η συνεργασία των επίσημων συστημάτων μεταφοράς χρημάτων με τις διωκτικές αρχές και θα τονιστούν οι λόγοι διατήρησης των ανεπίσημων συναλλακτικών συστημάτων. Το τρίτο κεφάλαιο θα ασχοληθεί με το ξέπλυμα χρήματος. Θα γίνει ιστορική αναδρομή στις τεχνικές του ξεπλύματος και συνάμα στα στάδια που διέπουν το φαινόμενο μέχρι την ολοκλήρωσή του. Επιπροσθέτως, θα επισημανθούν οι πρακτικές και πρωτοβουλίες σε διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο και θα ακολουθήσει καταγραφή των συνεπειών της νομιμοποίησης εσόδων από εγληματικές δραστηριότητες, μαζί με υποθέσεις κι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί.

Προχωρώντας, το τέταρτο κεφάλαιο, θα εστιάσει στο φαινόμενο της τρομοκρατίας. Θα υπάρξει εννοιολογική προσέγγιση τόσο της τρομοκρατίας όσο και του οργανωμένου εγκλήματος, όροι και φαινόμενα που είναι στενά συνυφασμένα. Ακόμη, αναδεικνύονται οι τρόποι τροφοδότησης της τρομοκρατίας και ο αντίκτυπος που έχει στην παγκόσμια κοινωνία, μέσω του χαρακτηριστικού παραδείγματος του ISIS. Ακολούθως, θα γίνει αναφορά στο διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό πλαίσιο νομοθεσίας και θα παρατεθούν παραδείγματα ύποπτων κινήσεων που συνδέονται με τη τρομοκρατία.

Η εργασία θα ολοκληρωθεί με τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των προαναφερθέντων. Τα οικονομικά εγκλήματα, απασχολούν ολοένα και περισσότερο την ατζέντα των διεθνών οργανισμών σε ετήσια βάση. Σκοπός τους είναι να επεκταθεί και να εντατικοποιηθεί η παγκόσμια συνεργασία των αρχών και ταυτόχρονα να βρουν ένα αποτελεσματικό πλαίσιο κανόνων, σύμφωνα με το οποίο θα μπορεί να περιοριστεί η δραστηριότητα οργανωμένων εγκλημάτων και η χρηματοδότησή τους από το ξέπλυμα χρήματος.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ:

Η μελέτη που πραγματοποιήθηκε για τους σκοπούς της εργασίας είναι βιβλιογραφική και κυρίως αποτελεί μια δευτερογενή ανάλυση ερευνών και τυπολογιών που έχουν αναπτυχθεί προκειμένου να υπάρξει μια εις βάθος προσέγγιση για τα συστήματα μεταφοράς χρημάτων και την σύνδεσή τους με το ξέπλυμα χρήματος και την τροφοδότηση της τρομοκρατίας. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν πηγές ευρωπαϊκές και κυβερνητικές για να διευρευνηθούν τα φαινόμενα του ξεπλύματος χρήματος και της τρομοκρατίας. Μάλιστα, λόγω έλλειψης εμπειρικών ερευνών στην Ελλάδα, η διεθνής βιβλιογραφία αποδείχτηκε σημαντικό εργαλείο για την επέκταση των πηγών και συγκεκριμένα στο ζήτημα της παγκοσμιοποίησης που αναλύθηκε.

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε είναι η περιγραφική για να αναδειχθεί το εύρος των φαινομένων και οι πολιτικές πρόληψης και καταστολής τους σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Υπήρξε συγκριτική ανάλυση τριών τελευταίων επιπέδων (παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό) ως προς τις πρακτικές που ακολουθούν και την αποτελεσματικότητά τους. Παράλληλα, με γνώμονα τις έρευνες, παρατέθηκαν οι τεχνικές υλοποίησης τόσο του ξεπλύματος όσο και της τροφοδότησης της τρομοκρατίας και συνάμα παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα των ερευνών και οι περιορισμοί τους.

Επιπροσθέτως, σημαντική μνεία πρέπει να γίνει και στην ημιδομημένη συνέντευξη που παραχωρήθηκε από πρώην υψηλόβαθμο στέλεχος της MoneyGram μέσω διαδικτυακής εφαρμογής, με σκοπό να δωθούν περισσότερες λεπτομέρειες για την λειτουργία και τους κανονισμούς των ανταλλακτηρίων χρημάτων στην Ελλάδα, αλλά και στο εξωτερικό. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να τονιστεί η έλλειψη έγκυρων και πρόσφατων στατιστικών στοιχείων τόσο σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και σε εθνικό, γεγονός που αποδίδεται στην πολυπολοκότητα των υπό εξέταση φαινομένων.

Τέλος, οι παραπομπές, κατά το πλείστον, προκύπτουν από επιστημονικά άρθρα, εκθέσεις οργανισμών (διεθνών και ευρωπαϊκών), νομοθεσίες και πολλαπλές από διαδικτυακούς ιστότοπους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ι. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ:

Ι.1. Θεωρία Ορθολογικής Επιλογής (Rational Choice Theory)

Μια θεωρία που θα μπορούσε να ερμηνεύσει τα οικονομικά αδικήματα είναι η θεωρία της ορθολογικής επιλογής (Rational Choice Theory). Η θεωρία αυτή εστιάζει στις ατομικές επιλογές, ως συνέπεια του μεθοδολογικού ατομικισμού που ασπάζεται, ούσα θεωρία δράσης. Οι πεποιθήσεις και οι επιθυμίες των ατόμων είναι τα κίνητρά τους για να προβούν σε επιλογές για την μεγιστοποίηση της ωφέλειάς τους δρώντας πάντα συνειδητά, δεδομένου βέβαια και της κατάστασης που επικρατεί. Ουσιαστικά, τα άτομα αξιολογούν το κόστος-οφέλος της πράξης τους, και αποφασίζουν². Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση του Willie Sutton ότι οι τράπεζες είναι ο τόπος που βρίσκει κάποιος χρήματα όταν ρωτήθηκε γιατί λήστευε.

Το μοντέλο δράσης της ορθολογικής επιλογής βασίζεται σε έξι (6) πυλώνες: α) στο ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι σκόπιμη (purposive), με την έννοια ότι τα άτομα προσπαθώντας να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες, τα πάθη και τους στόχους τους συνειδητά παρεκκλίνουν με σκοπό την μέγιστη ωφέλεια αυτών των τριών, β) η εγκληματική συμπεριφορά είναι ορθολογική (rational), καθώς συγκαταλέγεται στο ίδιο πλαίσιο με τις καθημερινές ή όχι δραστηριότητες που επιτελεί το άτομο συνειδητά και με σκοπιμότητα ανεξαρτήτως των συνθηκών (π.χ. πίεσης, άγχους), κάτι που χαρακτηρίζει το έγκλημα ριψοκίνδυνο για τις συνέπειες που θα έχει μετά στο άτομο ανάλογα με το αν επιτύχει στην διάπραξη του εγκλήματος ή όχι κι εν τέλει συλληφθεί, γ) οι εγκληματικές αποφάσεις (criminal decision-making) είναι εγκληματοκεντρικές (crime specific). Αυτό σημαίνει ότι ο παραβάτης σε βάθος χρόνου ίσως χρειαστεί να αλλάξει τις πρακτικές που χρησιμοποιεί για να μπορέσει να τις προσαρμόσει σε συνθήκες διάπραξης ενός άλλου τύπου εγκλήματος που του επιφέρει άλλα οφέλη και πυροδοτείται από άλλα κίνητρα (πχ. επαναλαμβανόμενη αυτοδικία για οικονομικά

²Ritzer 2012, σελ. 380-384.

οφέλη). Πράγματι, για να μπορέσει να διευκολυνθεί ως προς την διάπραξη θα πρέπει να διευρυνθούν και οι τρόποι και πρακτικές που χρησιμοποιεί.

Συνεχίζοντας, δ) η εγκληματική συμπεριφορά διακρίνεται σε αποφάσεις γεγονότων (events) και σε αποφάσεις εμπλοκής (involvement). Οι πρώτες έχουν ως βάση το έγκλημα και είναι αποφάσεις που σχετίζονται με την προετοιμασία και την εκτέλεση ενός συγκεκριμένου τύπου εγκλήματος, ενώ οι δεύτερες, δηλαδή οι αποφάσεις εμπλοκής, αφορούν την απόφασή του για να εγκληματίσει. Οι αποφάσεις εμπλοκής τοποθετούνται στο πλαίσιο διαφορετικών εγκλημάτων. Για παράδειγμα, το shoplifting έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να διακοπεί (desistance) ως δραστηριότητα από το εμπόριο όπλων που θα έχει συνέχεια στον χρόνο (continuation). ε) Η εγκληματική εμπλοκή έχει τρία στάδια: τη μύηση (initiation) που είναι η πρώτη επαφή του ατόμου με το έγκλημα και από την επιτυχία ή αποτυχία της εξαρτώνται τα επόμενα δυο στάδια. Σε περίπτωση που η μύηση με το έγκλημα στεφθεί με επιτυχία και επιβράβευση, το άτομο περνάει στο στάδιο της εξοικείωσης (habituation) και της προσαρμογής της συμπεριφοράς στη ζωή του. Αντίθετα, σε περίπτωση αποτυχίας το άτομο αποστασιοποιείται και διακόπτει (desistance) την εγκληματική συμπεριφορά στις περισσότερες περιπτώσεις. Τέλος, για να μπορέσει να ολοκληρωθεί το έγκλημα, τα εγκληματικά γεγονότα περνάνε από πολλά στάδια αποφάσεων ³.

Στο παράρτημα οι εικόνες 1-4 αποτελούν χαρακτηριστικά διαγράμματα δράσεων και λήψης αποφάσεων για τα τρία στάδια της εγκληματικής συμπεριφοράς που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ακόμη, απεικονίζεται κι ένα σενάριο εγκλήματος, συγκεκριμένα της διάρρηξης στα προάστια και όχι στο αστιακό περιβάλλον. Αυτή η διάκριση έγινε, διότι από έρευνα του Royner και του Webb (1991) παρατηρήθηκε ότι υπήρχαν αρκετές διαφορές μεταξύ τους, όπως ότι στο αστιακό περιβάλλον οι παραβάτες κινούνται πεζοί προς αναζήτηση χρημάτων ή κοσμημάτων, ενώ στα προάστια κινούνται με αυτοκίνητα και στοχεύουν σε ηλεκτρονικά προϊόντα (π.χ. κινητά τηλέφωνα, λάπτοπ).

Η θεωρία της ορθολογικής επιλογής ήταν αποδέκτης αρκετών επικρίσεων. Όλα τα εγκλήματα δεν μπορεί να είναι ορθολογικά, υπάρχει κι η πλευρά του αυθορμητισμού και της παρόρμησης στους ανθρώπους, κάτι που τους κάνει να φέρονται διαφορετικά σε κάθε έγκλημα. Επίσης, έχει θεωρηθεί «βαρετή», καθώς ερμηνεύει ουσιαστικά

³Cornish & Clarke 2006, σελ. 24-29.

συγκεκριμένη γκάμα εγκλημάτων (όπως διαρρήξεις) και αφήνει εγκλήματα που μονοπωλούν το ενδιαφέρον της κοινωνίας (π.χ. ανθρωποκτονία) στην εξήγηση άλλων επιστημών, όπως της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας, σαφώς βέβαια επηρεασμένες από στοιχεία της θεωρίας⁴.

I.2. Θεωρία του Λευκού Κολάρου (White Collar Theory)

Ο κοινωνιολόγος Edwin Sutherland προσπάθησε να εξηγήσει και να ορίσει το οικονομικό έγκλημα μέσα από τις θεωρίες του «διαφορικού συγχρωτισμού» (Differential association), που αφορά το άμεσο περιβάλλον του δράστη και με μια που αφορά την ευρύτερη κοινωνία, τη θεωρία της «κοινωνικής αποδιοργάνωσης» (Social disorganization). Περισσότερη έμφαση για την εξήγηση της οικονομικής εγκληματικότητας βέβαια, έδωσε το 1939 με την θεωρία του «Λευκού Περιλαιμίου» (White Collar Crime).

Η θεωρία του «διαφορικού συγχρωτισμού» είναι επηρεασμένη από τους νόμους της μίμησης του Tarde, και ουσιαστικά εξηγεί ότι όπως κάθε συμπεριφορά διδάσκεται, έτσι κι η εγκληματική συμπεριφορά διδάσκεται μέσω του συγχρωτισμού, της επικοινωνίας με ομάδες που ακολουθούν εγκληματικά πρότυπα και συμπεριφορές. Για να εξηγηθούν αυτά σε οικονομικό πλαίσιο, ο Sutherland τόνισε ότι τα άτομα κινούνται σε μια γκρίζα ζώνη ανάμεσα στα όρια θεμιτής και αθέμιτης συμπεριφοράς. Στον χώρο αυτό οι συνδιαλεγόμενοι τείνουν να αντιγράφουν ο ένας τον άλλο (μιμητισμός). Ο διαφορικός συγχρωτισμός οδηγεί στο έγκλημα γιατί η κοινωνία δεν είναι καλά οργανωμένη εναντίον αυτής της συμπεριφοράς. Υπάρχουν ομάδες που πιέζουν για συμμόρφωση με τους νόμους κι άλλες που πιέζουν για την παραβίασή τους. Αυτό που μια ομάδα μπορεί να θεωρεί θεμιτό και αναγκαίο μια άλλη ομάδα μπορεί να το θεωρεί εγκληματικό.

Η δεύτερη προσπάθεια εξήγησης της οικονομικής εγκληματικότητας γίνεται από την θεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης (Social disorganization). Με τον όρο αυτό εννοείται μια γενικότερη παρέκκλιση της κοινωνίας από αποδεκτά πρότυπα, δηλαδή πρότυπα που νομιμότητας, με συνέπεια αφενός τη μη υπακοή σε κανόνες και αξίες που ακολουθεί η εκάστοτε κοινωνία, ορίζοντας τέτοιες πράξεις ως έγκλημα, και αφετέρου τη δημιουργία νέων κανόνων από επί μέρους κοινωνικές ομάδες. Όταν υπάρχει κοινωνική αποδιοργάνωση, οι ομάδες που προτρέπουν σε εγκληματικά πρότυπα είναι

⁴Cornish & Clarke 2006, σελ. 33-34.

πιο ισχυρές από εκείνες που υποστηρίζουν τα νόμιμα, τότε επικρατεί μια κατάσταση ανομίας.

Στην ομιλία του το 1939 ο Sutherland, εστίασε στο γεγονός ότι τα εγκλήματα λευκού περιλαιμίου (white collar crimes)[τα χαρακτήρισε έτσι για να τονίσει την διάκριση από εγκληματίες που προέρχονται από χαμηλά στρώματα και συνήθως φοράνε φόρμα μπλε χρώματος ως χειρώνακτες εργάτες από εκείνους που κάνουν δουλειά γραφείου και φορούν λευκό πουκάμισο] διαπράττονται από ευνόληπτα άτομα με υψηλό κοινωνικό status, κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους ενασχολήσεων εκμεταλλευόμενα την εμπιστοσύνη του κοινωνικού τους περιγύρου προβάλλοντας την εικόνα του τίμιου ανθρώπου. Για να ορίσει τους οικονομικούς δράστες έδωσε έμφαση στο κοινωνικό τους status και στο εργασιακό τους περιβάλλον, καθώς τα εγκλήματα λαμβάνουν χώρα μέσα σε ένα πλαίσιο αξιολογίας επαγγελματικής, επιστημονικής ή πολιτικής ενασχόλησης κι όχι στον ιδιωτικό βίο και τέλος στο επιτελούνται από άτομα εκ των έσω που γνωρίζουν τις λειτουργίες μιας επιχείρησης⁵.

Ο Sutherland θεωρεί ότι το οικονομικό έγκλημα έχει δυο διαστάσεις· την προσωποπαγή διάσταση και στην πραγματοπαγή. Η προσωποπαγής διάσταση αναφέρεται σε στοιχεία που έχουν να κάνουν με το πρόσωπο του δράστη, όπως το υψηλό κοινωνικο-οικονομικό του επίπεδο και απαντά στο ερώτημα ποιος είναι ο δράστης. Οι αγγλοσάξονες ονομάζουν το έγκλημα που σχετίζεται με το επάγγελμα του δράστη ως επιχειρησιακό έγκλημα (occupational crime), διότι τέτοια εγκλήματα τελούνται στο πλαίσιο της λειτουργίας των επιχειρήσεων και των εταιρειών. Η άλλη διάσταση στην οποία αναφέρεται ο Sutherland είναι η πραγματοπαγής. Απαντά στο ερώτημα ποιο είναι το αντικείμενο, δηλαδή το έννομο αγαθό που πλήττεται από το οικονομικό έγκλημα και ποιο είναι το ύψος της ζημιάς που προκαλείται⁶.

Τελευταία, συνυπολογίζεται και ο αντίκτυπος που έχει το οικονομικό έγκλημα στη λειτουργία του οικονομικού συστήματος κάθε χώρας. Για παράδειγμα, αν διαπράχθηκε από πρόσωπο που έχει σημαντικό ρόλο στη χάραξη οικονομικής πολιτικής μιας χώρας (π.χ. τραπεζικό σύστημα), τότε μπορεί να επηρεαστεί άμεσα η εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας από τις αποφάσεις και τις πράξεις του. Επιπρόσθετα, τα οικονομικά εγκλήματα αφορούν, πρώτον, πράξεις κατά της περιουσίας και περιέχονται στον Π.Κ.,

⁵Sutherland 1940, σελ. 1-12.

⁶Ζιούβας 2018, σελ. 7-14.

εφόσον προσβάλλουν έννομα αγαθά που συνδέονται με την οικονομία ή λειτουργικά σημαντικούς κλάδους ή θεσμούς της. Δεύτερον, περιλαμβάνουν πράξεις που προβλέπονται από ειδικούς ποινικούς νόμους για χάρη της καλής λειτουργίας της οικονομίας (αθέμιτος ανταγωνισμός, μονοπωλιακές συνεννοήσεις, φορολογικά και τελωνειακά αδικήματα σοβαρού χαρακτήρα). Τρίτον, περιλαμβάνουν πράξεις που προβλέπονται από ειδικούς ποινικούς νόμους, οι οποίοι χωρίς να εξυπηρετούν άμεσα οικονομικούς σκοπούς απευθύνονται πρωτίστως σε ορισμένο κύκλο προσώπων με οικονομική δραστηριότητα⁷.

Γενικότερα, δεν υπάρχει κάποιος κοινός αποδεκτός ορισμός για το οικονομικό έγκλημα. Η πλειοψηφία αποδέχεται ότι είναι το σύνολο της αθέμιτης δραστηριότητας, η οποία τελείται μέσω επιχειρήσεων κι έχει ως αποτέλεσμα την προσβολή (απειλή ή βλάβη) της καλής λειτουργίας της οικονομίας ή λειτουργικά σημαντικών κλάδων και θεσμών της⁸. Μερικά από τα δημοφιλέστερα οικονομικά εγκλήματα είναι η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή, η λαθρεμπορία, εγκλήματα κατά του ελεύθερου και υγιούς ανταγωνισμού (συμφωνίες καρτέλ), χρεωκοπία, παρεμπόριο, παραποίηση ισολογισμών, διαφθορά, δωροδοκία, απάτη, απιστία, offshore εταιρείες και οργανωμένα εγκλήματα όπως η πορνεία, το εμπόριο όπλων, διακίνηση μεταναστών, εμπόριο οργάνων, τρομοκρατία⁹.

1.3. Θεωρία της Ανομίας και της Έντασης (Strain Theory)

Η θεωρία της ανομίας έχει κυρίως δυο εκπροσώπους, τον Durkheim και τον Merton. Στα έργα του, ο Durkheim θεωρεί ότι η ανομία και κατά συνέπεια η εγκληματικότητα προέρχεται από την ανικανότητα της κοινωνίας να ελέγξει τις προσδοκίες των μελών της, βασίζοντας την εύρυθμη λειτουργία της σε αξιοκρατικά συστήματα και σε αποδοχή κοινών παραδοχών/αξιών. Ακόμη, για εκείνον η ανομία είναι απόρροια της εκβιομηχάνισης που πιέζει τα άτομα σε παρεκκλίνουσες συμπεριφορές λόγω των συνθηκών που η ίδια έχει επιβάλει.

Από την άλλη πλευρά, ο Merton εξετάζει την ανομία υπό το πρίσμα των ταξικών ανισοτήτων και κυρίως αυτών που εμφανίζονται στην κοινωνία των ΗΠΑ μετά τη δεκαετία του 1930. Τονίζεται η διαφορά ανάμεσα στο «αμερικανικό όνειρο» και στην

⁷Κουράκης 2007, σελ. 49-52.

⁸Κουράκης 2007, σελ. 57.

⁹Ζιούβας 2018, σελ. 5.

ατέρμονα δύσκολη καθημερινότητα εκείνων που πασχίζουν γι' αυτό. Αυτή η κατάσταση οδηγεί πολλούς στη ματαίωση, στην παράκαμψη των νόμιμων μέσων για την απόκτηση των στόχων τους, λαμβάνοντας κατά καιρούς την εύνοια επιφανών προσωπικοτήτων, εκμεταλλευόμενοι το διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα. Οι βιομηχανικές εξελίξεις, προσέφεραν ευημερία αλλά όχι για όλους. Ο Merton, προόριζε αυτό το μοντέλο μόνο για τη περίπτωση των ΗΠΑ, εκεί όπου υπήρχαν σε πληθώρα οι προσδοκίες και ευκαιρίες να ανέλθει κάποιος κοινωνική θέση, χωρίς να ακολουθήσει τη νόμιμη διαδικασία ή να περιορίζεται στις ηθικές αρχές και κανόνες που ορίζονταν από την κοινωνία. Για να στηρίξει τη θεωρία του, ανέπτυξε πέντε τύπους ατόμων που ανάλογα με τον τρόπο προσαρμογής τους στο αμερικανικό όνειρο (δηλαδή, βάσει πλούτου, δύναμης και αναγνώρισης):

- Ο κομφορμιστής. Αυτός που ακολουθεί τις ηθικές παραδοχές και αξίες της κοινωνίας και η συμπεριφορά του ορίζεται από τους κανόνες που έχει θεσπίσει η κοινωνία.
- Ο καινοτόμος. Εκείνος που αποδέχεται τις αξίες της κοινωνίας αλλά χρησιμοποιεί παράνομα μέσα για να κάνει πραγματικότητα τις προσδοκίες του. Για παράδειγμα, όταν μια κοινωνία εκθειάζει κάποιο αγαθό που δεν είναι προσβάσιμο για όλους, όσοι επιθυμούν να το αποκτήσουν θα στραφούν σε παράνομες μεθόδους.
- Ο τυπολάτρης, ο οποίος είναι εκείνος που έχει εμμονή με τους κανόνες και τις ηθικές επιταγές που έχει ορίσει κάθε κοινωνία και έχει ελάχιστες πιθανότητες να εμπλακεί με παράνομα μέσα.
- Αυτός που υπαναχωρεί. Αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στο δίπολο της εσωτερικής σύγκρουσης έπειτα από την αποτυχία των στόχων του με κοινά αποδεκτά μέσα και στη δυσκολία απόφασης να προχωρήσει στη επίτευξη των στόχων του με παράνομα μέσα και τέλος
- Ο επαναστάτης, δηλαδή εκείνος που δεν συμφωνεί με τις κοινωνικές επιταγές και επιδιώκει να τις αντικαταστήσει με άλλες που εκείνος θεωρεί ότι πρέπει να υπάρχουν¹⁰.

Σύμφωνα με τον Passas, οι θεωρίες της ανομίας και της έντασης μπορούν να πλαισιώσουν τα οικονομικά εγκλήματα και κυρίως τα εταιρικά. Υποστηρίζει, ότι η

¹⁰Downes, Rock & Mclaughlin 2016, σελ. 90-101.

παγκοσμιοποίηση που διέπει το σύγχρονο φιλελεύθερο κόσμο είναι υπεύθυνη για φαινόμενα ανομίας και ανάπτυξη επικίνδυνων δραστηριοτήτων όπως είναι το οργανωμένο έγκλημα. Θεωρεί πως μερίδιο ευθύνης για την ανάπτυξη αυτών των δραστηριοτήτων έχει κι η έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού κανονιστικού πλαισίου με σκοπό την αντιμετώπιση συγκρούσεων που καθιστούν δυνατή τη παραβίαση των νόμων¹¹.

Έντονη αμφισβήτηση στην θεωρία του Merton άσκησαν οι κριτικοί εγκληματολόγοι, οι οποίοι αντέτειναν ότι η ανομία προέρχεται από την άδικη και άνιση κατανομή των πόρων στις καπιταλιστικές κοινωνίες. Στη θεωρία του ο Merton εστιάζει στην ανομία και στα άτομα αλλά δεν αναφέρεται στο κοινωνικό σύστημα καθ'αυτό. Επίσης, κατηγορήθηκε ότι δεν μπόρεσε να προσδιορίσει την προέλευση της κοινωνικής ανισότητας και των συγκρούσεων και τον λόγο για τον οποίο ορισμένα άτομα προτιμούν να εμπλέκονται στο οργανωμένο έγκλημα για την επίτευξη των στόχων τους, αγνοώντας έτσι τις συνέπειες που ενδέχεται να έχει ο κοινωνικός έλεγχος στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά¹².

¹¹Passas 1990, σελ. 158.

¹²Downes, Rock & McLaughlin 2016, σελ. 115-120.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

II. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ

II.1. Επίσημα Συστήματα Μεταφοράς Χρημάτων (Formal Money Transfer Networks/ FMTNs)

Καθημερινά σε ολόκληρο τον κόσμο γίνονται πολλά εκατομμύρια χρηματοοικονομικών συναλλαγών. Αν και η επικρατέστερη επιλογή και πιο ασφαλής ακόμα και σήμερα, παραμένει η μέθοδος των μετρητών, χιλιάδες καταναλωτών επιλέγουν τις ηλεκτρονικές μεταφορές και πληρωμές. Ως ηλεκτρονικές πληρωμές μπορούμε να ορίσουμε κάθε πληρωμή που γίνεται προς ιδιώτες, επιχειρήσεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα μέσω ενός πληροφοριακού συστήματος¹³. Το κύριο χαρακτηριστικό των ηλεκτρονικών πληρωμών είναι ότι γίνονται μέσω ενός δικτύου από τον ίδιο τον καταναλωτή, χωρίς να απαιτείται η χρήση μετρητών ή η φυσική του παρουσία στο κατάστημα. Οι οντότητες (entities) που διεκπεραιώνουν μια συναλλαγή είναι δύο (2): ο πληρωτής (payer) και ο πληρωτέος (payee)¹⁴. Το προϊόν που παρέχει ο πληρωτής σε αυτή τη συναλλαγή είναι ο τραπεζικός του λογαριασμός στον οποίο θα χρεωθεί το ποσό που θα μεταφερθεί στον πληρωτέο. Τα οφέλη των ηλεκτρονικών πληρωμών είναι πολλαπλά και οδηγούν στην σταδιακά καθολική αποδοχή τους από την πλειοψηφία των καταναλωτών. Η μείωση του κόστους και ο μη περιορισμός σε χρόνο και τόπο είναι αυτό που τις κάνει να ξεχωρίζουν, καθώς κι οι αυξανόμενες ανταμοιβές των τραπεζών (π.χ. πόντοι προς εξαργύρωση)¹⁵.

II.1.1. TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer system)

Το σύστημα μεταφοράς χρημάτων TARGET τέθηκε σε λειτουργία τον Ιανουάριο του 1999 και διαχειρίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και 16 εθνικά τραπεζικά ιδρύματα. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα συστήματα μεταφοράς χρημάτων στον κόσμο και το 2007 αναβαθμίστηκε και κυκλοφόρησε η νέα εκδοχή του· TARGET2. Γίνεται χρήση του από 50,800 τράπεζες. Η μεταφορά χρημάτων πραγματοποιείται άμεσα και

¹³Sarawak & Hansen's 2003.

¹⁴Οι οντότητες αυτές κωδικοποιούνται σε συναλλαγές που γίνονται: α) Person-To-Person (P2P) που αφορά συναλλαγές που γίνονται μεταξύ προσώπων, β) Consumer-To-Business και Business-To-Consumer (C2B ή B2C) για συναλλαγές μεταξύ καταναλωτών και επιχειρήσεων, γ) Business-To-Business (B2B) σχετίζεται με συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων και δ) Person-To-Government (P2G) και Business-To-Government που αφορά συναλλαγές και πληρωμές που γίνονται στις δημόσιες υπηρεσίες (B2G). Συρμακέζης 2003, σελ. 27-29.

¹⁵Συρμακέζης 2003, σελ. 40.

σε πραγματικό χρόνο. Θεωρείται αξιόπιστο σύστημα, αφού βάσει στατιστικών το 2004 το ποσοστό χρηστών του έφτασε το 99,81%, έναντι του ποσοστού 99,79% χρηστών που είχε το 2003 και αυτό αποτυπώθηκε και στην ανάπτυξη που είχε το σύστημα TARGET τα πρώτα έξι χρόνια λειτουργίας του. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 2004 πραγματοποιήθηκαν 267,000 συναλλαγές με όφελος 1,714€ δισεκατομμύρια, κάτι που αποδεικνύει το εύρος και το μέγεθος των συναλλαγών, έναντι 163,000 συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν το 1999¹⁶.

II.1.2. SWIFT (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications)

Το πιο γνωστό πρόγραμμα που υποβοηθά μεταφορές μέσω πληροφοριακών συστημάτων παγκόσμια, εδώ και 45 χρόνια, είναι το SWIFT (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications) που δημιουργήθηκε από τραπεζικούς, χρηματιστές και επενδυτές. Το πρόγραμμα αυτό επιβλέπει μια επιτροπή, η οποία συστάθηκε από μέλη μεγάλων τραπεζών, που εκτελούν μεταφορές σε παγκόσμιο επίπεδο¹⁷. Αποτελείται από περίπου 10,000 οικονομικά ιδρύματα. Παρ'όλα αυτά δεν μπορεί να θεωρηθεί ως τράπεζα αλλά κυρίως ως διαμεσολαβητής για να ολοκληρωθούν σωστά οι ηλεκτρονικές συναλλαγές¹⁸.

Η λειτουργία του προγράμματος SWIFT είναι διττή. Αφενός, η καθοδήγηση των καταναλωτών μέσω μηνυμάτων για να κωδικοποιηθούν τα δεδομένα της συναλλαγής, όπως εμφανίζονται και στην εικόνα 5 του παραρτήματος και αφετέρου η ολοκλήρωση της μεταφοράς-συναλλαγής. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρόγραμμα σε μια κανονική μέρα λειτουργίας του στέλνει κατά προσέγγιση 24 εκατομμύρια μηνύματα, τα οποία περιέχουν προσωπικά δεδομένα καταναλωτών και συναλλαγών. Προκειμένου να διασφαλιστούν τα δεδομένα αυτά μετά την τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ το 2001, ιδρύθηκε ο οργανισμός TFTP (The Terrorist Finance Tracking Program), λειτουργία του οποίου είναι να παρακολουθεί τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω του προγράμματος SWIFT και να εντοπίζει τις ύποπτες προς ή από τρομοκράτες και να τις καταστέλλει¹⁹.

¹⁶European Central Bank 2005, σελ. 1-4.

¹⁷Shrader 2007, σελ. 400-401.

¹⁸Tianyi, Zhang & Gao 2019, σελ. 429.

¹⁹Η λειτουργία του θα παρατεθεί αναλυτικά σε επόμενο κεφάλαιο που διαπραγματεύεται τα μετρα αντιμετώπισης της τροφοδότησης της τρομοκρατίας από συστήματα μεταφοράς χρημάτων.

Η διαδικασία πληρωμής SWIFT έχει διαφορετικά στάδια πριν προχωρήσει και ολοκληρωθεί. Σε κάθε στάδιο, το μήνυμα θα αποθηκευτεί, θα ελεγχθεί και επαληθευτεί πριν περάσει στο επόμενο, ώστε να ανταποκριθεί στις ρυθμιστικές απαιτήσεις και να αποτρέψει τους κινδύνους ασφαλείας και για να μπορεί ο αποστολέας να ενημερωθεί για τη πορεία της συναλλαγής²⁰, όπως παρουσιάζεται στην εικόνα 7 του παραρτήματος. Ωστόσο, η διαδικασία μπορεί να διαρκέσει μέρες καθώς απαιτείται συνεργασία δυο ή παραπάνω τραπεζών και ενδεχομένως να μην προχωρήσει σε ολοκλήρωση από τη μια μεριά λόγω περιορισμού ρευστότητας.

Το πρόγραμμα SWIFT μπορεί να κατανοηθεί καλύτερα με την βοήθεια της τεχνικής SWOT, η οποία καταδεικνύει τα υπέρ, τα κατά, τις ευκαιρίες και τους κινδύνους του προγράμματος (εικόνα 5 στο παράρτημα). Αναλυτικότερα:

Strengths (Πλεονεκτήματα): Η κωδικοποίηση του προγράμματος SWIFT είναι παγκόσμια, κάτι που εξασφαλίζει στον αποστολέα και στον παραλήπτη όλα τα στοιχεία μεταφοράς από την αρχή της συναλλαγής έως την ολοκλήρωσή της. Ο κώδικας του προγράμματος είναι κι αυτός που επισφραγίζει την ασφάλεια των συναλλαγών, αφού πριν την ολοκλήρωσή τους περνούν από διάφορα στάδια και δικλείδες ασφαλείας, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στους χρήστες να αποχωρήσουν από την διαδικασία όποτε επιθυμούν δίχως περιορισμούς ή χρέωση.

Weaknesses (Αδυναμίες): Για κάθε χώρα που δραστηριοποιείται το πρόγραμμα, η κάθε συναλλαγή περνάει από έλεγχο προκειμένου να κωδικοποιηθεί. Η διαδικασία των ελέγχων και έπειτα η κωδικοποίηση είναι αυτές που συμβάλλουν στην καθυστέρηση της μεταφοράς. Εικάζεται ότι αρκετές μεταφορές χρειάζονται 3-5 εργάσιμες μέρες για να ολοκληρωθούν. Επιπλέον, οι μεταφορές φαίνεται να κοστίζουν στους χρήστες του, αφού επιβαρύνονται με τα έξοδα της μεταφοράς, τα έξοδα της τράπεζας της χώρας του παραλήπτη και τα έξοδα συναλλάγματος, κάτι που αυξομειώνεται ανάλογα με την χώρα²¹.

Opportunities (Ευκαιρίες): Το SWIFT έχει την δυνατότητα προσαρμογής και ευελιξίας σε κάθε εποχής. Γι'αυτό το λόγο δημιούργησε το GPII (Global Payment Innovation Initiative) προκειμένου να ενισχύσει το ήδη υπάρχον σύστημα κωδικοποίησής του. Είναι ένα εγχειρίδιο με νέους κανόνες που πρέπει όλες οι τράπεζες

²⁰Tianyi, Zhang & Gao 2019, σελ. 430.

²¹Tianyi, Zhang & Gao 2019, σελ. 431.

και τα οικονομικά ιδρύματα που χρησιμοποιούν το πρόγραμμα να υπογράψουν. Δημιουργήθηκε προς διευκόλυνση των καταναλωτών, τόσο για την διαφάνεια και γρήγορη εξυπηρέτηση των συναλλαγών όσο και για την μείωση του κόστους τους. Η εξέλιξη της ηλεκτρονικής πληρωμής μάλιστα, οδηγεί τους υπεύθυνους του προγράμματος να επιδιώξουν συγχώνευση με το νεοϊδρυθέν σχετικά πρόγραμμα Ripple²², το οποίο βασίζει την λειτουργία του στα κρυπτονομίσματα²³.

Threats (Κίνδυνοι): Όπως προαναφέρθηκε το πρόγραμμα Swift δεν μπορεί να θεωρηθεί σε καμία περίπτωση παράρτημα τραπεζικού ιδρύματος, οπότε και δεν μπορεί να ασκήσει πραγματικό έλεγχο στις τράπεζες με τις οποίες συνεργάζεται σε διεθνικό επίπεδο. Έτσι, ο πραγματικός χρόνος και κόστος των συναλλαγών εξαρτάται κυρίως από τις δράσεις των τραπεζών και ενδέχεται να καθορίζονται πολλές φορές τα λάθη των μεταφορών λόγω λανθασμένων κινήσεων ή τον ελλιπή έλεγχό τους. Συγχρόνως, οι λόγοι αυτοί ευθύνονται και για την καθυστέρηση των συναλλαγών, αφού η λειτουργία των τραπεζών διαφέρει από χώρα σε χώρα²⁴.

II.1.3. SEPA (Single Euro Payment Area)

Η καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος (€) στην Ευρωπαϊκή Ένωση οδήγησε στην ανάγκη δημιουργίας κι ενός ενιαίου συστήματος μεταφοράς χρημάτων που θα μπορούσε να προσφέρει στους πολίτες της ΕΕ την ευελξία μεταφοράς χρημάτων που απολάμβαναν όπως στην ίδια τους την χώρα πανευρωπαϊκά [EEA(European Economic Area)], αλλά ταυτόχρονα θα ησύχαζε και τις ανησυχίες των υπευθύνων για τους κανόνες της αγοράς. Το σύστημα μεταφοράς χρημάτων SEPA ξεκίνησε ως πρωτοβουλία του EPC (European Payment Council) και είχε στόχο να τεθεί σε λειτουργία μέχρι το τέλος του 2010 από τις τράπεζες. Εν τέλει, ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2008²⁵. Το Νοέμβριο του 2017 ενσωματώθηκε στο υπάρχον σύστημα SEPA το SCTinst, (SEPA Credit Transfer Instant Payments), το οποίο καθιστούσε ικανές τις

²²Το πρόγραμμα Ripple μετατρέπει τα δεδομένα των συναλλαγών και τις ολοκληρώνει ταυτόχρονα. Εκμεταλλεύεται την τεχνολογία του κρυπτονομίσματος προκειμένου να δημιουργήσει ένα αποκεντρωμένο δίκτυο πληρωμών από άτομο σε άτομο, στο οποίο οι μεταφορές θα γίνονται ταυτόχρονα με την αποστολή των χρημάτων. Σε αντίθεση με το SWIFT, το Ripple προσφέρει μεγαλύτερη διαφάνεια των δεδομένων των συναλλαγών. Έτσι, υφίσταται το δίκτυο κωδικοποίησης και μεταφοράς σε ίδιο σχεδόν χρόνο με χαμηλότερο κόστος. Tianyi, Zhang, Gao 2019, σελ. 432.

²³Tianyi, Zhang& Gao 2019, σελ. 431.

²⁴Tianyi, Zhang& Gao 2019, σελ. 432.

²⁵Schlossberger & Budík 2018, σελ. 1281.

μεταφορές πιστώσεων μέσα σε λιγότερο από 10 δευτερόλεπτα ανεξαρτήτως τοποθεσίας της ΕΕ και χρόνου²⁶.

Σκοπός του προγράμματος SEPA ήταν η εξασφάλιση της μεταφοράς χρημάτων μέσα στα πλαίσια της ΕΕ άμεσα και με χαμηλό κόστος. Η νομοθεσία που εγκαθιδρύσε το SEPA είναι η Οδηγία 2007/64/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2007 για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά, την τροποποίηση των Οδηγιών 97/7/ΕΚ, 2002/65/ΕΚ, 2005/60/ΕΚ και 2006/48/ΕΚ, και την κατάργηση της Οδηγίας 97/5/ΕΚ²⁷. Αργότερα, το 2012, με σχετικό νόμο τέθηκε η καθιέρωση τεχνικών απαιτήσεων και επιχειρηματικών κανόνων για τις μεταφορές πίστωσης και τις άμεσες χρεώσεις σε ευρώ με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 924/2009²⁸. Οι χώρες εκτός ΕΕ που μπορούν να κάνουν χρήση του SEPA είναι: Ανδόρα, Ισλανδία, Νορβηγία, Ελβετία, Λίχτενσταϊν, Μονακό, Σαν Μαρίνο, Ηνωμένο Βασίλειο, Πολιτεία της Πόλης του Βατικανού, Mayotte, Saint-Pierre-et Miquelon, Guernsey, Jersey and Isle of Man.

Σε έρευνα που παρουσιάστηκε στην Φιλανδία από τον Kari Kemppainen σχετικά με τις επιπτώσεις που θα έχει το πρόγραμμα SEPA στην ευημερία των καταναλωτών, δόθηκε αρκετή έμφαση στο κόστος της μεταφοράς χρημάτων καθώς και στην αδυναμία του συστήματος να καλύψει πλήρως τις ανάγκες της αγοράς ως αυτόνομο σύστημα υπό το πρίσμα της ζήτησης και προσφοράς. Σύμφωνα, μάλιστα, και με το μοντέλο που χρησιμοποίησε στην έρευνά του ο Kemppainen καταλήγει ότι το σύστημα SEPA έχει να προσφέρει στους καταναλωτές περισσότερα θετικά απ'ότι αρνητικά παρά τις αδυναμίες που παρουσιάζει (π.χ. υψηλά κόστη μεταφορών, υπερφόρτωση δικτύου)²⁹. Άλλη έρευνα που εστίασε στο σύστημα μεταφοράς χρημάτων SEPA είναι του Guido Schaefer, η οποία βασίστηκε στον οικονομικό τομέα και καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα με την έρευνα του Kemppainen. Τονίζει ότι τα κόστη μεταφοράς χρημάτων σε άλλη χώρα αλλά και το μειωμένο κέρδος των ιδρυμάτων από τυχόν καθυστερήσεις ή ακυρώσεις μπορούν να μειωθούν αν γίνουν κι οι αντίστοιχες αλλαγές στις εσωτερικές διεργασίες των τραπεζών. Επίσης, εναποθέτει το μέλλον του

²⁶Schlossberger & Budík 2018, σελ. 1285.

²⁷Οδηγία 2007/64/ΕΚ.

²⁸Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 260/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Μαρτίου 2012.

²⁹Kemppainen 2008, σελ. 31-33.

συστήματος στην εξέλιξη της τεχνολογίας και παράλληλα του SEPA, ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στις εκάστοτε συνθήκες³⁰.

II.1.4. Συστήματα Πληρωμών ΔΙΑΣ

Το διατραπεζικό σύστημα ΔΙΑΣ ιδρύθηκε το 1989 στην Ελλάδα και την εποπτεία του έχουν μέτοχοι διαφόρων τραπεζικών ιδρυμάτων και η Τράπεζα της Ελλάδας. Σκοπός λειτουργίας του είναι οι ηλεκτρονικές μεταφορές χρημάτων τόσο εγχώρια όσο και εκτός συνόρων, η τεχνική τους υποστήριξη και η συνεχής εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος για την μεταφορά χρημάτων. Μέσω του συστήματος αυτού πραγματοποιούνται οι πληρωμές σε ΑΤΜ και κάρτες, οι επιταγές κ.ά.³¹. Εντυπωσιακή είναι η αυξητική πορεία χρήσης του από καταναλωτές από το 2010 μέχρι το 2020, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα που εμφανίζεται στην εικόνα 8 του παραρτήματος.

Η εταιρεία που λειτουργεί και ελέγχει το σύστημα ΔΙΑΣ βασίζεται σε τελευταίας τεχνολογίας υπηρεσίες και πιο συγκεκριμένα στο ασύρματο δίκτυο DSL. Το σύστημα είναι προσαρμοσμένο στις επιταγές και απαιτήσεις του ευρωπαϊκού προγράμματος SEPA και φροντίζει να εξελίσσεται παράλληλα με αυτό, όπως και με το παγκόσμιο σύστημα SWIFT του οποίου είναι μέλος. Αυτοπροσδιορίζεται ως σύστημα που χρησιμοποιεί τη πρακτική end-to-end, δηλαδή μπορεί να εξυπηρετήσει τους καταναλωτές από οποιαδήποτε τράπεζα ή ίδρυμα. Η ασφάλεια των συναλλαγών του συστήματος έχει πιστοποιηθεί με το διεθνές πρότυπο ασφάλειας πληροφοριών ISO 27001:2013 από τον Οργανισμό Επιθεώρησης και Πιστοποίησης TUV Hellas (μέλος του TUV Nord Group)³².

II.1.5. Western Union

Μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες μεταφοράς χρημάτων είναι η Western Union, η οποία ξεκίνησε την λειτουργία της από τη Βόρεια Αμερική το 1989 και μέχρι το 1996 κατάφερε να ελέγχει το 81% της αγοράς της ονομαστικής αξίας³³ των συναλλαγών και το 75% της παγκόσμιας αγοράς. Πλεονέκτημα της θεωρείται η απλούστευση της διαδικασίας μεταφοράς καθώς και η ευκολία με την οποία μπορεί κανείς να βρει ένα υποκατάστημα για να ξεκινήσει η συναλλαγή (π.χ. σούπερ μάρκετ, αεροδρόμιο,

³⁰Schaefer 2008, σελ. 23-26.

³¹Διατραπεζικά Συστήματα Α.Ε. (ΔΙΑΣ ΑΕ) 2022.

³²Διατραπεζικά Συστήματα Α.Ε. (ΔΙΑΣ ΑΕ) 2022.

³³Ο όρος ονομαστική αξία (Face value) ενός ομολόγου αναφέρεται σε μία σταθερή τιμή σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο για ένα συγκεκριμένο μέσο πληρωμής. Αυτή η τιμή ορίζεται από τους αρμόδιους φορείς που είναι υπεύθυνοι για το μέσο πληρωμής.

ταξιδιωτικά γραφεία). Ο ενδιαφερόμενος απευθύνεται σε κάποιο σύμβουλο της εταιρείας, αναφέρει που θέλει να μεταφέρει τα χρήματα, τα οποία τα διαθέτει πάντα σε μετρητά, και ο σύμβουλος του δίνει έναν κωδικό με τον οποίο μπορεί να ελέγχει σε ποιο στάδιο βρίσκεται η συναλλαγή του³⁴. Το μόνο που χρειάζεται να έχει ο παραλήπτης είναι τον κωδικό, να γνωρίζει από ποιο μέρος στάλθηκαν τα χρήματα κι από ποιον και κάποιο πιστοποιητικό ταυτοποίησης.

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι η Western Union έχει υποκαταστήματα σε 205 χώρες. Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Νιγηρία, μέσω ερωτηματολογίων, το 60% από τα 250 άτομα που συμμετείχαν και είχαν εξυπηρετηθεί από κάποιο υποκατάστημα της Western Union, χαρακτήρισε τις υπηρεσίες της εταιρείας αξιόπιστες και άμεσες. Ωστόσο αυτό που παρατηρήθηκε μετά από αρκετά παράπονα είναι η αδυναμία της εταιρείας να διαχειριστεί τις απώλειες χρημάτων των καταναλωτών λόγω της ισοτιμίας³⁵.

II.1.6. MoneyGram

Μεγαλύτερος αντίπαλος της Western Union αποδείχθηκε η MoneyGram. Κι οι δυο εταιρείες έχουν πανομοιότυπο τρόπο λειτουργίας με μοναδική διαφορά τους το κόστος των συναλλαγών και των εξόδων που χρεώνουν τους χρήστες τους. Η MoneyGram δίνει την δυνατότητα στον αποστολέα να στείλει στον παραλήπτη ένα ηχητικό μήνυμα τριών λεπτών με το οποίο θα τον ενημερώνει για τον κωδικό συναλλαγής και για το αν έλαβε τα χρήματά του. Το 1996, η εταιρία κατάφερε να ανεβάσει τη μετοχή της κατά 16% και να πραγματοποιεί το 22% των παγκοσμίων εμβασμάτων. Και στις δυο εταιρίες, δηλαδή και στη MoneyGram και στη Western Union, έκαναν ομαδική αγωγή το 1999 μετανάστες καταναλωτές από το Σικάγο, το Τέξας και την Καλιφόρνια, οι οποίοι υποστήριζαν ότι οι εταιρείες τους χρέωναν έξοδα συναλλαγής, τα οποία τους απέκρυπταν. Χαρακτηριστικό είναι ότι έπειτα από την αγωγή η Western Union έχασε το 10% των κερδών της εκείνη την χρονιά. Οι εταιρείες, εν τέλει, ήρθαν σε συμβιβασμό με τους καταναλωτές κάνοντας εκπτώσεις στις επόμενες υπηρεσίες που θα χρησιμοποιήσουν και κάνοντας δωρεές που θα βοηθούσαν τις κοινότητες (π.χ. προγράμματα εργασίας που θα απασχολούσαν άνεργους μετανάστες)³⁶.

³⁴Orozco 2000, σελ. 3-5.

³⁵Ikpefan 2007, σελ. 15, 18-20.

³⁶Orozco 2000, σελ. 5, 7-9.

Σε συνέντευξη (ημιδομημένη) που παραχωρήθηκε από πρώην υψηλό στέλεχος της MoneyGram στην Ελλάδα για τις ανάγκες της εργασίας, αναφέρεται ξεκάθαρα ότι η συμβολή τέτοιων εταιριών είναι σημαντική για την κίνηση κεφαλαίων παγκοσμίως, καθώς συνδέει απευθείας όλα τα διεθνή οικονομικά δίκτυα. Η διαδικασία που ακολουθείται από τον αποστολέα είναι η εξής: δίνει το ποσό που επιθυμεί στο ανταλλακτήριο σε μετρητά, λαμβάνει τον κωδικό για να μπορέσει να παρακολουθήσει την αποστολή του και μετέπειτα ο παραλήπτης έχοντας τον κωδικό και έχοντας κάνει ταυτοποίηση παραλαμβάνει το έμβασμα. Τα όρια κάθε συναλλαγής κυμαίνονται με βάση τις τάσεις της αγοράς, τις ανάγκες ασφάλειας και τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς κάθε χώρας και κινούνται σύμφωνα με την εγγυητική που ορίζει η σύμβαση με τη μητρική εταιρία, όπως επίσης κι οι υποχρεώσεις και οι διαδικασίες μεταφοράς (π.χ. για την Ελλάδα ένας πελάτης των εταιριών MoneyGram και Western Union, μπορεί να στείλει κατά μέσο όρο περί τα 350€ σε άλλη χώρα καθημερινά).

Τα υποκαταστήματα των εταιριών καθώς και οι επόπτες τους (δηλαδή τα άτομα που είναι υπεύθυνα για την ομαλή λειτουργία των ανταλλακτηρίων) υποβάλλονται σε έλεγχο συμμόρφωσης με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς κάθε χώρας. Στην περίπτωση της Ελλάδας ο έλεγχος των ανταλλακτηρίων πραγματοποιείται από την Τράπεζα της Ελλάδας και διακρίνεται σε ετήσιο ή και έκτακτο. Οι επόπτες της εταιρίας ελέγχονται σε μηνιαία βάση και υπάρχει δυνατότητα παροχής σεμιναρίων προς όλο το προσωπικό για περιπτώσεις που ίσως σημάνουν την προσοχή του υπαλλήλου (red flag) ως ύποπτες συναλλαγές (suspicious transactions)³⁷. Οι εκθέσεις που προκύπτουν από τους μηνιαίους ελέγχους των εποπτών καθορίζουν την συμμόρφωση, την αναστολή λειτουργίας του ανταλλακτηρίου ή την παύση της συνεργασίας με τη μητρική εταιρία.

Το πρώην στέλεχος τόνισε, μάλιστα, ότι η κακή χρήση των καναλιών μεταφοράς χρημάτων μέσω εταιριών όπως η MoneyGram, μπορεί να χρηματοδοτεί την τρομοκρατία και άλλες εγκληματικές δραστηριότητες (π.χ. φοροδιαφυγή, ξέπλυμα χρήματος). Ωστόσο, δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί από την ίδια την εταιρεία. Αυτή έχει ως υποχρέωση να αναφέρει την ύποπτη συναλλαγή (SARs: Suspicious Activity Reports) στην επιτροπή της Τράπεζας της Ελλάδας, αφού τελεί υπό την εποπτεία της,

³⁷Νοείται η συναλλαγή ή δραστηριότητα από την οποία εκτιμάται ότι προκύπτουν ενδείξεις για πιθανή απόπειρα ή διάπραξη αδικημάτων σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 3691/2008 ή για εμπλοκή του συναλλασσόμενου ή πραγματικού δικαιούχου του λογαριασμού σε εγκληματικές δραστηριότητες με βάση την αξιολόγηση των στοιχείων της συναλλαγής (συχνότητα, ύψος συναλλαγής, κατηγορία χρηματοπιστωτικού μέσου) και του προσώπου (επάγγελμα, ποινικό μητρώο, οικονομικό υπόβαθρο).

αλλά δεν μπορεί να το διερευνήσει περαιτέρω ούτε να πληροφορείται για την πορεία των ερευνών. Επομένως, κάθε υπάλληλος έχει την υποχρέωση να αναφέρει την ύποπτη συναλλαγή ακόμα και μετά την ολοκλήρωσή της στον επόπτη του καταστήματος κι εκείνος έπειτα να στείλει αναφορά προς την Τράπεζα της Ελλάδας. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι ο μέσος όρος των συναλλαγών που καταλήγουν σε έλεγχο είναι 400 ετησίως.

Υπάρχουν αρκετά φίλτρα ελέγχου στα ανταλλακτήρια για να μπορέσει να διασφαλιστεί η νομιμότητα κάθε συναλλαγής (π.χ. τα στοιχεία κάποιου και πόσες φορές έχει κάνει συναλλαγή μέσα στη μέρα, διότι έχουν εντοπιστεί περιπτώσεις πολλαπλών συναλλαγών μέσα στην ημέρα από ένα άτομο και να κινήσει το ενδιαφέρον του υπαλλήλου). Επίσης υπάρχει ο έλεγχος πιστοποιητικού ταυτότητας ή επαγγέλματος. Τέλος, αν κάποιος υπάλληλος από το δίκτυο ανταλλακτηρίων υποπέσει σε παράπτωμα, τότε την ευθύνη για τη συμμόρφωση του την έχει το ίδιο το κατάστημα ενώ για το κατάστημα την ευθύνη την έχει ο κεντρικός πάροχος που εδρεύει στον Καναδά.

Όσον αφορά το νομοθετικό πλαίσιο, το πρώην στέλεχος τόνισε ότι θα πρέπει να αυστηροποιηθεί το ποινικό πλαίσιο, διότι το ισχύον καθεστώς δεν καλύπτει επαρκώς μορφές και τεχνικές που ενδέχεται να παρουσιαστούν. Θα πρέπει να υπάρχει εξειδίκευση και λεπτομερής προσδιορισμός του ξεπλύματος χρήματος και όχι να υπάρχει ένας γενικευμένος ορισμός, που θα αφήνει τα περιθώρια στους δράστες να τον εκμεταλλευτούν για να εγκληματίσουν.

II.2. Συνεργασία Επίσημου Τραπεζικού Συστήματος με τις Διοικητικές Αρχές

Η διόγκωση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες προκάλεσε έντονη παγκόσμια ανησυχία σχετικά με το μέσο διεξαγωγής της και τις συνέπειες που επιφέρει. Λόγω της αύξησης των ηλεκτρονικών συναλλαγών τα τελευταία χρόνια, έλαβε μέτρα ο τραπεζικός τομέας για να μπορέσει να διαχειριστεί τον όγκο των μεταφορών κεφαλαίων και να εξασφαλιστεί η ασφάλειά τους. Το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης για τη καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος είχαν τα τραπεζικά ιδρύματα. Οι διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές αρχές επέβαλλαν στα τραπεζικά ιδρύματα να προχωρήσουν σε κοινές μεταρρυθμίσεις.

Αρχικά, θα έπρεπε να άρουν τον απόρρητο χαρακτήρα των συναλλαγών σε περίπτωση που υπήρχε υποψία για ασυνήθιστη συναλλαγή³⁸, δηλαδή όχι μόνο να το αναφέρουν στις αρχές, αλλά και να διαβιβάσουν όλα τα σχετικά δεδομένα που θα βοηθούσαν στη δικογραφία. Αυτό έρχεται σε σύγκρουση με την πολιτική εχεμύθειας απέναντι στον πελάτη και καταργεί την ανωνυμία που απολάμβανε ο πρώτος. Η πολιτική Know your Customer (KYC) εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1990 για να καταπολεμήσει το ξέπλυμα χρήματος και ενισχύθηκε το 2002 μετά την τρομοκρατική επίθεση που δέχτηκαν οι ΗΠΑ τον Σεπτέμβριο του 2001. Η KYC διαμόρφωσε νέες εξελίξεις και δεδομένα στο τραπεζικό τομέα λειτουργώντας αρκετές φορές αποτρεπτικά για τους εν δυνάμει εγκληματίες, καθώς δεν μπορούσαν πλέον να περάσουν απαρατήρητοι. Οι τραπεζικοί υπάλληλοι όταν ξεκινάει η συνεργασία με τον πελάτη πρέπει να εξακριβώνουν τα στοιχεία της ταυτότητάς του, να αρχειοθετήσουν και να επαληθεύσουν τις πληροφορίες που θα τους δώσει. Έτσι, παρακολουθούν το συναλλακτικό/οικονομικό προφίλ του πελάτη και αξιολογούν τους κινδύνους προκειμένου να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα δέουσας επιμέλειας (Due Diligence) αν εντοπιστεί ύποπτη δραστηριότητα.

Επιπλέον, η πολιτική του Know your Customer (KYC) περιέλαβε και την ταυτοποίηση των δικαιούχων των λογαριασμών που ανοίγονταν, για να διασφαλιστεί η εγκυρότητά τους. Ακόμη, ακολουθήθηκε η μέθοδος παρακολούθησης των μεταφορών που έκαναν οι πελάτες του κάθε ιδρύματος, δεδομένου ότι οι ύποπτοι για ξέπλυμα θα πραγματοποιούσαν πολλαπλές συναλλαγές μέχρι να τοποθετήσουν τα κέρδη τους στο επίσημο τραπεζικό σύστημα, οπότε και οι πιθανότητες αυξάνονταν στην περίπτωση αυτή να εντοπιστεί η παράνομη προέλευσή τους και ταυτόχρονα οι κινήσεις να χρησιμοποιηθούν ως πειστήριο των αρχών. Αποτέλεσμα των πρωτοβουλιών ήταν ο τραπεζικός τομέας να δεχθεί την μερική κρατική παρέμβαση στην λειτουργία του και στις δοσοληψίες που πραγματοποιούσε με την συμμόρφωση του στις οδηγίες που εκδίδονταν.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαμόρφωσε το κανονιστικό και νομικό πλαίσιο βάσει του οποίου θα εξασφαλιζόταν η συμμόρφωση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στους διεθνείς κανόνες. Το 1991 με την Οδηγία 91/308/ ΕΟΚ επικαιροποιήθηκε και επιβλήθηκε η συνεργασία των τραπεζικών ιδρυμάτων με τις ελεγκτικές αρχές

³⁸Είναι η συναλλαγή που δεν συνάδει με συναλλακτική, επαγγελματική ή οικονομική συμπεριφορά του συναλλασσόμενου.

ανεξαρτήτους κόστους ή αξιοπιστίας που θα εξέπεμπαν προς τους πελάτες τους οι τράπεζες. Το 2015 θεσπίστηκε ο Κανονισμός 847/2015/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί στοιχείων που πρέπει να συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών. Η εφαρμογή του ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2017. Το ίδιο έτος, το 2015, επικυρώθηκε η Οδηγία (ΕΕ) 2015/849 (4^η Κοινοτική Οδηγία) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής.

Τρία χρόνια αργότερα, το 2018, διαμορφώθηκε η Οδηγία (ΕΕ) 2018/843 (5^η Κοινοτική Οδηγία) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 2018 για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, και για την τροποποίηση των οδηγιών 2009/138/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ. Η 6^η Κοινοτική Οδηγία είναι η Οδηγία (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2018 σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου. Η εν λόγω Οδηγία τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2018 και έδινε προθεσμία στα κράτη μέλη έως τον Δεκέμβριο του 2020 να την ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο. Συμπληρωματικά, καθοριστικής σημασίας είναι η Οδηγία (ΕΕ) 2019/1153 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Ιουνίου 2019 για τη θέσπιση κανόνων με σκοπό τη διευκόλυνση της χρήσης χρηματοοικονομικών και άλλων πληροφοριών για την πρόληψη, την ανίχνευση, τη διερεύνηση ή τη δίωξη ορισμένων ποινικών αδικημάτων και την κατάργηση της απόφασης 2000/642/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Αυτή τέθηκε σε ισχύ τον Αύγουστο του 2019 και τα κράτη μέλη είχαν περιθώριο μέχρι τον Αύγουστο του 2021 να μεταφέρουν την Οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία.

Η FATF (Financial Action Task Force), οργανισμός του οποίου σκοπός είναι η συντονισμένη και συνεχής προσπάθεια για την καταστολή του ξεπλύματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας έχει εκδώσει έκθεση με 40 Συστάσεις ή αλλιώς

«FATF Recommendations» ή «FATF Standards» το 1990, οι οποίες στοχεύουν στην πρόληψη και παρεμπόδιση οργανωμένων εγκλημάτων, διαφθοράς και τρομοκρατίας και αναθεωρούνται ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Οι 40 Συστάσεις είχαν περισσότερο συμβουλευτικό χαρακτήρα, οπότε αυτό εκμεταλλεύτηκαν αρκετές τράπεζες προκειμένου να διατηρήσουν την αξιοπιστία στους πελάτες τους και να μην εκτεθούν ζητώντας στοιχεία επιβεβαίωσης εγκυρότητας λογαριασμού. Το 2000, η FATF (Financial Action Task Force), εξέδωσε λίστα με χώρες υψηλού κινδύνου για ξέπλυμα χρήματος. Οι χώρες αυτές χαρακτηρίζονταν ως μη συνεργάσιμες ή χώρες που δεν εφαρμόζουν ή εφαρμόζουν ανεπαρκώς τις συστάσεις και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν να εξετάζουν με ιδιαίτερη προσοχή τις συναλλαγές στις οποίες εμπλέκονται αυτές οι χώρες. Συμπερασματικά, τα περισσότερα τραπεζικά συστήματα ανά τον κόσμο συμφώνησαν να ακολουθήσουν το μοντέλο αναφοράς στις αρχές ύποπτων συναλλαγών που μπορεί να συνδέονται με το ξέπλυμα χρήματος³⁹, αφού με αυτό τον τρόπο, θα ήταν ικανά τα ιδρύματα να αποκαλύψουν πληροφορίες σχετικά με τους πελάτες τους κρατώντας έτσι την αξιοπιστία τους και την ανωνυμία/ιδιωτικότητα που τόσο επιθυμούν οι ενεχόμενοι⁴⁰.

Όσον αφορά το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, υπάρχει η Απόφαση 281/2009 του ΕΤΠΘ (Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων) σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης των εποπτευομένων από την Τράπεζα της Ελλάδος πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοπιστωτικών οργανισμών για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, με την οποία εξσυγχρονίζονται και εξειδικεύονται οι υποχρεώσεις όλων των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος οργανισμών. Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες τροποποιήθηκε για πρώτη φορά στην έννομη τάξη της χώρας μας με τον ν. 2331/1995. Το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο της πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας ορίζεται από τον ν. 4557/2018, ο οποίος τροποποιήθηκε με τον ν. 4816/2021.

Επίσης, θα πρέπει να τηρείται αρχείο με τις συναλλαγές του πελάτη (επαγγελματικές ή όχι), για να διαπιστώνεται αν οι κινήσεις είναι ασύμβατες με το προφίλ του πελάτη.

³⁹Χαρακτηριστικό που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι υπεύθυνα μόνο για την αναφορά ύποπτων συναλλαγών και τη διαβίβαση σημαντικών δεδομένων που θα εξυπηρετήσουν το έργο των αρχών.

⁴⁰Stessens 2000, σελ. 143-162.

Ακόμη, αν ο πελάτης χρησιμοποιεί υπέρογκα ποσά σε μετρητά ή σε προπληρωμένες κάρτες θα πρέπει να επισημανθεί στους ανωτέρους και να γίνει ο κατάλληλος έλεγχος, επειδή τα ποσά αυτά ενδέχεται να προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες. Τα τραπεζικά ιδρύματα θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεχτικά όσον αφορά την χρήση θυρίδων και την συχνή αλλαγή των ονομάτων των συνδικαιούχων, όπως και με την αποπληρωμή δανείων άμεσα από πελάτες σε περίπτωση που τα κεφάλαια για την αποπληρωμή είναι άγνωστης προέλευσης⁴¹.

II.3. Ανεπίσημα Συστήματα Μεταφοράς Χρημάτων (Informal Money Transfer Networks/IMTNs)

Τα ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων μπορεί να φαίνονται εκ πρώτης όψεως ότι λειτουργούν στο περιθώριο του επίσημου τραπεζικού συστήματος, όμως, στην πραγματικότητα βασίζονται σε μεγάλο ποσοστό την λειτουργία τους στα επίσημα συστήματα, στα οποία έγινε αναφορά παραπάνω. Η ίδρυσή τους οφείλεται στην ανάγκη των καταναλωτών για αμεσότερη εξυπηρέτηση και μεγαλύτερη μείωση του κόστους μεταφοράς⁴², ειδικότερα για τη περίπτωση των μεταναστών που είναι και η πλειοψηφία των χρηστών. Ο Nikos Passas, υποστηρίζει ότι η χρήση των ανεπίσημων συστημάτων μεταφοράς χρημάτων είναι μεγαλύτερη στην Ασία και πιο συγκεκριμένα στην Ινδία και στη Κίνα, λόγω του μεγάλου αριθμού μεταναστών⁴³. Η FAFT (Financial Action Task Force) τα χαρακτηρίζει ως εναλλακτικά συστήματα εμβασμάτων (Alternative remittance systems) και τα περιγράφει ως οικονομικές υπηρεσίες, που παραδοσιακά λειτουργούν εκτός του επίσημου χρηματοπιστωτικού τομέα, όπου τα κεφάλαια μεταφέρονταν από το ένα μέρος στο άλλο⁴⁴.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία η λειτουργία τους πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο του «οικονομικού δυϊσμού». Από τη μια πλευρά, υποστηρίζεται ότι τα ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων είναι αρχαϊκά, αλλά αποτέλεσαν την αρχή για την δημιουργία των επίσημων συστημάτων και από την άλλη ότι τα ανεπίσημα συστήματα υπονομεύουν και δυσκολεύουν την λειτουργία των επίσημων⁴⁵. Η εμπιστοσύνη και η ανωνυμία των συμμετεχόντων των ανεπίσημων συστημάτων είναι αυτό που τα

⁴¹Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων (ΕΤΠΘ) 2008.

⁴²Nawaz, McKinnon & Webb 2002, σελ. 331-332.

⁴³Passas 1999, σελ. 8.

⁴⁴FATF 2003, σελ. 2.

⁴⁵Nissanke & Aryeetey 1998, σελ. 18.

διατηρεί σε λειτουργία. Μάλιστα δεν είναι τυχαίο ότι τα χρησιμοποιούν κατά κόρον συγκεκριμένοι κύκλοι ανθρώπων (π.χ. μετανάστες, ορισμένες εθνικές κοινότητες)⁴⁶.

II.3.1. Hawala/Hundi

Το σύστημα hawala (που στα αραβικά σημαίνει ανταλλαγή) ή hundi (που σημαίνει εμπιστοσύνη) εμφανίστηκε στη Νότια Ασία τον 20^ο αιώνα ως μια πλατφόρμα μεταφοράς χρημάτων για να εξυπηρετεί κυρίως συναλλαγές όπου τα συναλλασόμενα μέρη απείχαν μεγάλης απόστασης μεταξύ τους και που μέχρι τότε γίνονταν με τα πόδια. Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, άρχισαν να το χρησιμοποιούν ταξιδιώτες για να προφυλαχθούν από ληστείες κατά την μετακίνησή τους, κι έτσι διαδόθηκε. Το hundi, φαίνεται να προυπήρχε του hawala κι ήταν ένα μέσο που επέτρεπε σε κάποιον να λάβει προκαταβολές είτε εκείνη την στιγμή “darshani hundi” είτε αργότερα “muddati hundi”. Η καθιέρωση του hawala έγινε όταν υπήρξε ολοένα αυξανόμενη οικονομική μετανάστευση πληθυσμών και υπήρξε απαγόρευση συναλλαγών μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν. Τότε χρειάστηκε ένα αξιόπιστο, γρήγορο και φθινό μέσο να γίνονται μεταφορές κεφαλαίων μεταξύ των δυο χωρών εκτός του τραπεζικού συστήματος⁴⁷. Αυτό που το κάνει να ξεχωρίζει από τα άλλα συστήματα είναι η εμπιστοσύνη που διαπνέει και η εκτεταμένη χρήση ανθρωπίνων συνδέσμων που προσφέρει στους καταναλωτές.

Η διαδικασία της συναλλαγής είναι απλή και αυτός είναι ένας από τους λόγους που προτιμάται. Ο ενδιαφερόμενος πλησιάζει ένα hawaladar ή hawala dealer, όπως ονομάζονται οι μεσάζοντες και του δίνει το ποσό μεταφοράς εκ των προτέρων. Έπειτα εκείνος επικοινωνεί με τον σύνδεσμό του που βρίσκεται στον τόπο του παραλήπτη μέσω τηλεφώνου ή φαξ και ολοκληρώνεται η μεταφορά σε διάστημα μόλις λίγων ωρών. Για να λάβει ο παραλήπτης τα χρήματα θα πρέπει να δώσει στον μεσάζοντα ένα κωδικό που του έχει στείλει ο αποστολέας προκειμένου να ταυτοποιηθεί. Όπως αναφέρθηκε, το hawala είναι ένα σύστημα συνδέσεων, που επιτρέπουν στις συναλλαγές να κυλούν ομαλά⁴⁸. Για παράδειγμα, δυο άτομα ανήκουν στο ίδιο ανεπίσημο δίκτυο μεταφοράς χρημάτων. Η μια πιθανότητα είναι να συνεργάζονται, η άλλη είναι ο ένας να οφείλει χρήματα στον άλλο, κι από την στιγμή που σε μερικές χώρες είναι δύσκολο να μεταφερθούν χρήματα στο εξωτερικό, με τη συναλλαγή μέσω

⁴⁶Nawaz, McKinnon & Webb 2002, σελ. 332.

⁴⁷Passas 1999, σελ. 14.

⁴⁸Passas 2003, σελ. 40-43.

του hawala ξεπληρώνονται τα οφειλόμενα. Η τρίτη πιθανότητα είναι να συνεργάζονται για να ξεπλύνουν βρώμικο χρήμα μέσω του συστήματος hawala⁴⁹.

Αν και το σύστημα hawala είναι παράνομο, συνεχίζεται η ανάπτυξη και η χρήση του σε πολλές χώρες. Για παράδειγμα, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, όπου το σύστημα hawala έρχεται σε αντίθεση με πολλούς εθνικούς νόμους, όχι μόνο χρησιμοποιείται κατά κόρον αλλά προωθείται μέσω διαφημίσεων. Ακόμη, στη Νότια Ασία υπάρχουν αυστηρές προϋποθέσεις για την μεταφορά εμβασμάτων μέσω του επίσημου τραπεζικού συστήματος, γεγονός που κάνει το σύστημα hawala δημοφιλέστερο σε άτομα που θέλουν να μεταφέρουν χρήματα στο εξωτερικό με μικρό κόστος και άμεσα. Υπολογίζεται ότι στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα εντοπίζεται ο μεγαλύτερος όγκος των συναλλαγών, ενώ στην Ινδία οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω του συστήματος φαίνεται να καλύπτουν το 40% του ΑΕΠ της χώρας⁵⁰. Αυτά τα χαρακτηριστικά του θεωρούνται και τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματά του, δηλαδή η αμεσότητα της συναλλαγής, το χαμηλό επιτόκιο και κόστος και η εμπιστοσύνη που εξασφαλίζει το σύστημα στους χρήστες. Τέλος, οι hawaladars ή hawala dealers εκμεταλλευόμενοι την αύξηση της ζήτησης μεταφοράς χρημάτων σε διαφορετικά νομίσματα αυξάνουν το ποσοστό προμήθειά τους κερδίζοντας περισσότερα χρήματα⁵¹.

Το κέρδος ενός hawaladar προέρχεται από τις νομισματικές ισοτιμίες. Σε μερικές περιπτώσεις η προμήθεια για την μεταφορά χρημάτων κυμαίνεται από 0,25% - 1,25% υπό φυσιολογικές συνθήκες. Αν ο hawaladar υποψιαστεί ότι τα χρήματα που θα μεταφέρει προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες ή τροφοδοτούν τέτοιες κι ενδεχομένως κινδυνέψει, τότε η προμήθεια αυξάνεται 15-20%. Η υψηλή προμήθεια στις συναλλαγές είναι πολύ συχνό φαινόμενο από το οποίο επωφελούνται οι hawaladars, αλλά είναι ακόμα και πρακτική που ευνοεί την φοροδιαφυγή. Παρ'όλα αυτά, το σύστημα hawala ευνοείται διότι εκμεταλλεύεται την διαφορά που έχει το επιτόκιο της “μαύρης αγοράς” (black market) έναντι του επιτοκίου του επίσημου τραπεζικού συστήματος. Επίσης, όταν οι μεταφορές συνδυάζονται με μεταφορά χρυσού ή το λαθρεμπόριο, τότε το κέρδος θα προέλθει από τα λαθραία εμπορεύματα και όχι από το κόστος της ίδιας της συναλλαγής. Για παράδειγμα, όπως αναφέρει κι ο Passas, ο

⁴⁹Jost 2003, σ. 8.

⁵⁰Chéne 2008, σελ. 3.

⁵¹Chéne 2008, σελ. 10-11.

hawaladar θα μεταφέρει τα χρήματα σε τοπικό νόμισμα, όπου με αυτά θα αγοραστεί χρυσός, ο οποίος στην συνέχεια θα μεταφερθεί λαθραία στην Ινδία και θα πουληθεί σύμφωνα με τις τιμές που υπάρχουν εκεί και μέρος των εσόδων θα πάει στην πληρωμή του παραλήπτη από την μεταφορά που έκανε ο hawaladar⁵².

Το σύστημα hawala συνεργάζεται με το επίσημο τραπεζικό σύστημα. Οι hawaladars διατηρούν και χρησιμοποιούν επίσημους τραπεζικούς λογαριασμούς προκειμένου να καλύψουν κενά ασφάλειας και ελέγχου λογαριασμών τους, κάνοντας και εκεί την μεταφορά χρημάτων για τους πελάτες τους. Ενδέχεται, μάλιστα, ορισμένες φορές να καταθέτουν τα χρήματα των πελατών τους μαζί με τα δικά τους από νόμιμες δραστηριότητες, προκειμένου να αρθούν υποψίες παρανομίας στις συναλλαγές τους. Η αλληλεπίδραση του επίσημου με το ανεπίσημο σύστημα είναι αυτό που καθιστά και τα δύο ευπρόσβλητα⁵³.

II.3.2. Fei Ch'ien

Το σύστημα fei ch'ien (flying money) εμφανίστηκε προκειμένου να αποφεύγεται η φυσική μεταφορά των χρημάτων και ο κίνδυνος κλοπής στις εμπορικές συναλλαγές και ιδίως κατά την μεταφορά ρυζιού στην Κίνα. Στην Ταϊλάνδη ονομάζεται phoe kuan, στη γλώσσα mandarin chiao ohui (έμβασμα εξωτερικού), στα καντονέζικα (Cantonese) nging sing kek⁵⁴. Αναφορές υποστηρίζουν ότι εμφανίστηκε κατά την δυναστεία του T'ang (618-907 μ.Χ.). Γεγονός είναι ότι το σύστημα αυτό προυπήρξε των επίσημων τραπεζικών ιδρυμάτων και υπάρχουν απόψεις ότι έδωσε το έναυσμα για την δημιουργία των τραπεζών στην Ανατολή.

Η διαδικασία μεταφοράς χρημάτων, όπως περιγράφεται και στην εικόνα 9 του παραρτήματος, ήταν η ακόλουθη· Μεταξύ 805 μ.Χ. και 820 μ.Χ. υπήρχε έλλειψη χάλκινων νομισμάτων μετρητών. Η δημιουργία του fei ch'ien συνέβη μετά από μια φορολογική μεταρρύθμιση που επέτρεψε τη μερική αποδοχή των φόρων σε χρήμα, η οποία είχε αυξήσει τη ζήτηση για νόμισμα που τρόμαζε την κυβέρνηση ότι οι έμποροι θα αφαιρούσαν νομίσματα μετρητών από την πρωτεύουσα για να κυκλοφορήσουν. Για το λόγο αυτό, διέταξαν τις τοπικές κυβερνήσεις να δημιούργησουν νομισματικά συστήματα με βάση το μετάξι, άλλα και καθημερινά είδη, παρόμοια με ανταλλαγές που παρεμπόδιζαν το εμπόριο μεγάλων αποστάσεων και θα έβλαπταν την εθνική

⁵²Passas1999, σελ. 14-15.

⁵³Passas 1999, σελ. 15.

⁵⁴Shehu 2003, σελ. 176.

οικονομία. Έτσι, το σύστημα fei-chien έγινε ένας αποτελεσματικός τρόπος πληρωμής μέσω μεταφοράς χρημάτων βάσει της αξίας του εμπορίου. Αναπόσπαστο στοιχείο του συστήματος fei ch'ien είναι το guanxi που είναι ένα κοινωνικό υποσύστημα κανόνων που διέπει τις ανθρώπινες σχέσεις και συμπεριφορές. Συγκεκριμένα, το guanxi σηματοδοτεί την ακεραιότητα και μυστικότητα των συναλλαγών, οπότε αν κάποιος παραβεί τους κανόνες του απομακρύνεται από το δίκτυο και το fei ch'ien⁵⁵.

Το σύστημα fei ch'ien επεκτάθηκε ακόμη περισσότερο στην Ασία με το εμπόριο οπίου και μεταξιού⁵⁶. Με αυτόν τον τρόπο, αποφευγόταν η υπέρογκη φορολογία για την μεταφορά χρημάτων σε άλλες χώρες, οι οικονομικοί μετανάστες μπορούσαν να βοηθήσουν τις οικογένειές τους, δεν υπήρχαν αποδεικτικά της συναλλαγής και προστατεύονταν τόσο τα χρήματα όσο και τα άτομα από επίδοξους ληστές.

Από μακροχρόνια έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί, φαίνεται πως η πλειοψηφία των ατόμων που το διαχειρίζονται είναι ηλικιωμένες γυναίκες, οι οποίες έχουν δημιουργήσει μεταξύ τους δίκτυο εμπιστοσύνης, το οποίο λειτουργεί έως και σήμερα. Τα δίκτυα αυτά αποτελούν το μεγαλύτερο εμπόδιο για να ερευνηθεί το οργανωμένο λαθρεμπόριο, ιδίως των άγριων ζώων και συναφή ειδική εγκλήματα, όπως αναφέρεται στο άρθρο των Oxpeckers Reporters⁵⁷. Άλλη έρευνα εξέτασε το πως φεύγουν μεγάλα οικονομικά κεφάλαια από την Κίνα σε άλλες χώρες όταν υπάρχει όριο μεταφοράς χρημάτων στο εξωτερικό μέχρι τα 50,000\$ το χρόνο προκειμένου να προλαμβάνονται οι παράνομες συναλλαγές⁵⁸.

II.3.3. Chits and Chops

Το σύστημα chits and chops είναι ένα άλλο σύστημα που χρησιμοποιείται συχνά, έστω και με κάποιες διαφοροποιήσεις, και στα υπόλοιπα ανέπισημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων στην Ασία. Αν και πολλές αναφορές κάνουν λόγο για κινεζική προέλευση του συστήματος, στην πραγματικότητα εισήχθη από Βρετανούς αποικιοκράτες που δανείστηκαν τον όρο chitty (σημάδι) από την γλώσσα Hindi. Η λέξη chit αναφέρεται στο σημείωμα ή στο πιστοποιητικό που δίνεται για την επιβεβαίωση της συναλλαγής και η λέξη chop αναφέρεται στην πέτρινη σφραγίδα που είναι

⁵⁵Cassara 2016.

⁵⁶Passas 1999, σελ. 16.

⁵⁷Oxpeckers Reporters 2019.

⁵⁸Cassara 2016.

βουτηγμένη σε μελάνι και χρησιμεύει ως ένας τρόπος επαλήθευσης και εγκυρότητας της συναλλαγής.

Η διαδικασία συναλλαγής δεν διαφέρει ιδιαίτερα από τα προαναφερθέντα συστήματα. Ο Α επικοινωνεί με τον διαμεσολαβητή προκειμένου να μεταφέρει χρήματα στον Β που μπορεί να βρίσκεται σε άλλη χώρα. Το κατάστημα λαμβάνει τα χρήματα σε μετρητά, αρχειοθετεί τον πελάτη και ειδοποιεί τον σύνδεσμό του στην άλλη χώρα μέσω τηλεφώνου σχετικά με την μεταφορά. Ταυτόχρονα, ο αποστολέας ενημερώνει τον παραλήπτη να περάσει από την αντίστοιχη επιχείρηση στην άλλη χώρα για να παραλάβει τα χρήματα έχοντας μαζί του το chit, δηλαδή το πιστοποιητικό ή το σύμβολο για το οποίο θα είναι ενήμερος ο διαμεσολαβητής προκειμένου να παραδώσει τα χρήματα στον παραλήπτη. Το chit μπορεί να είναι ένα χαρτί με σύμβολο πάνω, ένα εισιτήριο ή οτιδήποτε άλλο συμβολικό που θα το γνωρίζουν και τα τρία μέλη της συναλλαγής (αποστολέας-διαμεσολαβητής-παραλήπτης)⁵⁹.

Όπως και τα προηγούμενα συστήματα, έτσι κι αυτό βασίζει την λειτουργία του στις αρχές του “guanxi”, δηλαδή στην εμπιστοσύνη και στην μυστικότητα⁶⁰. Εξαιρέση αποτελούν οι διαμεσολαβητές του Χονγκ Κονγκ, οι οποίοι είναι πιο επιφυλακτικοί και εμπλέκονται μόνο σε συναλλαγές που είναι “καθαρές” και συνεργάζονται με συγκεκριμένο δίκτυο πελατών. Σε κάθε άλλη περίπτωση, για να αποσταλούν άμεσα τα χρήματα που επιθυμεί ο αποστολέας ζητούνται αποδεικτικά στοιχεία ότι έχει γίνει η κατάθεση στο τραπεζικό λογαριασμό του διαμεσολαβητή και μόνο τότε προχωρά η συναλλαγή. Σύμφωνα με την αστυνομία του Χονγκ Κονγκ, τα ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων μπορεί να έχουν αρκετές μορφές.

II.3.4. Η Μαύρη Αγορά Pesos της Κολομβίας

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 έκανε την εμφάνισή της η μαύρη αγορά pesos στην Κολομβία. Είναι ένα σύγχρονο σύστημα που δημιουργήθηκε με την αύξηση της διακίνησης ναρκωτικών από τους εμπόρους και διακινητές για να αποφύγουν τους νομισματικούς περιορισμούς της Κολομβίας με σκοπό το ξέπλυμα χρήματος στις ΗΠΑ (βλ. εικόνα 10 του παραρτήματος). Ο τρόπος λειτουργίας της δεν διαφέρει σημαντικά από το σύστημα hawala. Οι διακινητές αγόραζαν νομίσματα που είχαν αξία στο

⁵⁹Passas 1999, σελ. 17.

⁶⁰Το “*guanxi*” είναι ένα κοινωνικό υποσύστημα κανόνων που διέπει τις ανθρώπινες σχέσεις και συμπεριφορές. Συγκεκριμένα, το guanxi σηματοδοτεί την ακεραιότητα και μυστικότητα των συναλλαγών, οπότε αν κάποιος παρέβει τους κανόνες του απομακρύνεται από το δίκτυο συνδέσμων και τα ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς που περιλαμβάνει.

εξωτερικό με το κανονικό τους επιτόκιο, όπως το δολάριο, ώστε να μπορούν να διεκπεραιώνουν συναλλαγές και να ξεπλύνουν χρήματα, αποφεύγοντας τους φόρους της κυβέρνησής τους⁶¹.

Σύμφωνα με τον Passas, έχουν εντοπιστεί πέντε (5) μέθοδοι, με τους οποίους γίνεται το ξέπλυμα χρήματος μέσω αυτού του συστήματος. Η πρώτη μέθοδος είναι τα κέρδη να μαζεύονται σε κρυφή τοποθεσία (π.χ. σπίτι), να φτιάχνονται δεσμίδες χαρτονομισμάτων κάτω των 10,000\$, συνήθως των 3,000\$, που είναι το χαμηλότερο όριο για μεταφορά ποσών προκειμένου να αποφευχθεί η αναφορά τους στις αρχές ως ύποπτη συναλλαγή. Κατόπιν, τα χρήματα μεταφέρονται σε λογαριασμούς των συνεργαζόμενων εταίρων των Κολομβιανών στις ΗΠΑ. Η δεύτερη μέθοδος είναι τα “βρώμικα” χρήματα να αναμιγνύονται με νόμιμα των εμβασμάτων που γίνονται προς τις ΗΠΑ από διαμεσολαβητές που έχουν δεχτεί προμήθεια από τους κολομβιανούς και τα μεταφέρουν στις ΗΠΑ ή άλλες δυτικές χώρες⁶².

Τρίτη μέθοδος, αποτελεί η μεταφορά των χρημάτων σε φυσική μορφή, δηλαδή να δοθούν σε διακινητές απευθείας σε μετρητά από το κρυφό σπίτι που φυλάσσονται. Τέταρτη μέθοδος είναι η μεταφορά εμβασμάτων μικρών ποσών στους διακινητές για να αποφευχθούν υποψίες για ξέπλυμα. Πέμπτη και τελευταία μέθοδος είναι η μεταφορά των μετρητών στο Μεξικό, η κατάθεση μικρών ποσών στις τράπεζες εκεί. Αυτός ο κύκλος διακίνησης ονομάζεται Vuelta. Το αναλαμβάνουν τα ανταλλακτήρια χρημάτων έναντι προμήθειας 20% από τις συναλλαγές⁶³. Χαρακτηριστικά, οι αρχές εκτιμούν ότι το 30-40% των εσόδων από τα ναρκωτικά στις ΗΠΑ ξεπλένονται μέσω αυτού του συστήματος. Σε πολλές περιπτώσεις, μάλιστα, η λειτουργία του είναι ανεκτή από τις εθνικές κυβερνήσεις, οι οποίες κατά καιρούς χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του⁶⁴.

Π.4. Διατήρηση των Ανεπίσημων Συστημάτων Μεταφοράς Χρημάτων (IMTNs)

Η ανθεκτικότητα των ανεπίσημων συστημάτων μεταφοράς χρημάτων στον χρόνο είναι αδιαμφισβήτητη. Κατά την διάρκεια οικονομικών κρίσεων, περιορισμών και ελέγχων των κυβερνήσεων, τα ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς φαίνεται να λειτουργούν απρόσκοπτα για τους χρήστες τους, εξασφαλίζοντάς τους γρήγορη, φθηνή

⁶¹Passas 1999, σελ. 23-24.

⁶²Passas 1999, σελ. 24.

⁶³Το προσωπικό που αναλαμβάνει αυτή την εργασία και συνάμα το ρίσκο της σύλληψης από τις αρχές είναι συνήθως άτομα χαμηλού ταξικού-μορφωτικού επιπέδου που έχουν ανάγκη από εργασία, όπως άνεργοι, άτομα από προβληματικές οικογένειες κ.ά.

⁶⁴Passas 1999, σελ. 24-25.

και ακίνδυνη μεταφορά των χρημάτων τους. Επιπλέον, η δυσκολία των επίσημων τραπεζικών συστημάτων να εξασφαλίσουν τις επενδύσεις των πελατών σε περιόδους κρίσεων, ενίσχυσε την αναξιοπιστία τους προς τους πελάτες τους με αποτέλεσμα αυτοί να στραφούν στις εναλλακτικές λύσεις. Συμπερασματικά, τα στοιχεία που ευνοούν την εξέλιξη τέτοιων συστημάτων είναι το χαμηλό κόστος, η ανωνυμία, η μείωση της γραφειοκρατικής διαδικασίας, η αποφυγή περιορισμών και η δυνατότητα για ορισμένους να τα χρησιμοποιούν για μεταφορά χρημάτων για εγκληματικές δραστηριότητες⁶⁵.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Κέντρο Ασιατικών Σπουδών (Center of Asian Studies), μερικά από τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από κλειστή βάση δεδομένων (Centralised Securities Database/CSDB⁶⁶) σχετικά με τα ανεπίσημα συστήματα στις ΗΠΑ είναι τα εξής: από τα 4,113 αρχεία κεφαλαίων που είχε στην κατοχή της η CSDB την περίοδο 1989-1996, τα 2,105 αφορούσαν μεταφορές εμβασμάτων προς την Κίνα, το εύρος των οποίων ανερχόταν από 400\$ έως 23,000\$ με μέσο όρο τα 2,000\$. Ενδιαφέρουσα είναι η υπόθεση ενός διαμεσολαβητή στη Νέα Υόρκη στην περιοχή Chinatown, ο οποίος τακτοποιούσε σχεδόν όλες τις συναλλαγές της πόλης. Ακόμη, υπήρξαν βάσιμες αποδείξεις ότι τα χρήματα που μεταφέρονταν προέρχονταν από παράνομη δραστηριότητα. Περίπου το 18% των κεφαλαίων που μεταφέρθηκαν από τον συγκεκριμένο διαμεσολαβητή δείχνει ότι τα ποσά χρησιμοποιήθηκαν για παράνομους σκοπούς (π.χ. λαθρεμπόριο ανθρώπων). Άλλα στοιχεία που αφορούν την περίοδο 1993-1995 δείχνουν ότι ένας τραπεζίτης είχε συναλλαγές 1-2 εκατομμυρίων δολαρίων τον μήνα που μετέφερε σε επιχειρήσεις στην Κίνα. Τέλος, όπως ήταν αναμενόμενο τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι η δραστηριότητα των εναλλακτικών συστημάτων μεταφοράς είναι παγκόσμια και συνεχώς αναπτυσσόμενη⁶⁷.

⁶⁵Passas 1999, σελ. 27-29.

⁶⁶Είναι μια βάση δεδομένων ασφαλείας που περιέχει δεδομένα για μέσα, τιμές για χρεόγραφα, μετοχικούς τίτλους και μετοχές επενδυτικών κεφαλαίων που εκδίδονται παγκοσμίως. Μια βάση δεδομένων ασφαλείας είναι μια βάση μικροδεδομένων που αποθηκεύει στατιστικά στοιχεία σε ατομικό επίπεδο ασφαλείας. Τα ερευνητικά δεδομένα CSDB είναι διαθέσιμα ως σύνολο δεδομένων με μηνιαία συχνότητα από τον Απρίλιο του 2009 και μετά.

⁶⁷Passas 1999, σελ. 19-20.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΙΙΙ. ΞΕΠΛΥΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΣ:

ΙΙΙ.1. Ιστορική Αναδρομή και Οριοθέτηση του Φαινομένου του Ξεπλύματος

Το ξέπλυμα χρήματος εμφανίζεται την δεκαετία του 1920 στην Αμερική, όπου η αμερικάνικη μαφία και συγκεκριμένα ο Al Capone χρησιμοποιούσε πλυντήρια ρούχων ως “βιτρίνα”, προκειμένου να καλύψει τα έσοδα που είχε από εγκληματικές δραστηριότητες και να τα παρουσιάζει ως νόμιμα στις αρχές. Από τον όρο washing προέκυψε το ξέπλυμα⁶⁸. Με αυτόν τον τρόπο ήταν σχεδόν αδύνατον για τις αμερικανικές αρχές να μπορέσουν να διακρίνουν ποια ήταν τα “καθαρά” χρήματα και ποια τα “βρώμικα”. Για αρκετό χρονικό διάστημα, και όσο το πρόβλημα δεν είχε διογκωθεί, οι ΗΠΑ αντιμετώπιζαν το ζήτημα με τον νόμο της φοροδιαφυγής και της φορολογικής απάτης⁶⁹.

Οι ανησυχίες όμως για το φαινόμενο αυτό αυξήθηκαν, όταν την δεκαετία του 1970 τεράστιες ποσότητες ναρκωτικών έφταναν παράνομα στις ΗΠΑ και τα κέρδη τους εισέρχονταν στην αμερικανική και στην παγκόσμια οικονομία. Έγινε αντιληπτό ότι το ξέπλυμα γίνονταν από οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, οπότε και δημιουργήθηκε η ανάγκη να βρεθεί τρόπος καταστολής ή περιορισμού του φαινομένου. Έτσι, οι ΗΠΑ, εισήγαγαν τον νόμο για το τραπεζικό απόρρητο (The Currency and Foreign Transactions Reporting Act ή Bank Secrecy Act) το 1970⁷⁰ και τον νόμο για τον έλεγχο του ξεπλύματος χρήματος (US Money Laundering Control Act) το 1986⁷¹.

Δύο χρόνια αργότερα, στις 19/12/1988, ο όρος ξέπλυμα χρήματος έκανε την επίσημη εμφανισή του πρώτη φορά στην Σύμβαση του ΟΗΕ στη Βιέννης. Ο όρος αυτός

⁶⁸van Duyn 2003, σελ. 69.

⁶⁹Κουράκης & Ζιούβας 2007, σελ. 243.

⁷⁰Πιο αναλυτικά, ο νόμος απαιτεί από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να τηρούν αρχεία αγορών διαπραγματεύσιμων τίτλων σε μετρητά, να υποβάλλουν αναφορές για συναλλαγές σε μετρητά άνω των 10.000\$ (ημερήσιο συνολικό ποσό) και να αναφέρουν ύποπτη δραστηριότητα που μπορεί να υποδηλώνει ξέπλυμα χρήματος, φοροδιαφυγή ή άλλες εγκληματικές δραστηριότητες. Ο νόμος εγκρίθηκε από το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών το 1970. Βλ. Financial Crimes Enforcement Network, *FinCEN's Mandate from Congress*, ανάκτηση από: <https://www.fincen.gov/resources/statutes-regulations>

⁷¹Συγκεκριμένα, ο νόμος του 1986 καθιέρωσε το ξέπλυμα χρήματος ως ομοσπονδιακό έγκλημα, εισήγαγε αστική και ποινική ποινή για παραβιάσεις της BSA (Bank Secrecy Act) και έδωσε εντολή στις τράπεζες να θεσπίσουν και να διατηρήσουν διαδικασίες για την διασφάλιση και παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις αναφοράς και τήρησης αρχείων της BSA. Βλ. Financial Crimes Enforcement Network, *FinCEN's Mandate from Congress* ανάκτηση από: <https://www.fincen.gov/resources/statutes-regulations>

επαναλήφθηκε και στην Οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 10/6/1991 που περιλαμβάνει τις ακόλουθες εκ προθέσεως τελούμενες πράξεις:

α) «η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας, εν γνώσει του ότι προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε παράνομη δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή την συγκαλύψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεών του»,

β) «η απόκρυψη ή, η συγκαλύψη της αλήθειας οσον αφορά την φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσίας ή τον τόπο στον οποίο αυτή ευρίσκεται, ή την κυριότητα επί περιουσίας ή εκ σχετικών με αυτή δικαιωμάτων, εν γνώσει του ότι προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε παράνομη δραστηριότητα»,

γ) «η απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσίας εν γνώσει, κατά τον χρόνο της κτήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε παράνομη δραστηριότητα»,

δ) «η συμμετοχή σε μια από τις πράξεις που αναφέρουν τα προηγούμενα τρία σημεία, η σύσταση οργανώσεως για την διάπραξή της, η απόπειρα διάπραξης, η υποβοήθηση, η υποκίνηση, η παροχή συμβουλών σε τρίτο για τη διάπραξή της ή η διευκόλυνση της τέλεσης της πράξης.

Νομιμοποίηση εσόδων υπάρχει ακόμη και όταν οι παράνομες δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η νόμιμη περιουσία του ατόμου διεξήχθησαν σε έδαφος άλλου κράτους μέλους ή στο έδαφος τρίτης χώρας⁷²».

Σε συνέχεια του πλαισίου που κινήθηκε ο προηγούμενος ορισμός εκδόθηκε η Οδηγία 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Οκτωβρίου 2005 σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες συμπεριλαμβάνοντας αυτή την φορά και διάταξη για την πρόληψη χρηματοδότησης της τρομοκρατίας από έσοδα που αποκτήθηκαν μέσω εγκληματικών ενεργειών, κάτι που θα αναλυθεί εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο. Ωστόσο, ο επικρατέστερος και πιο πρόσφατος ορισμός για το ξέπλυμα χρήματος περιλαμβάνεται στην Οδηγία 2015/849/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαΐου 2015 σχετικά

⁷²Οδηγία 91/308/ΕΚ.

με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής.

Σύμφωνα, λοιπόν, με την Οδηγία 2015/849 ως νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος) θεωρείται:

α) «η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες της δραστηριότητάς του»

β) «η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της αλήθειας όσον αφορά την φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσίας ή τον τόπο στον οποίο αυτή ευρίσκεται, ή την κυριότητα επί περιουσίας ή εκ σχετικών με αυτή δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα»

γ) «η απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσίας εν γνώσει, κατά τον χρόνο της κτήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα»

δ) «η συμμετοχή σε μια από τις πράξεις που αναφέρονται στα στοιχεία α), β) και γ), η σύσταση οργάνωσης για την διάπραξή της, η απόπειρα διάπραξης, η υποβοήθηση, η υποκίνηση, η διευκόλυνση ή η παροχή συμβουλών σε τρίτο για τη διάπραξή της»⁷³.

Επίσης, και σε αυτή την Οδηγία, στην παράγραφο 4 και 5 γίνεται αναφορά σε δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε άλλα κράτη μέλη και στην χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αντίστοιχα⁷⁴.

⁷³Οδηγία 2015/849/ΕΕ.

⁷⁴Παράγραφος 4: Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες υπάρχει ακόμη και αν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η προς νομιμοποίηση περιουσία διεξήχθησαν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή στο έδαφος τρίτης χώρας και *Παράγραφος 5*: ως «χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» νοείται η παροχή ή συγκέντρωση κεφαλαίων, καθ' οιονδήποτε τρόπο, άμεσα ή έμμεσα, με την πρόθεση να χρησιμοποιηθούν ή εν γνώσει του γεγονότος ότι θα χρησιμοποιηθούν, στο σύνολό

Στους κορυφαίους οργανισμούς για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος κατατάσσεται η FATF (Financial Action Task Force)⁷⁵, η οποία ιδρύθηκε στις 16/07/1989 στην Σύνοδο Κορυφής των τότε G7 στο Παρίσι. Πρόκειται για ένα διακυβερνητικό οργανισμό του οποίου στόχος είναι η συντονισμένη και συνεχής προσπάθεια για την καταστολή του ξεπλύματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας με τα παράνομα κέρδη και την καταπολέμηση της διαφθοράς παγκοσμίως. Παρ'όλα αυτά, ως διακυβερνητικός οργανισμός επιβλέπεται μόνο από τους ιδρυτές και μετόχους του που το συντηρούν, κάτι που αποτελεί ανησυχία ως προς την αντικειμενικότητα των αποφάσεων που λαμβάνονται⁷⁶.

Κατά την FATF, ξέπλυμα μαύρου/βρώμικου χρήματος είναι η επεξεργασία των κερδών από εγκληματικές δραστηριότητες για να συγκαλυφθεί η παράνομη προέλευσή τους. Σε αυτό στοχεύουν κυρίως ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος (π.χ. ομάδες διακίνησης ναρκωτικών, όπλων, πορνείας) δεδομένου ότι το κέρδος τους από αυτή την ενασχόληση είναι μεγάλο και δεν θέλουν να το διακινδυνεύσουν από πιθανό έλεγχο των αρχών. Το εμπόριο εμπιστευτικών πληροφοριών, η δωροδοκία και τα προγράμματα απάτης ηλεκτρονικών υπολογιστών μπορούν επίσης να αποφέρουν μεγάλα κέρδη και να δημιουργήσουν το κίνητρο για να «νομιμοποιηθούν» μέσω του ξεπλύματος χρήματος. Οι εγκληματίες απολαμβάνουν τα κέρδη τους συγκαλύπτοντας τις πηγές, αλλάζοντας τη μορφή ή μετακινώντας τα κεφάλαια σε ένα μέρος όπου είναι λιγότερο πιθανό να προσελκύσουν την προσοχή⁷⁷.

τους ή εν μέρει, για τη διάπραξη εγκλήματος κατά την έννοια των άρθρων 1 έως 4 της απόφασης-πλαισίου 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου, Οδηγία (ΕΕ) 2015/849/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2015 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Βλ. Οδηγία (ΕΕ) 2015/849/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2015 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής.

⁷⁵Στη Financial Action Task Force (FATF) συμμετέχουν 39 χώρες: Αργεντινή, Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Βραζιλία, Καναδάς, Κίνα, Δανία, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Συμβούλιο Συνεργασίας για τα Αραβικά Κράτη του Κόλπου, Χονγκ Κονγκ, Κίνα, Ισλανδία, Ινδία, Ιρλανδία, Ισραήλ, Ιταλία, Ιαπωνία, Δημοκρατία της Κορέας, Λουξεμβούργο, Μαλαισία, Μεξικό, Ολλανδία, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ρωσική Ομοσπονδία, Σαουδική Αραβία, Σιγκαπούρη, Νότια Αφρική, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Τουρκία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες.

⁷⁶International Monetary Fund 2001, σελ. 28-30.

⁷⁷Financial Action Task Force 2022.

Επιπροσθέτως, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) ορίζει το ξέπλυμα χρήματος ως την επεξεργασία των περιουσιακών στοιχείων που έχουν αποκτηθεί από εγκληματικές δραστηριότητες για να μην αποκαλυφθεί η σχέση μεταξύ των κεφαλαίων και της παράνομης προέλευσής τους⁷⁸. Στο ίδιο πλαίσιο προσανατολίζεται και η Παγκόσμια Τράπεζα, η οποία συνεργάζεται με το IMF και ορίζει το ξέπλυμα χρήματος ως την παράνομη πηγή για την απόκτηση περιουσιακών στοιχείων ή την διαδικασία που δημιουργείται μετά την εγκληματική δραστηριότητα με σκοπό την απόκρυψη συσχέτισης των αποκτηθέντων κεφαλαίων με την παράνομη δραστηριότητα⁷⁹. Ωστόσο, κι οι δυο ορισμοί δεν είναι λεπτομερείς.

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2013, εξήχθη το συμπέρασμα ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές ως προς τις ποινές για το ξέπλυμα χρήματος ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν χώρες που έχουν αυστηρότερες ποινές όπως η Ιταλία με το νομοθετικό διάταγμα 125/2019 και η Γερμανία που άλλαξε το νόμο στις 18/3/2021 με σκοπό να τον κάνει αυστηρότερο απ'ότι απαιτούσε η ΕΕ. Αντίθετα, υπάρχουν χώρες, όπως η Δανία, που ο νόμος για το ξέπλυμα χρήματος προβλέπει χαμηλές ποινές.

III.2. Στάδια Ξεπλύματος Χρήματος

Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, όντας παγκοσμίας κλίμακας φαινόμενο, επέβαλε την ανάγκη δημιουργίας μοντέλων για την ερμηνεία του αλλά και την αντιμετώπισή του. Οι παρακάτω τυπολογίες προήλθαν έπειτα από συνεχείς έρευνες των ειδικών, με οδηγό το μοντέλο συμπεριφοράς που ακολουθούσαν οι δράστες.

III.2.1. Το μοντέλο των κύκλων

Το μοντέλο των κύκλων παρουσιάζει το ξέπλυμα χρήματος ως μια διαδικασία σύμφωνα με την οποία τα έσοδα από τις εγκληματικές δραστηριότητες διοχετεύονται στο επίσημο χρηματοπιστωτικό σύστημα και μετέπειτα χρησιμοποιούνται ως κεφάλαια είτε έμμεσα μέσω νόμιμων επενδύσεων (intergration) είτε άμεσα για την διεξαγωγή νέων εγκληματικών ενεργειών (illicit activity). Χαρακτηριστικό παράδειγμα κυκλικού μοντέλου είναι αυτό του Zund. Ο Zund παρομοιάζει το κυκλοφοριακό σύστημα του ξεπλύματος χρήματος με το υδρολογικό σύστημα. Το φαινόμενο, δηλαδή,

⁷⁸International Monetary Fund (IMF) 2017, σελ. 1.

⁷⁹van Duyn 2018, σελ. 105-106.

παρουσιάζεται ως μια κλειστή διαδικασία ανακύκλωσης στην οποία είναι δεδομένο ότι τα έσοδα από το ξέπλυμα χρήματος θα χρησιμοποιηθούν για νέες εγκληματικές πράξεις⁸⁰.

III.2.2. Το τελεολογικό μοντέλο

Αυτό το μοντέλο αναπτύχθηκε από τους καθηγητές Jürg-Beat Ackermann και James Preston, ελβετό και αμερικανό αντίστοιχα. Οι δράστες αφού θα έχουν στην κατοχή τους τα έσοδα από τις παράνομες δραστηριότητες θα προσπαθήσουν με κάθε κόστος να τα νομιμοποιήσουν. Το μοντέλο καθοδηγείται από α) τον σκοπό της νομιμοποίησης (π.χ. επενδύσεις, φοροαποφυγή, χρηματοδότηση εγκληματικών ενεργειών, β) την μέθοδο της νομιμοποίησης (π.χ. υπεράκτια κέντρα (offshore) σε φορολογικούς παραδείσους⁸¹) και γ) τους ενισχυτικούς παράγοντες του φαινομένου (π.χ. το απόρρητο που καλύπτει τις συναλλαγές, την διεθνικότητα του φαινομένου σε συνδυασμό και με την αναποτελεσματική συνεργασία των αρχών επιβολής του νόμου στις διάφορες χώρες, την διάδοση των ηλεκτρονικών πληρωμών και τις παραλλαγές που μπορεί να έχουν για να μην ανιχνευθούν από τις αρχές οι παράνομες μεταφορές χρημάτων)⁸².

III.2.3. Το μοντέλο φάσεων

Ιδρυτής του μοντέλου φάσεων είναι ο Paolo Bernasconi, ο οποίος εισήγαγε πρώτος διατάξεις στον Ελβετικό Ποινικό Κώδικα για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με το μοντέλο του το ξέπλυμα χρήματος έχει δύο (2) φάσεις: στην πρώτη φάση η νομιμοποίηση εσόδων από τις εγκληματικές δραστηριότητες γίνεται με την χρήση παράνομων μετρητών σε βραχυπρόθεσμες συναλλαγές. Στην δεύτερη φάση η νομιμοποίηση εσόδων γίνεται μέσω επενδύσεων και συστηματικής προσπάθειας απόκρυψης των παράνομων εσόδων από τις αρχές, επιδιώκοντας να τους αποδοθεί το στοιχείο της νομιμότητας⁸³.

III.2.4. Το αμερικανικό μοντέλο

Το μοντέλο που έχει γίνει αποδεκτό τόσο από τις ευρωπαϊκές όσο και από τις διεθνείς αρχές είναι το μοντέλο των τριών(3) φάσεων, το οποίο προέκυψε από την σχετική έκθεση των τελωνειακών υπηρεσιών των Η.Π.Α.. Το μοντέλο αυτό χωρίζεται στην

⁸⁰Koligkionis 2017, σελ. 1352-1353.

⁸¹Είναι μικρά αυτόνομα και αδιαφανή κρατίδια με χαμηλή δημοσιότητα, χαμηλούς ή μηδενικούς φορολογικούς συντελεστές που φιλοξενούν υπεράκτιες εταιρίες που έλκονται από τα χαρακτηριστικά τους με σκοπό να φοροδιαφύγουν και να νομιμοποιήσουν έσοδα από παράνομες δραστηριότητες.

⁸²Κάτσιος 1998, σελ. 78.

⁸³Κάτσιος 1998, σελ. 80.

φάση της τοποθέτησης (placement), της διαστρωμάτωσης (layering) και της ενσωμάτωσης-ολοκλήρωσης (integration stage), όπως περιγράφεται και στην εικόνα 11 του παραρτήματος.

Η πρώτη φάση, δηλαδή το στάδιο της τοποθέτησης (placement) αφορά την είσοδο των παράνομων εσόδων που έχουν προκύψει από εγκληματικές ενέργειες στο επίσημο χρηματοοικονομικό σύστημα. Σε αυτό το στάδιο τα παράνομα χρήματα αναμιγνύονται με τα νόμιμα και εισέρχονται στο οικονομικό σύστημα. Αυτό το στάδιο είναι και το πιο ριψοκίνδυνο απ'όλα, καθώς τα ρευστά μετρητά χρήματα θα πρέπει να περάσουν από τον έλεγχο των διωκτικών αρχών. Κλασσικά παραδείγματα τοποθέτησης χρημάτων είναι οι εταιρείες offshore, η αγορά ακίνητων περιουσιακών στοιχείων και η μεταφορά χρημάτων σε χώρες με ελαστικούς μηχανισμούς ελέγχου. Στις μεταφορές εμπλέκονται άτομα χωρίς ποινικό μητρώο. Στην πλειονότητά τους, οι χώρες αυτές αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και ζητήματα διαφθοράς⁸⁴. Τέτοιοι, λεγόμενοι, φορολογικοί παράδεισοι είναι νησιά της Καραϊβικής, χώρες της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής. Σε αυτό το στάδιο περιλαμβάνεται και το smurfing, δηλαδή η κατάθεση των παράνομων χρημάτων σε τραπεζικά ιδρύματα σε ποσά μικρότερα από αυτά που μπορούν να σημάνουν κίνδυνο για να γίνει αναφορά στις αρχές.

Η δεύτερη φάση, δηλαδή το στάδιο της διαστρωμάτωσης (layering) αφορά την κίνηση και μεταφορά των χρημάτων μέσω πολλαπλών συναλλαγών και μεταφορών στο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα με σκοπό την απόκρυψη της παράνομης προέλευσης αυτών των κεφαλαίων. Η διεξαγωγή πολλών ηλεκτρονικών συναλλαγών, το άνοιγμα τραπεζικών λογαριασμών σε πολλές χώρες και αγορές αγαθών που είναι εύκολα ρευστοποιήσιμα χαρακτηρίζει αυτή τη φάση⁸⁵.

Η τρίτη και τελευταία φάση, δηλαδή το στάδιο της ενσωμάτωσης-ολοκλήρωσης (integration stage) αφορά την ολοκλήρωση εισόδου των παράνομων εσόδων στο οικονομικό σύστημα και στη συνέχεια τη χρήση τους για κάθε νόμιμη δραστηριότητα. Τα αρχικά κεφάλαια, δηλαδή τα «βρώμικα» χρήματα, πλέον είναι νόμιμα και μπορούν να κυκλοφορήσουν ανεμπόδιστα στο τραπεζικό περιβάλλον, να χρησιμοποιηθούν σε νόμιμες αγορές, για υποστήριξη άλλων εγκληματικών δραστηριοτήτων ή και για

⁸⁴Με τον όρο διαφθορά εννοούμε την κατάχρηση της εμπιστευμένης εξουσίας για προσωπικό όφελος (the abuse of entrusted power for private game).

⁸⁵Ζιούβας 2018, σελ. 138-139.

απόλαυση από τους κατόχους του. Με αυτό το στάδιο ολοκληρώνεται ο κύκλος του ξεπλύματος μαύρου χρήματος⁸⁶.

III.3. Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές Πρωτοβουλίες Πρόληψης του Ξεπλύματος Χρήματος

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι ένα φαινόμενο που απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες παγκοσμίως για την καταπολέμησή του. Η προσπάθεια αυτή, μάλιστα, εντάθηκε όταν άρχισαν να γίνονται αντιληπτές οι καταστροφικές συνέπειές του για την οικονομία και γι' αυτό με παγκόσμια αποδοχή κατέστη ως ποινικό αδίκημα. Αναγκαία υπήρξε η θέσπιση ειδικού καθεστώτος κατά του ξεπλύματος χρήματος (Anti-money Laundering Regime- AML), καθώς και η ίδρυση πολλαπλών οργανισμών για την αντιμετώπισή του. Ο διασυνοριακός χαρακτήρας του ξεπλύματος απαιτεί την διεθνή συνεργασία οργανισμών που θα προσπαθήσουν να αντιμετωπίσουν το ζήτημα ανεξαρτήτως πολιτικών-διπλωματικών συμφερόντων.

III.3.1. Διεθνές θεσμικό πλαίσιο

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο όρος ξέπλυμα χρήματος εμφανίστηκε πρώτη φορά στην σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών που υπεγράφη στη Βιέννη το 1988 από 67 κράτη. Η σύμβαση αυτή αφορούσε συστάσεις για την παράνομη εμπορία ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών και ουσιαστικά επιβεβαίωνε στα κράτη μέλη ότι η παράνομη αυτή δραστηριότητα αποφέρει τεράστια οικονομικά κέρδη, τα οποία είναι ικανά να εισχωρήσουν στο επίσημο οικονομικό σύστημα και να διαβρώσουν σημαντικές λειτουργίες του, προκαλώντας αναπάντεχες συνέπειες. Η αναφορά αυτή επαναλήφθηκε και στην Οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και συστάθηκε η ποινικοποίηση της μεταβίβασης ή μετατροπής περιουσίας στην περίπτωση που αποδειχθεί ότι η περιουσία προέρχεται από παράνομες δραστηριότητες, με σκοπό την απόκρυψη προέλευσης των παράνομων κεφαλαίων. Η Ελλάδα υπέγραψε την Σύμβαση και την ενσωμάτωσε στην εθνικής νομοθεσία με το ν. 1990/1991⁸⁷.

Τον Δεκέμβριο του 1988 η Επιτροπή της Βασιλείας⁸⁸, εξέδωσε μια διακήρυξη θέσεων, προτρέποντας τα τραπεζικά ιδρύματα παγκοσμίως να λάβουν αυστηρότερα

⁸⁶Lilley 2006, σελ. 50-52.

⁸⁷Ν. 1990/1991.

⁸⁸Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (The Basel Committee on Banking Supervision/BCBS) είναι ο κύριος παγκόσμιος ρυθμιστής προτύπων για την προληπτική ρύθμιση των τραπεζών και παρέχει ένα φόρουμ για τακτική συνεργασία σε θέματα τραπεζικής εποπτείας. Τα 45 μέλη

μέτρα για το ξέπλυμα χρήματος, αφού η κύρια πηγή εισόδου των παράνομων κεφαλαίων γινόταν από εκεί, και έθετε σε κίνδυνο όχι μόνο την ασφάλεια των κεφαλαίων τους, αλλά και την αξιοπιστία των τραπεζών προς τους πελάτες τους⁸⁹.

Στο ίδιο πλαίσιο, κινήθηκε και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών που πραγματοποιήθηκε στο Παλέρμο σχετικά με το Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα το 2000. Η Σύμβαση υπεγράφη από 140 χώρες και ουσιαστικά υποχρέωνε τις χώρες σε διεθνική συνεργασία για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος χρήματος με κοινή νομοθεσία και σε ποινικοποίηση περισσότερων βλαπτικών συμπεριφορών, όπως η συμμετοχή σε οργανωμένη ομάδα και η διαφθορά. Επίσης συνέβαλε και στην άρση του τραπεζικού απορρήτου⁹⁰. Η Ελλάδα επικύρωσε την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών με το ν. 3666/2008⁹¹.

Η FATF, από τους σημαντικότερους οργανισμούς για την καταπολέμηση του ξεπλύματος όπως αναφέραμε, έχει εκδώσει 40 συστάσεις ή αλλιώς «FATF Recommendations» ή «FATF Standards», οι οποίες στοχεύουν στην πρόληψη και παρεμπόδιση του οργανωμένου εγκλήματος, της διαφθοράς και της τρομοκρατίας. Οι συστάσεις αυτές αναθεωρήθηκαν δυο φορές· το 1996 και το 2003 για να προσαρμοσθούν στις νέες τεχνικές και μεθόδους του ξεπλύματος. Ως διακυβερνητικός παγκόσμιος οργανισμός, οι συστάσεις που εξέδωσε δεν έχουν δεσμευτική ισχύ παρά μόνο συμβουλευτική ως προς τις χώρες που τις αποδέχονται. Ωστόσο, για την επίτευξη των στόχων της, επιβλέπει τις χώρες που συνεργάζεται για να διασφαλίσει την εφαρμογή των θέσεών της, ενώ σε χώρες που δεν συμμορφώνονται κάνει συστάσεις. Ο οργανισμός αυτός άφησε το στίγμα του για τις πολιτικές και πρακτικές που ακολούθησαν οι χώρες που αποδέχτηκαν τις συστάσεις του, προσανατολίζοντάς τις σε μια κοινή πορεία νομοθεσίας και σε ένα πνεύμα συνεργασίας για την καταπολέμηση του ξεπλύματος⁹².

Άλλος ένας οργανισμός ο οποίος ασχολήθηκε με το ξέπλυμα και την διαφθορά είναι ο Ο.Ο.Σ.Α (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης). Στις 23 Μαΐου 1997 εξέδωσε Σύμβαση σχετικά με την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών

του αποτελούνται από κεντρικές τράπεζες και εποπτικές αρχές τραπεζών. Η Επιτροπή ιδρύθηκε το 1974 με στόχο την διαμόρφωση προτύπων εποπτείας και κατευθυντηρίων οδηγιών για την λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.

⁸⁹Jakobi 2015, σελ. 398.

⁹⁰United Nations: Convention Against Transnational Organized crime and The Protocols Thereto 2004.

⁹¹Ν. 3666/2008.

⁹²Jakobi 2015, σελ. 391-407.

δημόσιων λειτουργιών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές, η οποία αναθεωρήθηκε το 1998 και διατύπωσε συστάσεις για την δωροδοκία υπαλλήλων της ΕΕ. Η Ελλάδα επικύρωσε την Σύμβαση του 1997 σχετικά με την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημόσιων λειτουργιών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές με το ν. 2656/1998⁹³. Επίσης, το 1997 ιδρύθηκε κι ο United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Σκοπός του οργανισμού είναι η πρόληψη και καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, όπως η διακίνηση ναρκωτικών και το trafficking, η τρομοκρατία και η πολιτική διαφθορά⁹⁴.

Ένα ακόμη σημαντικό όργανο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι το Τμήμα για την προέλευση κεφαλαίων από παράνομες δραστηριότητες της Interpol. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει τμήμα της που ασχολείται με κεφάλαια που προέρχονται από εγκληματικές πράξεις (Fonds Provenant d'Activités Criminelles) το οποίο δημιουργήθηκε στις Κάννες το 1983⁹⁵. Έχει συνάψει συνεργασίες με άλλους παγκόσμιους οργανισμούς προκειμένου να γίνεται ταχύτερα η ανταλλαγή πληροφοριών για την ανάλυση των μεθόδων του ξεπλύματος και έχει κάνει πολλαπλές μελέτες με θέμα τις τάσεις του φαινομένου σε χώρες μέλη της⁹⁶.

Τέλος, στον παγκόσμιο μηχανισμό καταπολέμησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος άρχισαν να εντάσσονται την δεκαετία του 1990 και οι FIUs (Financial Intelligence Units). Είναι ανεξάρτητες ανακριτικές μονάδες χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Η βασική λειτουργία τους είναι η λήψη, η ανάλυση και η διαβίβαση αναφορών/καταγγελιών που υποβάλλονται από τον ιδιωτικό τομέα. Ως εκ τούτου, οι FIUs λειτουργούν ως ενδιάμεσοι μεταξύ των ιδιωτικών οντοτήτων, που υπόκεινται σε υποχρεώσεις για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Οι ομάδες αυτές είναι στελεχωμένες με καταρτισμένα άτομα στον χρηματοοικονομικό τομέα, ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες και πολυπλοκότητες που ενδέχεται να παρουσιάσουν οι υποθέσεις ξεπλύματος με τις οποίες ασχολούνται. Ο ρόλος τους είναι σημαντικός για την προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος από το οργανωμένο έγκλημα⁹⁷.

⁹³N. 2656/1998.

⁹⁴United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) 2022.

⁹⁵Savona & De Feo 2005, σελ. 39.

⁹⁶Interpol 2022.

⁹⁷Ping 2005, σελ. 255.

Το 1995 ως μέλος της ομάδας των FIUs, ιδρύθηκε η ομάδα Egmont με σκοπό να διευκολύνει και να υποστηρίζει την ανταλλαγή πληροφοριών, γνώσεων και συνεργασίας μεταξύ των μελών των FIUs (Financial Intelligence Units). Η ομάδα Egmont παρέχει στις FIUs μια πλατφόρμα για την ασφαλή ανταλλαγή εμπειρογνωμοσύνης και χρηματοοικονομικών πληροφοριών για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και των σχετικών βασικών εγκλημάτων. Ως εκ τούτου, το 2001 εξέδωσε οδηγό με μορφές και μοντέλα του ξεπλύματος χρήματος από έρευνα 100 υποθέσεων σε 156 χώρες μελη της και το 2014 παρουσίασε αναλυτική έκθεση για το ξέπλυμα χρήματος κατά την περίοδο 2011-2013⁹⁸.

III.3.2. Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο

Τον Σεπτέμβριο του 1990 το Συμβούλιο της Ευρώπης εξέδωσε την Σύμβαση του Στρασβούργου αναφορικά με το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες. Η Σύμβαση αυτή υπογράφηκε από κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και από τρία μη κράτη μέλη (Αυστραλία, Καναδάς, ΗΠΑ) και τέθηκε σε εφαρμογή το 1993. Η Σύμβαση προωθούσε και παράλληλα παρότρυνε τα υπογράφοντα κράτη σε μια ενιαία πολιτική αντιμετώπισης του ξεπλύματος, στην δυνατότητα άρσης του τραπεζικού απορρήτου και σε νομοθετικές παρεμβάσεις, όπου χρειάζεται σε εθνικό επίπεδο.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην Σύμβαση για την κατάσχεση περιουσιών που η απόκτησή τους έχει προέλθει από εγκληματικές δραστηριότητες. Η Σύμβαση του Στρασβούργου κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 2655/1998⁹⁹. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι το 1997 στον αγώνα της καταπολέμησης του ξεπλύματος εντάχθηκε κι η ομάδα εμπειρογνομόνων Moneyval, η οποία ήταν υπεύθυνη για τον έλεγχο συμμόρφωσης των κρατών μελών της ΕΕ με τις συστάσεις που τους έχουν υποβληθεί και για τις συστάσεις που θα γίνονταν έπειτα από αξιολόγησή τους μέσω αναφορών για τη συμμόρφωσή τους¹⁰⁰.

Επίσης, σημαντική δράση στην εξέλιξη της νομοθεσίας για το ξέπλυμα χρήματος ανέλαβε και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη θέσπιση του Τμήματος Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ) το 1998. Το Συμβούλιο Δικαιοσύνης

⁹⁸Reuter & Truman 2004, σελ. 92.

⁹⁹Ν. 2655/1998.

¹⁰⁰Τραγάκης 1996, σελ. 234.

και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ) αναπτύσσει κοινές πολιτικές και συνεργασία μεταξύ των μελών της ΕΕ σχετικά με διάφορα διασυνοριακά θέματα με σκοπό την οικοδόμηση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης που θα εκτείνεται σε ολόκληρη την ΕΕ. Συγκεκριμένα, το 1998 η ΔΕΥ εξέδωσε Απόφαση για την Κοινή Δράση των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το αξιόποino της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση (1998/699/ΔΕΥ)¹⁰¹ και το 2001 (2001/500/ΔΕΥ) εξέδωσε Απόφαση για την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος¹⁰². Στο πλαίσιο αυτό, δημιουργούνται σε χώρες της ΕΕ FIUs (Financial Intelligence Units), προκειμένου να εντοπίζουν και να αποτρέπουν ύποπτες συναλλαγές που σκοπεύουν στο ξέπλυμα. Αποστολή τους είναι η παροχή συμβουλών και εμπειρογνωμοσύνης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για επιχειρησιακά ζητήματα στο πλαίσιο των λειτουργιών που εκτελούν οι FIUs (Financial Intelligence Units). Ακόμη, διευκολύνουν την συνεργασία μεταξύ των FIUs και την ανταλλαγή απόψεων για θέματα που σχετίζονται με την συνεργασία, όπως ο εντοπισμός ύποπτων συναλλαγών με διασυνοριακή διάσταση, η κοινή ανάλυση των διασυνοριακών υποθέσεων καθώς και των τάσεων και των παραγόντων που σχετίζονται με την αξιολόγηση των κινδύνων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο¹⁰³.

Ταυτόχρονα, περίπου την ίδια περίοδο το 2002, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με το Συμβούλιο της Ευρώπης ψηφίζουν τον Κανονισμό 2002/0132 (COD) σχετικά με τον έλεγχο ρευστού χρήματος που εισέρχεται στο οικονομικό περιβάλλον της Ένωσης, ο οποίος αντικαταστάθηκε, αρκετά χρόνια αργότερα, με τον Κανονισμό 2016/0413 (COD)¹⁰⁴. Υπό αυτό το πρίσμα και στην προσπάθεια αποφυγής της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας με τα παράνομα κέρδη από το ξέπλυμα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε το 2006 Κανονισμό προκειμένου όλη η διαδικασία μεταφοράς χρημάτων να συνοδεύεται απαραίτητα από τα στοιχεία ταυτότητας του εντολέα (1781/2006)¹⁰⁵.

Όπως προαναφέρθηκε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε μια σειρά από Οδηγίες σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, οι οποίες κυρώθηκαν τόσο από το Συμβούλιο της Ευρώπης όσο και από το Ευρωπαϊκό

¹⁰¹Απόφαση 98/733/ΔΕΥ.

¹⁰²Απόφαση 2001/500/ΔΕΥ.

¹⁰³European Commission 2017.

¹⁰⁴Regulation 2016/0413(COD).

¹⁰⁵Regulation (EC) No 1781/2006.

Κοινοβούλιο. Η πρώτη Οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου της Ευρώπης που ήδη αναφέραμε προσδιόριζε το περιεχόμενο της νομιμοποίησης εσόδων και δέσμευε τα κράτη μέλη σε κοινή αντιμετώπιση άρα και νομοθεσία για την καταστολή του ξεπλύματος. Με την Οδηγία, η προσοχή στρέφεται για πρώτη φορά στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και στην θωράκιση του εσωτερικού τους ελέγχου προκειμένου να εντοπίζονται και να αναφέρονται στις αρχές ύποπτες συναλλαγές, διευρύνοντας ταυτόχρονα και τον κατάλογο δραστηριοτήτων που θα θεωρούνταν ύποπτα για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η Οδηγία απορρόφησε και τις σαράντα (40) συστάσεις της FATF νομιμοποιώντας τις, με την μόνη διαφορά ότι οι συστάσεις της πρώτης είχαν δεσμευτική ισχύ για τις χώρες κράτη μέλη, ενώ για την δεύτερη συμβουλευτική.

Η δεύτερη Οδηγία ήταν η 2001/97/ΕΚ, δέκα χρόνια αργότερα, προκειμένου να καλύψει τα κενά της Οδηγίας του 1991. Εστίασε στην θέσπιση μέτρων τα οποία θα ενίσχυαν την ασφάλεια και την αξιοπιστία των τραπεζικών ιδρυμάτων και αύξησε το εύρος των δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να εμπλακούν σε διαδικασίες ξεπλύματος. Έτσι, σοβαρά εγκλήματα που συνιστούσαν παράνομη δραστηριότητα ήταν η διακίνηση ναρκωτικών, οι δραστηριότητες των εγκληματικών οργανώσεων, η απάτη και η δωροδοκία και όποιο αδίκημα μπορεί να αποφέρει ουσιώδεις προσόδους και το οποίο, σύμφωνα με την ποινική νομοθεσία του κράτους μέλους, τιμωρείται με σοβαρή ποινή φυλάκισης. Ακόμη, επισημάνθηκε η διακρίβωση των στοιχείων της ταυτότητας του πελάτη και ειδικότερα σε συναλλαγές ίσες ή μεγαλύτερες των 15,000€, καθώς και η ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στα μέλη που έχουν υιοθετήσει την Οδηγία¹⁰⁶.

Ακολούθησε η τρίτη Οδηγία 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Οκτωβρίου 2005 σχετικά με την πρόληψη του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Στην Οδηγία αυτή το βάρος δόθηκε στην προστασία του χρηματοοικονομικού τομέα σχετικά με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Ουσιαστικά, την ευθύνη αναφοράς ομοειδών εγκλημάτων έχουν τα τραπεζικά ιδρύματα και οι λεγόμενοι

¹⁰⁶Directive 2001/97/EC.

«gatekeepers»¹⁰⁷. Δίνεται έμφαση στην ταυτότητα του πελάτη και του παραλήπτη, καθώς επίσης και στις κινήσεις των λογαριασμών που μπορεί να έχουν¹⁰⁸.

Τέταρτη είναι η Οδηγία 2006/70/EK της Επιτροπής της 1ης Αυγούστου 2006 για την θέσπιση μέτρων εφαρμογής της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τον ορισμό του «πολιτικώς εκτεθειμένου προσώπου»¹⁰⁹ και τα τεχνικά κριτήρια για την εφαρμογή της απλουστευμένης «δέουσας επιμέλειας» ως προς τον πελάτη και την εφαρμογή εξαίρεσής του από αυτή την διαδικασία, σε περιπτώσεις άσκησης χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας σε περιστασιακή ή πολύ περιορισμένη βάση. Η Οδηγία επέκτεινε τις διατάξεις που αφορούσαν την εξακρίβωση των στοιχείων του πελάτη και καθιστούσε ύποπτες συναλλαγές σε ρευστό οι οποίες ήταν ίσες ή μεγαλύτερες των 15,000€¹¹⁰. Η πέμπτη Οδηγία δημιουργήθηκε με σκοπό να καλύψει τις ελλείψεις των προηγούμενων και στόχος της ήταν η βελτίωση των μέσων καταπολέμησης του ξεπλύματος για τη συνεχή ευημερία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Είναι η Οδηγία 2015/849 (ΕΕ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2015 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2006/70/EK της Επιτροπής¹¹¹.

Έκτη Οδηγία είναι η 2018/843 (ΕΕ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 2018 για την τροποποίηση της προηγούμενης Οδηγίας

¹⁰⁷Οι «gatekeepers» είναι πρόσωπα επαγγελματίες στο κλάδο των δικηγόρων, των λογιστών, των συμβούλων οι οποίοι μπορούν να εντοπίσουν τα άτομα που είναι πρόθυμα να επενδύσουν σε νέες δραστηριότητες. Ο ρόλος των ατόμων αυτών είναι να προστατεύουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα από το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και πολλές φορές είτε εν γλώσει τους είτε εν αγνοία τους εμπλέκονται σε τέτοιες δραστηριότητες ως συνεργοί ή θύματα. Τραγάκης 1996, σελ. 46.

¹⁰⁸Directive 2005/60/EC.

¹⁰⁹Ως πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα νοούνται: οι αρχηγοί κρατών, οι αρχηγοί κυβερνήσεων, οι υπουργοί και οι υφυπουργοί, τα μέλη κοινοβουλίων, τα μέλη ανώτατων δικαστηρίων, συνταγματικών δικαστηρίων και άλλων υψηλού επιπέδου δικαιοδοτικών οργάνων των οποίων οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε περαιτέρω ένδικα μέσα, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, τα μέλη ελεγκτικών συνεδρίων και διοικητικών συμβουλίων κεντρικών τραπεζών, οι πρεσβευτές, οι ακόλουθοι και οι υψηλόβαθμοι αξιωματικοί ενόπλων δυνάμεων και μέλη διοικητικών, διαχειριστικών ή εποπτικών οργάνων κρατικών επιχειρήσεων.

¹¹⁰Commission Directive 2006/70/EC.

¹¹¹Οδηγία (ΕΕ) 2015/849.

(ΕΕ) 2015/849 και για την τροποποίηση των Οδηγιών 2009/138/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ. Κύριος στόχος της Οδηγίας είναι η πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες με την θέσπιση συμπληρωματικών κανόνων και η διευκόλυνση της διασυνοριακής συνεργασίας προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο με ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειρογνωμοσύνης. Αναφορά πρέπει να γίνει στην διάταξη για τις εκθέσεις που θα πρέπει να συντάσσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανά τριετία σχετικά με την εφαρμογή της εκάστοτε προηγούμενης Οδηγίας ώστε να αξιολογείται και να αναθεωρείται με νέες συστάσεις μακροπρόθεσμα η επόμενη Οδηγία¹¹².

Οργανισμοί πυλώνες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος είναι η Europol και η Eurojust. Η πρώτη ιδρύθηκε το 1999 και στις αρμοδιότητές της εμπίπτει το οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία και το ξέπλυμα χρήματος. Η δράση της επικαιροποιείται με τις απαιτήσεις της Συνθήκης της Λισαβόνας και την υποχρεώνει να συνεργάζεται για τον έλεγχο των αποφάσεών της με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών μελών. Σύμφωνα με την Έκθεση για την απειλή του οργανωμένου εγκλήματος που εξέδωσε το 2011 έπειτα από μακροχρόνια έρευνα, η Europol καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το ξέπλυμα χρήματος είναι από τις κύριες δραστηριότητες των εγκληματικών ομάδων με πιο συχνό εργαλείο τις offshore εταιρίες σε νησιά φορολογικούς παράδεισους προκειμένου να εισχωρήσουν στη νόμιμη οικονομία μεγάλα ποσά από «βρώμικο» χρήμα και να νομιμοποιηθούν. Επίσης, άλλο συμπέρασμα ήταν ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και τα ανταλλακτήρια χρημάτων (π.χ. Western Union, MoneyGram) επειδή μεταφέρονται καθημερινά μεγάλες ποσότητες κεφαλαίων με ελάχιστο έλεγχο καθιστώντας τα έτσι ελκυστικά για τους εν δυνάμει εγκληματίες. Στην Αφρική, μάλιστα, παρατηρείται παράνομη διακίνηση χρημάτων μέσω συστημάτων πληρωμής που γίνεται από τα κινητά τηλέφωνα, δείχνοντας έτσι την αναξιοπιστία που έχουν οι πολίτες στο επίσημο τραπεζικό σύστημα¹¹³.

Επιπλέον, χαρακτηριστική είναι και η εκμετάλλευση των επίσημων εγγράφων των μεταναστών (αλλοίωση στοιχείων, απόκρυψη διαβατηρίων μέχρι να μεταφέρουν τα χρήματα) από τον ανθρώπινο σύνδεσμο που έχει αναλάβει να γίνει η μεταφορά, με σκοπό να μπορούν τα άτομα αυτά να διακινούν χρήματα διασυνοριακά. Τέλος, μέσα

¹¹²Οδηγία (ΕΕ) 2018/843.

¹¹³Europol 2011, σελ. 42-44.

από την έρευνα προέκυψαν τυπολογίες δραστηριοτήτων που είναι πιο επιρρεπείς στο ξέπλυμα χρήματος και στην διαφθορά διότι έχουν μεγάλα κέρδη και μπορούν να ξεπλύνουν χρήματα ευκολότερα. Δραστηριότητες όπως το εμπόριο, τα καζίνο, οι λέσχες (club), οι πλασματικές εταιρίες ή οι στημένες αθλητικές διοργανώσεις με σκοπό τη πλάνη και την απόκρυψη της πραγματικής δραστηριότητας.

Η Eurojust συστάθηκε με την απόφαση του Συμβουλίου της 28/02/2002 και σκοπό είχε να ενισχύσει την προσπάθεια καταπολέμησης σοβαρών εγκλημάτων με συντονισμένη ευρωπαϊκή συνεργασία. Εδρεύει στην Χάγη της Ολλανδίας και η συνεργασία της με άλλους παγκόσμιους και ευρωπαϊκούς μηχανισμούς την καθιστά απαραίτητη στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης βρώμικου χρήματος. Από το 2004, η Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ισπανία είναι τα κράτη που έχουν αποσχολήσει περισσότερο την Eurojust με υποθέσεις σχετικές με το ξέπλυμα. Στην ετήσια έκθεσή της το 2009, η Eurojust, επεσήμανε την έλλειψη συντονισμένου και κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου ανάμεσα στα κράτη-μέλη ως τροχοπέδη στην νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Με τις εκθέσεις που έχει παρουσιάσει η Eurojust γίνεται αμέσως σαφές ότι οι υποθέσεις για ξέπλυμα χρήματος ακολουθούν μια αυξητική τάση στην διάρκεια των χρόνων. Για παράδειγμα, το 2008 οι υποθέσεις ήταν 103¹¹⁴, το 2010 146¹¹⁵, το 2012 144¹¹⁶, το 2014 220, το 2015 283, το 2016 295¹¹⁷ και το 2020 ανήλθαν στις 595 υποθέσεις, όπως απεικονίζονται και στο παράρτημα στην εικόνα 12¹¹⁸.

Τελειώνοντας, σημαντικός μηχανισμός για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος είναι και ο OLAF (στα γαλλικά Office Européen de la Lutte Anti-Fraude ή στα αγγλικά European Anti-Fraud Office) με έδρα τις Βρυξέλλες, ο οποίος ιδρύθηκε το 1999 με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σκοπός του OLAF είναι να καταπολεμήσει την απάτη, την διαφθορά και οποιαδήποτε άλλη σοβαρή παράνομη δραστηριότητα που βλάπτει τα συμφέροντα της ΕΕ. Όπως κάθε άλλη επιτροπή, ο OLAF, αναλαμβάνει πολιτικές πρωτοβουλίες και προετοιμάζει νομοσχέδια κατά της απάτης. Ταυτόχρονα όμως, έχει την δυνατότητα να διεξάγει ανεξάρτητα έρευνες αν υπάρχουν υποψίες για εγκλήματα απάτης που ενδέχεται να επηρεάσουν τον προϋπολογισμό της Κοινότητας.

¹¹⁴Eurojust 2009, σ. 27-29.

¹¹⁵Eurojust 2010, σ. 45.

¹¹⁶Eurojust 2012, σ. 34.

¹¹⁷Eurojust 2014, σ. 38.

¹¹⁸Eurojust 2020, σ. 33.

Επομένως έχει διττό ρόλο· μεταβιβάζει αυτές τις αναφορές στις επίσημες διωκτικές αρχές των κρατών μελών ή στις πειθαρχικές αρχές των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων (π.χ. European Public Prosecutor's Office/EPPO) ¹¹⁹.

III.3.3. Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο

Η Ελληνική Βουλή ψήφισε το ν. 2331/1995 σχετικά με την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις¹²⁰ για να προσαρμοστεί με την Οδηγία 91/308/ΕΟΚ. Στην συνέχεια, και για να προσαρμοσθεί το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο, στην νέα Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ψηφίστηκε ο ν. 3424/2005 αποτελώντας τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α')¹²¹.

Ακολούθως, ψηφίστηκε κι ο ν. 3691/2008 σχετικά με την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις. Ο νόμος αυτός προσπάθησε να εναρμονήσει το ελληνικό θεσμικό περιβάλλον και με τις 40 συστάσεις της FATF¹²². Ακόμη μια νομοθετική παρέμβαση επήλθε με το ν. 3932/2011 σχετικά με την σύσταση Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, με τον οποίο ξεκαθαριζόταν ότι ως βασική πράξη θα νοούνταν τα εγκλήματα που θα παρουσίαζαν περιουσιακό όφελος¹²³. Τέλος, ψηφίστηκε κι ο ν. 4557/2018 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ), ο οποίος εισήγαγε διατάξεις σχετικά με τα στοιχεία που θα πρέπει να συνοδεύουν τις μεταφορές χρημάτων¹²⁴.

Η Αρχή καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης που δημιουργήθηκε με το ν. 3932/2011, ανήκει στις FIUs

¹¹⁹Llett 2004, σελ. 120-121.

¹²⁰N. 2331/1995.

¹²¹N. 3424/2005.

¹²²N. 3691/2008.

¹²³N. 3932/2011.

¹²⁴N. 4557/2018.

και αποτελεί την εθνική ομάδα της Ελλάδας. Συγκροτείται από δεκαοχτώ (18) μέλη συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου της και διαχωρίζεται σε τρεις (3) μονάδες· την Α΄ Μονάδα Διερεύνησης χρηματοοικονομικών πληροφοριών, την Β΄ Μονάδα Χρηματοοικονομικών Κυρώσεων και την Γ΄ Μονάδα Ελέγχου δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης¹²⁵. Επιπλέον και η ελληνική οικονομική αστυνομία σε συνεργασία με άλλες εθνικές διωκτικές αρχές (π.χ. ΣΔΟΕ), έχει την εξουσιοδότηση να ερευνά ύποπτες υποθέσεις ξεπλύματος. Το 2004 ως επιπρόσθετος βοηθητικός μηχανισμός του ΣΔΟΕ ιδρύθηκε η ΥΠΕΕ (Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων) με το ν. 3296/2004 άρ. 30. Στην ΥΠΕΕ δόθηκε η αρμοδιότητα για την έρευνα, τον εντοπισμό και την καταστολή οικονομικών εγκλημάτων σε ευρύ πλαίσιο τόσο σε εθνικό όσο και ευρωπαϊκό επίπεδο¹²⁶.

Τέλος, σημαντικός είναι ο Κανονισμός 2015/847 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2015 περί στοιχείων που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών και περί κατάργησης του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1781/2006. Ο Κανονισμός αποσκοπεί στην πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω των συστημάτων μεταφοράς (επίσημων ή ανεπίσημων) και στην αποφυγή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας¹²⁷. Πιο πρόσφατη είναι η τροποποίηση του ν. 4734/2020 με τον ν. 4816/2021 που αποτελεί τη βάση του ισχύοντος ελληνικού θεσμικού πλαισίου για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ενσωματώνει τις διατάξεις των Οδηγιών (ΕΕ) 2015/849 και 2018/843 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου¹²⁸.

III.4. Παγκοσμιοποίηση και Συνέπειες Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες χαρακτηρίζεται ως διασυνοριακό έγκλημα. Αυτό σημαίνει ότι ο τόπος τέλεσής του ενδέχεται να είναι διαφορετικός από αυτόν που θα φανούν τα αποτελέσματά του, είναι υπόθεση δηλαδή περισσοτέρων από μια χωρών. Η παγκοσμιοποίηση οδήγησε πολλές κυβερνήσεις στην αναζήτηση ένταξης σε ένα ενιαίο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Αυτό όμως έχει παρενέργειες. Η ασφάλεια ενός ενιαίου συστήματος συνδέεται και με ανασφάλεια διότι

¹²⁵N. 3932/2011.

¹²⁶N. 3296/2004.

¹²⁷Κανονισμός (ΕΕ) 2015/847.

¹²⁸N. 4734/2020.

η παγκοσμιοποίηση λειτουργεί ως μπουόμερανγκ που επηρεάζει τις αγορές διεθνώς και συνάμα διαμορφώνει και τις οικονομίες ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν, άλλοτε τις αναβαθμίζει κι άλλοτε τις υποβαθμίζει. Άρα, τα οικονομικά εγκλήματα, όπως το ξέπλυμα, επηρεάζουν το τραπεζικό σύστημα ακόμα και ολόκληρες οικονομίες επειδή διαταράσσεται η εύρυθμη λειτουργία τους δημιουργώντας οικονομικές κρίσεις.

Η επίδραση της παγκοσμιοποίησης έγινε εμφανής την δεκαετία του 1970, με τις εξελίξεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα (π.χ. εταιρικές απάτες) και την υποβάθμιση των εθνικών ελεγκτικών πρωτοβουλιών καθιστώντας έτσι τόσο το εθνικό όσο και το διεθνές οικονομικό σύστημα ευάλωτο. Επίσης, η εξέλιξη του διαδικτύου ευνόησε τέτοιες πρακτικές να γίνονται γρηγορότερα και ευκολότερα, ενώ η ανυπαρξία παγκοσμίων αρχών ελέγχου άφησε το έδαφος ελεύθερο¹²⁹. Υπολογίζεται, ότι τα ποσά από ξέπλυμα χρήματος ανέρχονται σε περίπου 1,5 τρισεκατομμύρια δολάρια κάθε χρόνο, υψηλότερο ποσό από το ΑΕΠ του Ηνωμένου Βασιλείου. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του ποσού ανακυκλώνεται στις αγορές της Ευρώπης και των ΗΠΑ¹³⁰.

Η ταχύτατη εξέλιξη των διαδικτυακών μεταφορών μεγάλων κεφαλαίων μέσω ανταλλακτηρίων καθώς και η ευκολία πρόσβασης σε αυτά και ταυτόχρονα και της διαδικασίας χωρίς κανέναν ουσιώδη έλεγχο ήταν επίπτωση της παγκοσμιοποίησης. Χαρακτηριστικά, σύμφωνα με έκθεση του ΟΗΕ, καθημερινά εκτελούνται εντολές μεταφοράς χρημάτων αξίας δυο τρισεκατομμυρίων μέσω παράνομων συστημάτων μεταφοράς χρημάτων. Η παγκοσμιοποίηση διευκολύνει τις οργανωμένες ομάδες και τους εγκληματίες που θέλουν να νομιμοποιήσουν τα κέρδη τους να δρουν ανενόχλητες με το άλλοθι της “βιτρίνας” νόμιμων δραστηριοτήτων. Η πολυπλοκότητα και οι συνεχείς νέες τεχνικές που χρησιμοποιούν οι εγκληματίες, στο πλαίσιο του περιβάλλοντος της παγκοσμιοποίησης, δυσχεραίνει το έργο των αρχών για την καταπολέμηση του φαινομένου.

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος έχει την δυνατότητα να βλάψει ανεπανόρθωτα την οικονομία μιας χώρας (πτώχευση) διακινδυνεύοντας έτσι την αξιοπιστία του τραπεζικού της συστήματος τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο (επενδύσεις). Για παράδειγμα, η Κολομβία στην οποία δρα το μεγαλύτερο καρτέλ ναρκωτικών, παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια μεγάλη οικονομική ανάπτυξη. Από έρευνες όμως, φαίνεται ότι αυτή η ανάπτυξη προέρχεται από την παραοικονομία και την διαφθορά¹³¹.

¹²⁹Τσουκαλάς 2014, σελ. 304.

¹³⁰Napoleoni 2004, σελ. 3.

¹³¹Τραγάκης 1996, σελ. 26-27.

Οι παγκόσμιες επιπτώσεις των οργανωμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων μπορεί να αποδειχθούν ανυπολόγιστες, αφού ως θύματα έχουν στο τέλος τους απλούς πολίτες και την καθημερινή τους ζωή. Οι οικονομικά πιο εύρωστες και πολιτικά ισχυρές χώρες μπορούν να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τις επιπτώσεις των οικονομικών εγκλημάτων και να συνεχίζουν να προσελκύουν διεθνείς επενδύσεις, αλλά για τις φτωχότερες οι συνέπειες μπορεί να είναι πολύ οδυνηρές¹³².

Ο Harcourt στο βιβλίο του “The illusion of Free Market” έκανε λόγο για τα νεοφιλελεύθερα καπιταλιστικά καθεστώτα που κυριεύουν το παρόν μας. Προσπαθεί να συνδέσει την ψευδαίσθηση της ελευθερίας της παγκόσμιας και εθνικής αγοράς, με την κοινωνική και πολιτική ελευθερία. Ουσιαστικά η έννοια της ελεύθερης αγοράς είναι ένα κατασκεύασμα του ανθρώπινου νου για να μπορεί να αισθάνεται ελεύθερος. Επομένως, ελεύθερη αγορά δεν υπάρχει αλλά προωθείται ως τέτοια λόγω συμφερόντων, υπάρχει ένας βαθμός παρέμβασης και προκαθορισμού αποφάσεων που λειτουργεί για εμάς και πριν από εμάς χωρίς να το γνωρίζουμε και θα συνεχίζει να υφίσταται αυτή η πολιτική ελέγχου. Οπότε, πρακτικά η άγνοια ενός ποσοστού πολιτών για τις πράξεις των οικονομικά ισχυρών που ρυθμίζουν την αγορά ωφελεί την δράση της αγοράς χωρίς να γίνεται υπόλογη για τις αποφάσεις της¹³³.

Μερικά από τα οικονομικά εγκλήματα που μπορούν να κλονίσουν σε μεγάλο ή μικρό βαθμό τα οικονομικά συστήματα είναι: η διαφθορά, η δωροδοκία, οι εμπορικές απάτες μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή και διαδικτύου, η μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε υπολογιστικά συστήματα (hacking) με σκοπό το οικονομικό όφελος, η βιομηχανική κατασκοπεία, οι επενδυτικές απάτες, η χειραγωγή των τιμών μετοχών του χρηματιστηρίου, οι απάτες με πιστωτικές κάρτες, η παράνομη μεταφορά κεφαλαίων από ηλεκτρονικούς τραπεζικούς λογαριασμούς, οι παραβιάσεις πνευματικής ιδιοκτησίας, το ξέπλυμα μαύρου χρήματος στο διαδίκτυο και η διακίνηση ναρκωτικών/φαρμάκων/όπλων¹³⁴.

III.5. Υποθέσεις και Έρευνες Ξέπλματος Χρημάτων

Το συνεχές αναπτυσσόμενο πλαίσιο, μέσα στο οποίο άνθιζε το ξέπλυμα χρήματος σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα που παρουσίαζε ενέτεινε την ανάγκη οργανωμένης

¹³²International Monetary Fund/IMF 2016, σελ. 1.

¹³³Harcourt 2011, σελ. 151-160.

¹³⁴Ζιούβας 2018, σελ. 5.

δράσης τόσο για την κατανόησή του όσο και για την αντιμετώπισή του. Αυτό σήμαινε ότι οι οργανισμοί που ασχολούνται με την καταπολέμησή του θα έπρεπε να βασίζονται σε κάποια δεδομένα για να μπορέσουν να παρουσιάσουν πολιτικές. Έτσι, λοιπόν, με την διεξαγωγή ερευνών και διαφόρων πολύκροτων σκανδάλων και τα συμπεράσματα εκθέσεων δημιουργήθηκαν τυπολογίες ξεπλύματος χρήματος που ομαδοποιούσαν συμπεριφορές και πρακτικές και κατά κάποιο τρόπο διευκόλυναν το έργο των αρχών.

Μια από τις σημαντικότερες έρευνες είναι αυτή του Teichmann το 2019 στο άρθρο του «Recent Trends in Money Laundering and terrorism financing». Το δείγμα του αποτελούνταν από τριανταπέντε (35) εγκληματίες λευκού κολάρου προκειμένου να ερευνηθεί πώς παρακάμπτονται οι μηχανισμοί πρόληψης και συμμόρφωσης για το ξέπλυμα χρήματος και από τριάνταπέντε (35) υπευθύνους πρόληψης οικονομικών εγκλημάτων. Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων, δημιούργησαν ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο μετέπειτα για λόγους εγκυρότητας της έρευνας μοιράστηκε σε διακόσους (200) υπευθύνους συμμόρφωσης. Ο υπεύθυνος συμμόρφωσης είναι το άτομο που διασφαλίζει ότι μια εταιρεία ή ένας οργανισμός συμμορφώνεται με τις εξωτερικές κανονιστικές και νομικές επιταγές, καθώς και με τις εσωτερικές πολιτικές και τους κανονισμούς. Στόχος τους είναι να διασφαλίσουν ότι ένας οργανισμός διαθέτει εσωτερικούς ελέγχους που μετρούν και διαχειρίζονται επαρκώς τους κινδύνους που αντιμετωπίζει. Έχοντας, έτσι, αντιπροσωπευτικό δείγμα με ποιοτικά δεδομένα, σε επάγγελμα, εθνικότητα και ηλικία, η έρευνα κατέληξε στα εξής συμπεράσματα:

- i. το 86% των ερωτηθέντων υπευθύνων συμμόρφωσης θεωρεί ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι ευάλωτα στο ξέπλυμα χρήματος
- ii. το 93% τα θεωρεί ευάλωτα και για χρηματοδότηση της τρομοκρατίας
- iii. το 87% θεωρεί ότι το ποσοστό ανακάλυψης εγκλημάτων ξεπλύματος είναι χαμηλό
- iv. το 95% πιστεύει το ίδιο και για την τροφοδότηση της τρομοκρατίας από παράνομα κέρδη και
- v. το 74% θεωρεί ότι οι εγκληματίες λευκού κολάρου είναι αρκετά εξοικειωμένοι με τους μηχανισμούς συμμόρφωσης και τις διαδικασίες που ακολουθούνται.

Συνήθως, οι ύποπτες συναλλαγές διακινούνται μέσω χρηματοπιστωτικών συστημάτων από ενδιάμεσους κι όχι από τους ίδιους τους εγκληματίες, οι οποίοι μεταφέρουν μικρά ποσά προκειμένου να μην κινήσουν την υποψία των αρχών και να

μπορούν να δικαιολογήσουν τυχόν έλεγχο με βάση τα νόμιμα εισοδήματά τους. Προαπαιτούμενη είναι η ύπαρξη πολλών τραπεζικών λογαριασμών παγκοσμίως. Η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι εγκληματίες μπορούν να παρακάμψουν πολιτικές και συνθήκες πρόληψης που έχουν εφαρμοστεί. Ωστόσο, για την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους, οι υπεύθυνοι συμμόρφωσης θα πρέπει να κατανοήσουν τις κινήσεις και την οπτική τέτοιων εγκληματιών, με σκοπό να μπορέσουν να προνοήσουν τις κινήσεις τους και να εφαρμόσουν εστιασμένα μέτρα πρόληψης¹³⁵.

Ο Todd Hataley σε έρευνά του με τίτλο «Trade-based money laundering: organized crime, learning and international trade» εξετάζει την σχέση του ξεπλύματος χρημάτων μέσω εμπορίου και του οργανωμένου εγκλήματος. Παραθέτει και αναλύει τεχνικές που χρησιμοποιούν οι ξεπλυτές εμπορίου, όπως η απόκρυψη κερδών, η παραποίηση ΦΠΑ και οι αλλαγές σε ισολογισμούς κ.ά. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει είναι ότι το ξέπλυμα χρήματος θα εξελίσσεται ακόμα περισσότερο όσο οι οικονομικοί εγκληματίες θα βρίσκουν νέους τρόπους και τεχνικές για να παρακάμπτουν τις επίσημες αρχές και να νομιμοποιούν τα κέρδη τους, όσο το περιβάλλον που δραστηριοποιούνται τους το επιτρέπει. Τονίζει, βέβαια, ότι οι αρχές από την μεριά τους θα πρέπει να εναρμονιστούν με τις τρέχουσες εξελίξεις και τεχνικές και να ενισχύσουν τις γνώσεις και την εκπαίδευση των υπευθύνων συμμόρφωσης. Ακόμη, θα πρέπει να συστηματοποιηθεί η προσπάθεια για παγκόσμια κοινή αντιμετώπιση¹³⁶.

Οι Cloward και Abarbanel δημοσίευσαν την πρωτοπόρα έρευνά τους με τίτλο «In-Game Currencies, Skin Gambling, and the Persistent Threat of Money Laundering in Video Games». Στην συγκεκριμένη έρευνα αναλύονται οι τεχνικές με τις οποίες οι εν δυνάμει οικονομικοί εγκληματίες μπορούν να νομιμοποιήσουν έσοδα μέσω των ψηφιακών παιχνιδιών και των αγορών που γίνονται κατά τη χρήση τους με ψηφιακά νομίσματα. Πρόκειται για μια σύγχρονη τεχνική που ακόμη, τουλάχιστον, χαρακτηρίζεται από ασαφές νομοθετικό πλαίσιο και εξυπηρετεί συμφέροντα χωρών που ευνοούνται από αυτό. Για παράδειγμα, η Κίνα προωθεί αγοραπωλησίες και ανταλλαγές χρημάτων μέσω των ψηφιακών παιχνιδιών, κάτι που ευνοεί το ξέπλυμα χρήματος διότι οι παίκτες δεν χρησιμοποιούν τα πραγματικά τους στοιχεία για να

¹³⁵Teichmann 2019, σελ. 4-5, 9.

¹³⁶Hataley 2020, σελ. 651-660.

εντοπιστούν άμεσα, αλλά διαθέτουν ψευδώνυμο. Καταληκτικά, προτείνεται η θέσπιση ενός νέου κοινού νομικού πλαισίου που θα καλύπτει και τις σύγχρονες μορφές νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες¹³⁷.

Στο άρθρο τους «Money Laundering through Consulting Firms», οι Camprubi και Teichmann ασχολήθηκαν με το ξέπλυμα χρήματος στον τομέα των συμβουλευτικών εταιριών που δραστηριοποιούνταν κυρίως στην κεντρική Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Αυστρία, την Γερμανία, την Ελβετία και το Λίχτενσταϊν. Οι συμβουλευτικές εταιρίες απευθύνονται σε ένα εύρος εταιριών-πελατών από μεσαίες επιχειρήσεις, τοπικά περιορισμένες, μέχρι διεθνείς δυναμικούς οργανισμούς, που δραστηριοποιούνται κυρίως, στον τριτογενή παραγωγικό τομέα. Οι εταιρίες παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, βασιζόμενες στην τεχνογνωσία και στην εμπειρία του προσωπικού τους, καλύπτουν τις προαναφερθείσες πελατειακές ανάγκες μέσω της εκπόνησης μελετών ή της εκτέλεσης έργων. Είναι μια ποιοτική έρευνα με συνεντεύξεις σε εγκληματίες ξεπλυτές και υπευθύνους συμμόρφωσης και αναφέρεται ότι αυτός ο τρόπος ξεπλύματος προσελκύει όλο και περισσότερο εν δυνάμει εγκληματίες λόγω των πολλών πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει (π.χ. χαμηλό κόστος). Χαρακτηριστικό είναι ότι το 85% των ερωτηθέντων, θεωρεί ότι η ανίχνευση ξεπλύματος σε τέτοιου είδους εταιρίες είναι αρκετά δύσκολη, κι αυτός είναι κι ο λόγος που προτιμάται. Επίσης, στην έρευνα εντοπίζονται οι αδυναμίες του συστήματος για την καταπολέμηση του φαινομένου¹³⁸.

Μια υπόθεση που δείχνει την έκταση του ξεπλύματος και της φοροδιαφυγής είναι τα Panama Papers. Η αποκάλυψη των Panama Papers έγινε από τον διαδικτυακό ιστότοπο Wikileaks, ο οποίος διέρρευσε πάνω από 11,5 εκατομμύρια ενοχοποιητικά έγγραφα και 2,6 terabytes απόρρητων πληροφοριών για το διάστημα 1977-2015. Τα στοιχεία αυτά περιείχαν λίστες ονομάτων που συνεργάζονταν με την offshore εταιρία Mossack Fonseca σε νησιά και χώρες φορολογικούς παραδείσους (π.χ. Παναμάς), προκειμένου άτομα που το επιθυμούσαν, και κυρίως επιφανείς προσωπικότητες, να αποκρύψουν το πραγματικό τους εισόδημα και να ξεπλύνουν «μαύρο χρήμα»¹³⁹.

Άλλη μια υπόθεση είναι η λεγόμενη Operation Flipper, η οποία είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα της διεθνικότητας του ξεπλύματος χρήματος. Η χώρα που οργάνωσε την

¹³⁷Cloward& Abarbanel 2020, σελ. 105-115.

¹³⁸Teichmann & Camprubi 2019, σελ. 60-72.

¹³⁹Βλ. BBC NEWS 2016, ανάκτηση από: <https://www.bbc.com/news/world-35954224>

επιχείρηση είναι η Ιταλία, προκειμένου να σταματήσει την διακίνηση παράνομων κερδών και την μετέπειτα νομιμοποίησή τους από ένα διεθνή έμπορο ναρκωτικών. Η Ιταλία συνεργάστηκε με το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελβετία, την Γερμανία, τη Γαλλία και τη Σλοβενία. Ο μεσάζοντας της επιχείρησης του ξεπλύματος ήταν ένας λογιστής με την βάση της εταιρίας του στη Σλοβενία. Η έρευνα που ακολούθησε ήταν συντονισμένη και επικεντρώθηκε στην παρακολούθηση τηλεφώνων και φαξ της εταιρίας στην Σλοβενία, για την συλλογή στοιχείων σχετικά με το ξέπλυμα. Οι ηλεκτρονικές μεταφορές κεφαλαίων γίνονταν προσεχτικά και αποτελεσματικά, αλλά αυτό που κίνησε την υποψία των αρχών ήταν το ποσοστό της προμήθειας που ανερχόταν στο 22%. Οι τίτλοι των γραμματίων εκδίδονταν από κροατικό υποκατάστημα αμερικανικής εταιρίας και την έκδοσή τους εγγυόνταν βρετανικές τράπεζες. Στην επιχείρηση συμμετείχε ένας γάλλος πράκτορας που ενεργούσε κατ' εντολή της αμερικανικής εταιρίας που είχε υποκατάστημα στην Κροατία. Έπειτα, τα γραμμάτια αγοράζονταν από εταιρία στο Λίχτενσταϊν, ενώ η μετατροπή των γραμματίων σε μετρητά γινόταν μέσω μιας ελβετικής τράπεζας. Με αυτό το παράδειγμα, γίνεται αντιληπτή η πολυπλοκότητα και η ποικιλία των τεχνικών που χρησιμοποιούνται για την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομα κέρδη, αλλά αποδεικνύεται κιόλας ότι η συντονισμένη προσπάθεια αντιμετώπισης συμβάλει θετικά στην καταστολή του φαινομένου¹⁴⁰.

Συνταρακτική ήταν κι η υπόθεση της τράπεζας BCCI (Bank of Credit and Commerce International) το 1991. Η BCCI ήταν μια πολλά υποσχόμενη τράπεζα που θα δραστηριοποιούνταν σε χώρες του λεγόμενου τρίτου κόσμου, αλλά κατέληξε ως «Διεθνής Τράπεζα των Απατεώνων και Εγκληματιών/ International Bank of Crooks and Criminals». Οι δραστηριότητες της BCCI χρηματοδοτήθηκαν από κεφάλαια σε όλο τον κόσμο. Ωστόσο, η μετέπειτα πορεία της έδειξε ότι ήταν μια τράπεζα που παρείχε ειδικές εξυπηρετήσεις σε πλούσιους πελάτες της προστατεύοντας την ανωνυμία τους, οι οποίοι ήθελαν απλά να αποκρύψουν το πλούτο τους για να εξασφαλίσουν φοροαπαλλαγή. Επειδή όμως δημιουργήθηκαν υποψίες ότι ευνοεί εγκληματικές δραστηριότητες, όπως είναι το ξέπλυμα χρήματος, ξεκίνησε έρευνα για τις υποθέσεις αυτές από την αμερικανική τελωνειακή υπηρεσία ονόματι Operation Currency Chase, εντάσσοντας στην έρευνα μυστικούς πράκτορες. Η έρευνα έδειξε ότι

¹⁴⁰Τραγάκης 1996, σελ. 69-70.

το τραπεζικό ίδρυμα συνεργαζόταν με το οργανωμένο έγκλημα και προωθούσε το ξέπλυμα χρήματος και απάτες μεγάλης έκτασης¹⁴¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

IV. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

IV.1. Εννοιολογική Προσέγγιση της Τρομοκρατίας και του Οργανωμένου Εγκλήματος

Μετά την τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ τον Σεπτέμβριο του 2001, ο όρος και η έννοια της τρομοκρατίας έχει ενταχθεί στην ζωή μας. Αν και δεν έχει προκύψει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός σε παγκόσμια κλίμακα, δεν υπάρχει πρόβλημα αναγνώρισης των μορφών της τρομοκρατίας. Από επιστημονικής άποψης, η απουσία ενός μη αποδεκτού ορισμού αποδίδεται στο γεγονός ότι η τρομοκρατία είναι ένα φαινόμενο πολυσύνθετο και διαρκώς εξελισσόμενο, οπότε η οριοθέτησή του είναι πολύ δύσκολη. Επιπλέον, πολλοί θεωρητικοί προσδίδουν εν αγνοία τους υποκειμενική υπόσταση στους ορισμούς που προτείνουν σύμφωνα με τα γεγονότα που έχουν επηρεάσει την γενιά τους με αποτέλεσμα αυτοί οι ορισμοί να μην γίνονται αποδεκτοί.

Ωστόσο, η πλειοψηφία των επιστημόνων συμφωνούν ως προς τα κύρια χαρακτηριστικά μιας πράξης τρομοκρατίας. Αρχικά, είναι χρήση βίας. Καμία πράξη τρομοκρατίας δεν πραγματοποιείται χωρίς να εμπεριέχει οποιαδήποτε μορφή βίας (π.χ. η κυβερνοτρομοκρατία μπορεί να προκαλέσει ψυχολογικό ή οικονομικό εκφοβισμό) ή χωρίς να υπάρχει διακινδύνευση ανθρωπίνων ζωών ή κάποια γενικότερη κοινωνική ζημία. Η κοινωνική ζημία αποδίδει και τον πολιτικό στόχο της τρομοκρατίας ή του πολιτικού αντίκρισματος που ελλοχεύει πίσω από τις πράξεις των τρομοκρατών, δεδομένου ότι θεωρείται ως έγκλημα που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο της πολιτικής σφαίρας. Επίσης, κατά κάποιο τρόπο προσεγγίζει τον σκοπό της έμμεσα, δηλαδή στοχεύει στο να διασπείρει τον φόβο κι όχι μόνο στο να υπάρξουν απώλειες, προσπαθώντας έτσι να αποδυναμώσει τον «εχθρό». Οι τρομοκρατικές ενέργειες εστιάζουν στον υπέρμετρο εκφοβισμό, με σκοπό να αλλάξουν το πολιτικό πλαίσιο ή το

¹⁴¹Τραγάκης 1996, σελ. 121-124.

κατεστημένο¹⁴². Καταληκτικά, στοιχείο των επιθέσεων είναι ο ανήθικος, καταχρηστικός και πάντα παράνομος χαρακτήρας τους¹⁴³.

Η τρομοκρατία είναι στενά συνυφασμένη με το οργανωμένο έγκλημα και με το οικονομικό έγκλημα. Και στην περίπτωση αυτή, εμφανής είναι η έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος που θα μπορούσε να περιγράψει επαρκώς το φαινόμενο. Η δυσκολία ορισμού του έγκειται στην ασάφεια που υπάρχει ως προς τις συνθήκες, τον τόπο, τον χρόνο τέλεσης και τον τρόπο. Σύμφωνα με την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών το 2004, ως οργανωμένο έγκλημα ορίζεται η δράση μιας δομημένης ομάδας τριών ή περισσότερων ατόμων που υπάρχουν για κάποιο χρονικό διάστημα και δρουν με σκοπό το μέγιστο οικονομικό τους όφελος, διαπράττοντας σοβαρά εγκλήματα ή αδικήματα, τα οποία προσδιορίζονται σε αυτήν την Σύμβαση («Organized criminal group” shall mean a structured group of three or more persons, existing for a period of time and acting in concert with the aim of “committing one or more serious crimes or offences established in accordance with this Convention, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit»)¹⁴⁴.

Στο ίδιο πλαίσιο, κινείται κι ο ορισμός που δίνεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Ο ορισμός που δίνεται είναι: το οργανωμένο έγκλημα απαρτίζεται από συγκροτημένες ομάδες τριών ή περισσότερων ατόμων για μια παρατεταμένη χρονική περίοδο με σκοπό να διαπράξουν σοβαρά εγκλήματα χρησιμοποιώντας βία, εκφοβισμό και διαφθορά για να αποκτήσουν έμμεσα ή άμεσα οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. («Organised crime means: the illegal activities carried out by structured groups of three or more persons existing for a prolonged period of time and having the aim of committing serious crimes through concerted action by using intimidation, violence, corruption or other means in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit»)¹⁴⁵.

Προσπάθειες οριοθέτησης του οργανωμένου εγκλήματος έγιναν και με κριτήριο την κοινή καταγωγή των μελών των ομάδων. Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες με εθνική ομοιογένεια, ονομάστηκαν mafia. Παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων

¹⁴²Dawson 2021, σελ. 2-4.

¹⁴³Locatelli 2014, σελ. 3-10.

¹⁴⁴United Nations Convention 2004.

¹⁴⁵Council of Europe 22 July 2002.

αποτελούν ομάδες όπως η «ρωσική μαφία», η «αλβανική μαφία» και η «κολομβιανή μαφία». Η κατηγοριοποίηση αυτή δεν βρήκε μεγάλο αντίκρισμα καθώς ο διαχωρισμός σύμφωνα με την εθνικότητα δεν λάμβανε υπόψιν τον παγκόσμιο και διασυνοριακό χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος¹⁴⁶. Αξιοσημείωτη είναι η προσέγγιση του Sellin ήδη από το 1963, ο οποίος παρομοιάζει το οργανωμένο έγκλημα ως μια κανονική εμπορική επιχείρηση της οποίας σκοπός είναι το συνεχές κέρδος και προκειμένου να το αποκτήσει και να το διατηρήσει, ακολουθεί μονοπάτια και τεχνικές παρανομίας¹⁴⁷.

Άλλοι αναλυτές προσπάθησαν να οριοθετήσουν εννοιολογικά το οργανωμένο έγκλημα μέσω της περιγραφής συγκεκριμένων αδικημάτων, όπως έκανε ο Falcone για την διακίνηση όπλων και ναρκωτικών, την πορνεία, τις ληστείες, τις αεροπειρατείες, τους εκβιασμούς, τις απάτες, την διακίνηση της άγριας ζωής, τις απαγωγές, την πορνογραφία και την διακίνηση επικίνδυνων αποβλήτων (π.χ. πλουτώνιο ή πυρηνικά όπλα). Ο ίδιος όρισε το οργανωμένο έγκλημα ως μια κοινοπραξία ατόμων που ενεργούν κατόπιν συνεννόησης για να πράξουν απάτη, εκβιασμό, πλάνη με σκοπό το οικονομικό όφελος¹⁴⁸. Στο ίδιο μήκος κύματος φαίνεται να κινήθηκαν κι οι Block και Chambliss και οι O'Brien και Yar.

Στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο ο όρος του οργανωμένου εγκλήματος και της εγκληματικής οργάνωσης διατυπώνεται στο ν. 2928/2001(ΦΕΚ 141/Α/27-6-2001) και συγκεκριμένα με την αλλαγή του άρθρου 187ΠΚ. Το άρθρο 187ΠΚ αντικαταστάθηκε ως εξής: «Άρθρο 187 Εγκληματική οργάνωση

1. Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) και επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 207 (παραχάραξη), 208 (κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων), 216 (πλαστογραφία), 218 (πλαστογραφία και κατάχρηση ενσήμων), 242 (ψευδής βεβαίωση, νόθευση), 264 (εμπρησμός), 265 (εμπρησμός σε δάση), 268 (πλημμύρα), 270 (έκρηξη), 272 (παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες), 277 (πρόκληση ναυαγίου), 279 (δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων), 291 (διατάραξη της ασφάλειας σιδηροδρόμων, πλοίων και αεροσκαφών), 299 (ανθρωποκτονία με

¹⁴⁶Παπαχαλαράμπους 2003, σελ. 688.

¹⁴⁷Sellin 1963, σελ. 13.

¹⁴⁸Falcone 2005, σελ. 187.

πρόθεση), 310 (βαριά σωματική βλάβη), 322 (αρπαγή), 323 (εμπόριο δούλων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 327 (ακούσια απαγωγή), 336 (βιασμός), 338 (κατάχρηση σε ασέλγεια), 339 (αποπλάνηση παιδιών), 374 (διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής), 375 (υπεξαίρεση), 380 (ληστεία), 385 (εκβίαση), 386 (απάτη), 386Α (απάτη με υπολογιστή), 404 (τοκογλυφία), όπως επίσης περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στη νομοθεσία περί ναρκωτικών, όπλων, εκρηκτικών υλών και προστασίας από υλικά που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες.

2. Όποιος με απειλή ή χρήση βίας κατά δικαστικών λειτουργών, ανακριτικών ή δικαστικών υπαλλήλων, μαρτύρων, πραγματογνωμόνων και διερμηνέων ή με δωροδοκία των ίδιων προσώπων επιχειρεί να ματαιώσει την αποκάλυψη ή δίωξη και τιμωρία των πράξεων της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους.

3. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της παραγράφου 1, ενώνεται με άλλον για να διαπράξει κακούργημα (συμμορία), τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών τιμωρείται ο υπαίτιος, αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος το οποίο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή της γενετήσιας ελευθερίας.

4. Η κατασκευή, προμήθεια ή κατοχή όπλων, εκρηκτικών υλών και χημικών ή βιολογικών υλικών ή υλικών που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες προς εξυπηρέτηση των σκοπών της οργάνωσης της παραγράφου 1 ή της συμμορίας της παραγράφου 3 ή η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους των μελών τους συνιστούν επιβαρυντικές περιστάσεις. Η μη τέλεση οποιουδήποτε από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 3 συνιστά ελαφρυντική περίπτωση. Η απλή ψυχική συνέργεια στα εγκλήματα της συγκρότησης ή συμμετοχής κατά την παράγραφο 1 ή της συμμορίας κατά την παράγραφο 3 δεν τιμωρείται, εφόσον τα μέλη της οργάνωσης ή συμμορίας δεν επιδιώκουν οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.

5. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και όταν οι προβλεπόμενες σε αυτό αξιόποινες πράξεις τελέσθηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό ή στρέφονταν κατά Έλληνα πολίτη ή κατά νομικού προσώπου που εδρεύει στην ημεδαπή ή κατά του

Ελληνικού κράτους, ακόμη και αν αυτές δεν είναι αξιόποινες κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκαν»¹⁴⁹.

Από εγκληματολογικής άποψης, σημαντικό είναι να αναφερθούν τα τέσσερα (4) στοιχεία που αποτελούν το οργανωμένο έγκλημα, όπως τα αποτυπώνει ο Νέστωρ Κουράκης. Πρώτο στοιχείο είναι αυτό της ιεραρχίας. Οι εγκληματικές οργανώσεις αποτελούνται από ομάδες ανθρώπων που τέλουν κάτω από κάποια ιεραρχία είτε σε εθνικό ή διασυνοριακό επίπεδο με σκοπό το οικονομικό όφελος. Το χαρακτηριστικό της ιεραρχίας σημαίνει και επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παρέκκλισης από τους κανόνες της ομάδας. Δεύτερο στοιχείο είναι η χρήση βίας ή ακόμη κι η απειλή για την χρήση βίας χρησιμοποιώντας παράνομα μέσα για επιτευχθεί ο απώτερος σκοπός. Τρίτο στοιχείο, αποτελεί η επιστράτευση πληθώρας τεχνολογικών μέσων, αθέμιτων οικονομικών μέσων και πολλών ατόμων, από τα οποία αρκετά δρουν στην πολιτική σφαίρα και έχουν επιρροή. Τέταρτο και τελευταίο στοιχείο, αποτελεί ο προσεκτικός σχεδιασμός της δράσης της ομάδας και η σταθερότητα ως προς την επίτευξη των στόχων της. Σημαντικό εδώ είναι, ο εγκληματίας να ενστερνίζεται τα παράνομα μέσα και σκοπούς της οργάνωσης και να τα αποδέχεται, όπως επίσης να αποδέχεται και το τρόπο λειτουργίας της εγκληματικής οργάνωσης που είναι μέλος¹⁵⁰.

IV.2. Χρηματοδότηση Τρομοκρατίας

Ως πηγή χρηματοδότησης τρομοκρατικών οργανώσεων, αποτελούν τα συστήματα και οι υπηρεσίες μεταφοράς χρημάτων. Ανταλλακτήρια που προσέφεραν τέτοιες υπηρεσίες υπήρχαν στο Ιράκ και την Συρία. Οι υπηρεσίες αυτές είναι ανεπίσημες και βασίζονται στην εμπιστοσύνη μεταξύ των μελών που εμπλέκονται και στο δίκτυο στο οποίο ανήκουν. Οι μεσάζοντες ουσιαστικά κάνουν την μεταφορά με βάση τις συνδέσεις τους και στέλνουν απλά ένα μείλ ή φαξ επιβεβαίωσης αποστολής ή παραλαβής στο σύνδεσμό τους. Τα ανταλλακτήρια πληρώνονταν από ποσοστά που θα έπαιρναν σε δεύτερο χρόνο από την μεταφορά είτε μέσω φυσικής πληρωμής σε μετρητά είτε από μεταφορά σε τραπεζικό λογαριασμό. Δεδομένου και ότι αρκετοί Σύριοι και Ιρακινοί δεν διέθεταν σχέσεις με το επίσημο τραπεζικό σύστημα, αυτές οι υπηρεσίες τους διευκόλυναν. Σημαντικό, βέβαια, ήταν και το κόστος των συναλλαγών, κάτι που τους επέτρεπε να μεταφέρουν χρήματα συχνότερα.

¹⁴⁹N. 2928/2001.

¹⁵⁰Κουράκης 1999, σελ. 1017-1019.

Συγκεκριμένα, τρομοκρατικές ομάδες που επιθυμούσαν χρηματοδότησή τους, εκμεταλλεύονταν αφενός την ανωνυμία, την αμεσότητα και την συγκάλυψη που μπορούσαν να προσφέρουν τα ανταλλακτήρια και αφετέρου τις τράπεζες που ήταν στον έλεγχό τους, αφού δεν εποπτεύονταν από το διεθνές χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ούτε ακολουθούσαν τις επιταγές του. Πολλά άτομα που ήθελαν να στείλουν χρήματα και είχαν συνδέσμους στην Συρία και το Ιράκ, χρησιμοποιούσαν γειτονικές χώρες για να πραγματοποιήσουν ανεπίσημες συναλλαγές με πελάτες ή να μεταφέρουν τα χρήματα σε μετρητά¹⁵¹. Η μεταφορά μικρών ποσών ανά τακτά χρονικά διαστήματα και η μη ανίχνευσή τους από τις αρχές ήταν λόγοι για να χρησιμοποιηθούν εντατικά τα ανεπίσημα συστήματα. Επίσης, οι μειωμένοι έλεγχοι διευκόλυναν κι όσους ήθελαν να μεταφέρουν ποσά που προορίζονταν για την χρηματοδότηση τρομοκρατικών οργανώσεων, καθώς από τη στιγμή που δεν υπήρχε έλεγχος δεν θα μπορούσαν οι αρχές να τους κατηγορήσουν ότι συμμετέχουν σε τρομοκρατική οργάνωση ή ότι την ενισχύουν οικονομικά.

Η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) ορίζουν την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας ως την οικονομική ενίσχυση σε οποιοδήποτε είδος όχι μόνο της τρομοκρατικής δράσης αλλά και εκείνων των πράξεων ή παραλείψεων που την ενθαρρύνουν, συμμετέχουν στον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων ή την ασπάζονται¹⁵². Όπως προαναφέρθηκε, τα κανάλια μεταφοράς χρημάτων μπορεί να χρησιμοποιηθούν για ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Επομένως, αντιλαμβάνεται κανείς ότι τα χρήματα που θα νομιμοποιηθούν ενδέχεται να προορίζονται για χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Αυτό το γεγονός, βέβαια, δεν αποκλείει την τροφοδότηση της τρομοκρατίας να γίνεται και από νόμιμες πηγές (π.χ. δωρεές, χρηματοδοτήσεις βιτρίνα). Για όσο διάστημα υπάρχει ροή χρημάτων και οι εγκληματίες διατηρούν την πηγή προέλευσης των χρημάτων κρυφή, θα συνεχίσει να αυξάνεται η δραστηριότητά τους. Μόνο αν διακοπεί η ροή των χρημάτων δημιουργούνται προβλήματα στην δράση των οργανώσεων. Για τον λόγο αυτό, καθίσταται σημαντικό να ανιχνεύεται έγκαιρα το ξέπλυμα χρήματος γενικά και ειδικά αυτό που στοχεύει σε ενέργειες όπως η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Η τρομοκρατία είναι πιθανό να αναπτυχθεί σε χώρες με μεγάλη κοινωνικοοικονομική

¹⁵¹FATF 2015.

¹⁵²The World Bank and the International Monetary Fund 2006, σελ. 1.

ανομοιογένεια, όπου χρόνια υπάρχει διαφθορά των αρχών και των πολιτικών προσώπων και όπου ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού ζει στα όρια της φτώχειας¹⁵³.

Η παγκοσμιοποίηση ευνόησε την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας διότι το οργανωμένο έγκλημα επεκτάθηκε γεωγραφικά και η εξέλιξη της τεχνολογίας βοήθησε τις ομάδες να εκμεταλλευτούν περισσότερο τα ηλεκτρονικά κανάλια μεταφοράς χρημάτων (όπως αναλύθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο), για να νομιμοποιούν αφενός τα παράνομα κέρδη τους κι αφετέρου να μεταφέρουν μέρος των ξεπλυμένων χρημάτων και μη για την χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών. Τα συστήματα μεταφοράς χρημάτων και κυρίως τα ανεπίσημα, τους εξασφάλιζαν την ανωνυμία που επιθυμούσαν και διευκόλυναν την συνεργασία με άλλες τρομοκρατικές ομάδες ανά το κόσμο. Η ανάγκη χρηματοδότησης των τρομοκρατικών οργανώσεων διαμορφώνεται από τον σκοπό των οργανώσεων. Συνήθως, υπάρχουν δυο κατηγοριοποιήσεις χρηματοδότησης: η πρώτη κατηγοριοποίηση στοχεύει στην χρηματοδότηση από νόμιμες δραστηριότητες και πρωτοβουλίες (π.χ. δωρεές) και η δεύτερη κατηγοριοποίηση, η οποία αντλεί την χρηματοδότηση από εγκληματικές δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος (π.χ. πορνεία, εκβιασμούς, διακίνηση ναρκωτικών, εμπόριο όπλων)¹⁵⁴.

Αν και οι έννοιες της τρομοκρατίας και του ξεπλύματος χρήματος είναι στενά συνυφασμένες, οι έρευνες δείχνουν ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές ως προς τον τρόπο χρηματοδότησης των εγκλημάτων αυτών. Αρχικά, τα χρήματα που θα νομιμοποιηθούν προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, ενώ στην περίπτωση της τρομοκρατίας τα κέρδη ενδέχεται να προέρχονται από νόμιμες πηγές και να χρησιμοποιούνται στο προπαρασκευαστικό στάδιο για την τροφοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών. Σε συνέχεια αυτής της διαφοράς, τα κεφάλαια που θα νομιμοποιηθούν από παράνομες δραστηριότητες είναι συνήθως μεγάλα σε ποσότητες, ενώ τα κεφάλαια (παράνομα ή μη) που χρησιμοποιούνται για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας είναι μικρά και συνεχόμενα ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Επομένως, η μεγαλύτερα διαφορά των δυο, έγκειται στο σκοπό τους. Στο μεν ξέπλυμα χρήματος, στόχος είναι η συσσώρευση όσο το δυνατόν περισσότερου νομιμοποιημένου κεφαλαίου, στην δε τρομοκρατία σκοπός είναι ο καταμερισμός του κεφαλαίου στα

¹⁵³Mendoza, Ong, Romano & Torno 2021, σελ. 246-247.

¹⁵⁴Tofangsaz 2012, σελ. 399-400.

άτομα που απαρτίζουν τις τρομοκρατικές οργανώσεις προκειμένου να ενισχύσουν και να πραγματοποιήσουν επιθέσεις¹⁵⁵.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Al Qaeda, υπεύθυνη για τις επιθέσεις στις ΗΠΑ το 2001. Άρθρο που δημοσιεύτηκε σε γνωστή αμερικανική εφημερίδα μετά την επίθεση αναφέρει ότι η Al Qaeda ξόδευε για να ενορχηστρώσει την επίθεση του 2001 περίπου 400,000 με 500,000 δολάρια, εκ των οποίων τα 300,000 αξιοποιήθηκαν απευθείας από το αμερικανικό τραπεζικό σύστημα. Αυτό ενισχύει ακόμη περισσότερο την άποψη ότι τα συστήματα μεταφοράς χρημάτων και κυρίως το hawala, που είχε έδρα την Ασία, αποδείχτηκε να είναι πηγή εισόδου παράνομων χρημάτων στη νόμιμη οικονομία της Αμερικής. Επιπλέον, η Al Qaeda εκμεταλλεύτηκε υπεράκτιους φορολογικούς παραδείσους (π.χ. Νήσοι Κέιμαν) και χώρες με περιορισμένη τραπεζική εποπτεία για να μετακινούν τα παράνομα κεφάλαια και να τα νομιμοποιούν μέσω της επίσημης οικονομίας. Η οργάνωση της Al Qaeda έλαβε μεγάλη οικονομική ενίσχυση από το καθεστώς των Ταλιμπάν. Το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ υποστηρίζει ότι από το 2001 έχει κατασχέσει περιουσιακά στοιχεία τρομοκρατών αξίας 147 εκαταμμυρίων δολαρίων. Το 2005, σε αντίστοιχη αναφορά σε άρθρο εφημερίδας, υποστηρίχθηκε ότι από τα περιουσιακά στοιχεία τρομοκρατών αξίας 13,8 εκατομμυρίων δολαρίων, τα 7,5 εκατομμύρια συνδέθηκαν με την δραστηριότητα της Al Qaeda¹⁵⁶.

Σύμφωνα με έρευνα που παρουσιάστηκε στο περιοδικό New York Times το 2014, η τρομοκρατική ομάδα ISIS φαίνεται πως χρηματοδοτήθηκε με ποσά από 70 εκατομμύρια έως 200 εκατομμύρια δολάρια σε ετήσια βάση προερχόμενα αποκλειστικά από παράνομες δραστηριότητες. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο από τον Αύγουστο του 2008 έως τον Ιανουάριο του 2009, η ISIS κατάφερε να έχει μηνιαίο εισόδημα ύψους 1 εκατομμυρίου δολαρίων, αφενός τροφοδοτώντας έτσι τις τρομοκρατικές ενέργειες που σχεδίαζε κι αφετέρου δημιουργώντας πλεόνασμα για πιθανή χρήση μελλοντικά. Μάλιστα, το τέλος του 2014 υπολογίζεται το ισλαμικό κράτος να είχε αυξήσει τα ημερήσια έσοδά του από 1 έως 3 εκατομμύρια δολάρια και να είχε δημιουργήσει πλεόνασμα 2 δισεκατομμυρίων. Έγινε, έτσι, οικονομικά αυτόνομο στις περιοχές στις οποίες δραστηριοποιούνταν, ήτοι την Συρία και το Ιράκ. Όντας οικονομικά αυτόνομο το ισλαμικό κράτος, ανέπτυξε μηχανισμούς προκειμένου

¹⁵⁵Tofangsaz 2012, σελ. 400.

¹⁵⁶Biersteker & Eckert 2008, σελ. 6-13.

να μπορέσει να προστατευτεί από εξωτερικές απειλές. Η πόλη της Μοσούλης χρησιμοποιήθηκε ως κέντρο από την ISIS για την οικονομική της δραστηριότητα¹⁵⁷.

Η έκθεση της FAFT το 2015 ξεχώρισε πέντε κατηγορίες πηγών χρηματοδότησης για την ISIS, οι οποίες διακρίθηκαν ανάλογα με το μέγεθος των ποσών που προσέδιδαν. Αρχικά, οι παράνομες δραστηριότητες στις περιοχές που είχαν κατακτήσει τους απέδιδαν κέρδη. Τα έσοδα αυτά προέκυπταν από την εκμετάλλευση του τραπεζικού συστήματος, το οποίο ήλεγχαν. Υπολογιζόταν ότι το ποσό των κερδών τους μόνο από τις τράπεζες ανέρχονταν στα 500 εκατομμύρια δολάρια. Επιπρόσθετα, κρατούνταν ποσοστά από τα χρήματα των πολιτών που εισέρχονταν στην περιοχή και πραγματοποιούνταν σκλαβοπάζαρα των ατόμων από τις περιοχές που είχε κατακτήσει το ισλαμικό κράτος με την τιμή του ατόμου να καθορίζονται από 13 δολάρια έως 3000 δολάρια. Άλλα 25-100 εκατομμύρια δολάρια προέρχονταν από λαθρεμπόριο πετρελαίου και άλλες εγκληματικές δραστηριότητες που αφορούσαν την ιρακινή πετρελαϊκή βιομηχανία και που προωθούσαν σε χαμηλότερη τιμή σε χώρες όπως η Τουρκία, η Ιορδανία, η Συρία και το Ιράν. Ακόμη, εκμεταλλεύονταν την γεωργική περιοχή με σιτηρά που είχαν στην κατοχή τους, όπως επίσης και πηγές νερού και ηλεκτρισμού. Σημαντικά ήταν και τα έσοδά τους από την αρχαιοκαπηλία που τους εξασφάλισαν 36 εκατομμύρια δολάρια¹⁵⁸.

Η δεύτερη προσοδοφόρα δραστηριότητά τους ήταν οι απαγωγές ξένων ή ιθαγενών ανθρώπων με επιρροή προκειμένου να ζητήσουν λύτρα ως αντάλλαγμα. Αν δεν γινόταν αυτό, τότε οργάνωναν τελετουργικές δολοφονίες για να στείλουν πολιτικό μήνυμα στους αντιπάλους τους. Τα έσοδα από τις απαγωγές έφταναν τα 20-45 εκατομμύρια δολάρια. Τρίτη κερδοφόρα δραστηριότητα ήταν οι δωρεές από ή μέσω μη κερδοσκοπικών οργανισμών (ΜΚΟ) που βρίσκονταν στο εξωτερικό. Αυτό που χαρακτήριζε τις δωρεές ήταν τα ανθρωπιστικά κινητρά τους για την βελτίωση ζωής ατόμων που το χρειάζονταν (π.χ. μετανάστες). Χαρακτηριστικό είναι, ότι από το 2005 έως το 2010 μόνο το 5% της χρηματοδότησης της ISIS γινόταν από εξωτερικά κεφάλαια δωρητών¹⁵⁹.

Τέταρτη πηγή εσόδων της ISIS ήταν η στρατιωτική υπόστηριξη. Κατά καιρούς, μικρά ποσοστά χρηματοδότησης προέρχονταν από τους FTFs (Foreign Terrorist Fighters), οι

¹⁵⁷Stergiou 2016, σελ. 191.

¹⁵⁸FATF 2015.

¹⁵⁹Stergiou 2016, σελ. 195-196.

οποίοι ανταποκρίνονταν στο κάλεσμα του «jihadi» “immigrate and serve!” (δηλαδή μεταναστεύστε και υπηρετήστε), σύμφωνα με το οποίο άτομα από περισσότερες από 90 χώρες πήγαν ως στρατιώτες της ISIS, καλύπτοντας τα βιωτικά τους έξοδα μόνοι τους, με σκοπό να συμμετέχουν σε τρομοκρατικές επιχειρήσεις και εν αγνοία τους σε αυτοκτονία τους. Οι μεταφορές που γίνονταν από τις χώρες των ξένων στρατιωτών άγγιζαν τα 700€ με 7,000€ ανά συναλλαγή. Πέρα από ξένους στρατιώτες, η ISIS εκμεταλλεύτηκε το πολεμικοτεχνικό υλικό, όπως όπλα, πολεμικά οχήματα που είχαν μείνει πίσω από το πόλεμο του Ιράκ ή από το συριακό στρατό. Έτσι, η ISIS είχε στην κατοχή του μια σειρά από υψηλού επιπέδου κατασκευασμένο υλικό των Αμερικανών, το οποίο δεν μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν χωρίς εκπαίδευση. Οι λόγοι για τους οποίους η ISIS δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει αποτελεσματικά τα μοντέρνα όπλα της κατοχής της ήταν δυο. Αφενός, ο εξοπλισμός που είχε ήταν αρκετά εξειδικευμένος και χρειάζονταν γνώσεις τις οποίες δεν είχαν οι στρατιώτες της και αφετέρου ήταν ετερογενής, άρα ήταν δύσκολος ο συντονισμός του¹⁶⁰.

Πέμπτη και τελευταία στην λίστα της FAFT πηγή εσόδων της ISIS ήταν η συσσώρευση χρημάτων μέσω σύγχρονων δικτύων επικοινωνίας. Δεν είναι λίγες οι φορές που από την οργάνωση χρησιμοποιήθηκαν MME (ραδιόφωνο, τηλεόραση), όπως επίσης και διαδικτυακοί ιστότοποι (twitter, youtube) προκειμένου να διαδώσουν προπαγανδιστικά βίντεο και αναρτήσεις προάγοντας την δράση τους και τους σκοπούς τους. Αναφορικά με το πλεόνασμα χρημάτων που συγκέντρωσε η ISIS, στόχευσε στην επέκταση των εδαφικών της βάσεων στο Ιράκ και στην επέκταση της επιρροής της και σε άλλα στρατηγικά σημεία του μουσουλμανικού κόσμου (Πακιστάν, Αφγανιστάν). Επίσης, χρηματοδότησε επιθέσεις στην Βόρεια Αμερική, την Δυτική Ευρώπη κι αλλού και τέλος δημιούργησε ένα κράτος βασισμένο στον κώδικα sharia στην περιοχή που κατείχε¹⁶¹.

IV.3. Αντίκτυπος Τρομοκρατίας

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η μετέπειτα μεταφορά αυτών των κεφαλαίων για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας έχει σοβαρές συνέπειες τόσο σε κοινωνικό-πολιτικό επίπεδο όσο και σε οικονομικό. Πρωτίστως, η αναποτελεσματική αντιμετώπιση των φαινομένων του ξεπλύματος και της

¹⁶⁰ Stergiou 2016, σελ. 196-197.

¹⁶¹ Stergiou 2016, σελ. 197-198.

χρηματοδότησης της τρομοκρατίας συντηρεί την δραστηριότητά τους με αποτέλεσμα να επεκτείνουν τις εγκληματικές δράσεις τους και να πλήττουν το επίσημο οικονομικό σύστημα με διαφθορά, δωροδοκία, απάτες κι άλλα σοβαρά αδικήματα. Οι δραστηριότητες αυτές αποτελούν απειλή για το χρηματοπιστωτικό σύστημα παγκοσμίως, αλλά κυρίως για το οικονομικό σύστημα των αναπτυσσόμενων χωρών καθώς καθίστανται τρωτές σε αναταράξεις που μπορεί να οδηγήσουν στην χρεοκοπία ή στην φτώχεια μεγάλο μέρος του πληθυσμού.

Χώρες που είναι ευάλωτες σε τέτοιου είδους δραστηριότητες είναι συνήθως χώρες με επιεικές νομοθετικό πλαίσιο που σιωπηλά αποδέχονται την κατάσταση και την αφήνουν να εξελίσσεται. Αυτή η κατάσταση, αποτρέπει να εισέλθουν ξένα κεφάλαια για επενδύσεις στο οικονομικό τους σύστημα και συχνά εν γνώσει τους χρησιμοποιούνται ως νησιά ή χώρες που ονομάζονται «φορολογικοί παράδεισοι». Αυτές οι πρακτικές οδηγούν τα τραπεζικά συστήματα σε πολλά προβλήματα. Ένα από αυτά είναι η αναξιοπιστία που προκαλείται έστω κι από τις φήμες ότι μπορεί μια συγκεκριμένη τράπεζα να σχετίζεται με δραστηριότητες οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας. Αποσύρονται κεφάλαια των πελατών, μειώνεται η πιστοληπτική τους ικανότητα και δημιουργείται πρόβλημα ρευστότητας. Επιπλέον, ενδέχεται να βρεθούν και σε δικαστικές διαμάχες με τους πελάτες τους, οι οποίοι ζητούν την αποζημίωσή τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα τραπεζικά ιδρύματα να έρχονται αντιμέτωπα με πρόστιμα και αποζημιώσεις κι ακόμη με απώλεια περιουσιακών τους στοιχείων¹⁶².

Σε πολιτικό επίπεδο το φαινόμενο της τρομοκρατίας υπονομεύει το πολίτευμα και τους αντιπροσώπους του, αφού τίθεται σε αμφισβήτηση η κρατική ισχύς κι η ετοιμότητα για την αντιμετώπισή του. Η συγκάλυψη και ατιμωρησία των εγκληματιών από τις αρχές προκαλεί θυμό και ανασφάλεια στους πολίτες και αμφισβήτηση ως προς την αποτελεσματικότητα της κρατικής εξουσίας. Δεν είναι λίγες οι φορές που αρχηγοί εγκληματικών οργανώσεων εμπλέκονται με τα πολιτικά δρώμενα και λαμβάνουν αποφάσεις ως υπουργοί ή πολιτικοί, αποκρύπτοντας την τρομοκρατική τους δράση. Η ανεξέλεγκτη και διεθνική δράση της τρομοκρατίας έχει την δυνατότητα να παρασύρει μέσω προπαγάνδας άτομα, όπως είδαμε παραπάνω, να τα εντάξει στους κύκλους της και να τα εκπαιδεύσει, χρησιμοποιώντας τα ανά πάσα στιγμή.

¹⁶²Ackman 2018, σελ. 15-19.

Σε κοινωνικό επίπεδο, η δράση της τρομοκρατίας είναι ικανή να δημιουργήσει ανθρωπιστικές κρίσεις, όπως έγινε και στην περίπτωση του ISIS. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Μετανάστευσης υπολόγισε ότι κατά την τρομοκρατική δράση του ISIS, 8 εκατομμύρια άτομα εκτοπίστηκαν σε άλλες πόλεις της Συρίας προκειμένου να προστατευτούν και 4 εκατομμύρια εγκατέλειψαν την χώρα. Στο Ιράκ, εκείνη την περίοδο, πάνω από 5 εκατομμύρια άνθρωποι χρειάζονταν ανθρωπιστική βοήθεια και πάνω 2 εκατομμύρια είχαν εκτοπιστεί. Η ασταθής οικονομική και πολιτική κατάσταση για μεγάλο χρονικό διάστημα και η συνεχής απειλή τρομοκρατικών επιθέσεων, είχε ως αποτέλεσμα μεγάλα κύματα προσφύγων που κατέφευγαν σε χώρες της Μεσογείου και γειτονικές από το Ιράκ και την Συρία χώρες, με οποιοδήποτε μέσο μπορούσαν¹⁶³. Μάλιστα, σύμφωνα με στατιστική της Ελληνικής Αστυνομίας και έρευνα του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής, το 2014 ο αριθμός των ατόμων από εμπόλεμες χώρες που εισήλθαν στην Ελλάδα ήταν 77,163, ενώ μόνο για το πρώτο τετράμηνο του 2015 τα άτομα που εισήλθαν στην χώρα ανέρχονταν στους 36,172, δηλαδή σχεδόν τους μισούς σε σχέση με το προηγούμενο χρόνο¹⁶⁴.

IV.4. Νομοθετικό Πλαίσιο Αντιμετώπισης Τρομοκρατίας και Οργανωμένου Εγκλήματος

IV.4.1. Διεθνές θεσμικό πλαίσιο

Η ανάπτυξη της τρομοκρατίας τη δεκαετία του '90, με αποκορύφωμα την τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ το 2001, δημιούργησε μεγάλη παγκόσμια ανησυχία σχετικά με την ασφάλεια των πολιτών καθώς και με την αποτελεσματικότητα των αρχών που είναι αρμόδιες για την πρόληψη και καταστολή τέτοιων καταστάσεων. Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας ήταν το κεντρικό θέμα μεταρρυθμιστικών πολιτικών σε πολλές χώρες. Σημαντικό στις νομοθετικές αλλαγές που γίνονταν ήταν να υπάρχει ένα κοινό πλαίσιο αντιμετώπισης και συνεργασίας με σκοπό την μείωση του οργανωμένου εγκλήματος.

Όμως, ήδη από το 1994 στην παγκόσμια υπουργική συνδιάσκεψη για το οργανωμένο έγκλημα στη Νάπολη είχαν μπει τα θεμέλια για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος στο Παλέρμο το 2000 οριστικοποίησε αυτή την

¹⁶³ Stergiou 2016, σελ. 201.

¹⁶⁴ Angeli & Triandafyllidou 2014, σελ. 1-11.

προσπάθεια. Η Σύμβαση υπογράφηκε από 124 κράτη και σκοπός της ήταν να εναρμονιστούν οι πολιτικές καταστολής του οργανωμένου εγκλήματος όσο το δυνατόν περισσότερων χωρών και να επιχειρηθεί η μεταξύ τους συνεργασία¹⁶⁵. Η Σύμβαση δεν ήταν απόλυτα δεσμευτική και άφηνε περιθώρια στον εκάστοτε εθνικό νομοθέτη να κάνει τροποποιήσεις ή να παραλείπει στοιχεία αν το θεωρεί απαραίτητο.

Επιπροσθέτως, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών έλαβε τις καθοριστικές αποφάσεις υπ' αριθμόν 1373 το 2001 και 1540 το 2004. Η Απόφαση 1373 του 2001 είχε δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κράτη και τα υποχρέωνε να ποινικοποιήσουν συμπεριφορές που αποδεδειγμένα είναι υπεύθυνες για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Αναλυτικά, τα κράτη θα πρέπει να είναι σε επαγρύπνηση για ενδεχόμενες τρομοκρατικές ενέργειες και να μεριμνούν για την προειδοποίηση άλλων κρατών εάν υπάρχουν υποψίες επιθέσεων. Επίσης, η Απόφαση 1373 προτρέπει την διασυνοριακή συνεργασία. Ακόμη, η Απόφαση καλεί τα κράτη να μην παρέχουν καταφύγιο σε άτομα που εμπλέκονται ή υποστηρίζουν τρομοκρατικές οργανώσεις. Με την ίδια Απόφαση, δημιουργήθηκε η Επιτροπή κατά της Τρομοκρατίας (Counter-terrorism Committee), ούσα υπεύθυνη για την εφαρμογή των Οδηγιών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹⁶⁶. Αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 2006 ψηφίστηκε το κείμενο στο οποίο ο ΟΗΕ παρουσίαζε την επίσημη αντεγκληματική πολιτική του (United Nations Global Counter-Terrorism Strategy), η οποία έχει αναθεωρηθεί τέσσερις φορές έως σήμερα¹⁶⁷. Υλοποίηση της στρατηγικής αποτέλεσαν οι αποφάσεις του 2014 (2170 και 2178) και του 2015 (2199 και 2214) για να καλύψουν τις ιδιαιτερότητες της «νέας τρομοκρατίας».

Στη διεθνή μάχη για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας εντάχθηκαν η Interpol, η FAFT (Financial Action Task Force) που λειτουργούσε τόσο σε διεθνικό αλλά και σε εθνικό επίπεδο, η UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), ομάδα υπεύθυνη τόσο για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες όσο και για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Τέλος, συστάθηκε επιχειρησιακή ομάδα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας ονόματι Counter-Terrorism Implementation Task

¹⁶⁵United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2001.

¹⁶⁶Security Council. Resolution 1373 of 28 September 2001.

¹⁶⁷General Assembly of 20 September 2006.

Force, που παρακολουθεί την εφαρμογή των συστάσεων κατά της τρομοκρατίας από τα κράτη μέλη.

IV.4.2. Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο

Οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες κάνουν την εμφάνισή τους την δεκαετία του 1990, με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων, με την μετανάστευση και με την ανάπτυξη του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος. Έπειτα από την Οδηγία 91/308/ΕΟΚ, το 1997, η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε στην ψήφιση της Συνθήκης του Άμστερνταμ προκειμένου να υπάρχει κοινό εννοιολογικό πλαίσιο για τα φαινόμενα της οργανωμένης εγκληματικότητας, της τρομοκρατίας και του εμπορίου ναρκωτικών και τα κράτη μέλη να ακολουθούν παρόμοιες πολιτικές πρόληψης. Η Συνθήκη αυτή δημιουργήθηκε έχοντας 5 σημεία αναφοράς: α) την αστυνομική και β) δικαστική συνεργασία, γ) την συμβολή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, δ) τον εντοπισμό και την κατάσχεση αγαθών που προέρχονται από το οργανωμένο έγκλημα και ε) προσπάθεια για κοινή αυστηροποίηση του ποινικού δικαίου¹⁶⁸.

Δύο χρόνια νωρίτερα, το 1995, είχε ιδρυθεί η Europol, σκοπός της οποίας ήταν η αναγνώριση δραστηριοτήτων οργανωμένου εγκλήματος, όπως το ξέπλυμα χρήματος, η τρομοκρατία, το εμπόριο ναρκωτικών ή όπλων, η πορνεία κ.ά.¹⁶⁹. Η σύσταση της Europol κυρώθηκε στην Ελλάδα με το ν. 2605/1998. Το 2002 ιδρύθηκε η Eurojust για τον συντονισμό των εθνικών δικαστικών αρχών προκειμένου να διευκολυνθεί το έργο της Europol. Αποτελείται από 28 εθνικά μέλη από κάθε χώρα της ΕΕ, που δραστηριοποιούνται στον ποινικό τομέα (π.χ. δικαστές, εισαγγελείς). Χαρακτηριστικό της Eurojust είναι ότι μπορεί να συνεργαστεί και με χώρες εκτός ΕΕ¹⁷⁰. Σημαντική πρωτοβουλία σε ευρωπαϊκό πλαίσιο, υπήρξε η θέσπιση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης¹⁷¹.

Απαρχή για την αντιτρομοκρατική πολιτική στην Ευρώπη, στάθηκε η Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου 2002/475/ΔΕΥ σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την προσπάθεια για ενιαία ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου από τα κράτη μέλη. Αναλυτικότερα, η Απόφαση-Πλαίσιο, όριζε ποιες συμπεριφορές θεωρούνταν τρομοκρατικές και τις διέκρινε ανάλογα με τον σκοπό τους «να

¹⁶⁸Συμεωνίδου-Καστανίδου 2007, σελ. 2-12.

¹⁶⁹Council Act of 26 July 1995.

¹⁷⁰Council Decision of 28 February 2002 (2002/187/JHA).

¹⁷¹European Parliament 8 March 1999.

εκφοβίσουν σοβαρά έναν πληθυσμό, ή να εξαναγκάσουν αδικαιολόγητα τις δημόσιες αρχές ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχουν από την εκτέλεσή της, ή να αποσταθεροποιήσουν σοβαρά ή να καταστρέψουν τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού» και ανάλογα με την αντικειμενική υπόστασή τους. Ειδικότερα:

«α) προσβολή κατά της ζωής προσώπου, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει το θάνατο,

β) σοβαρή προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας προσώπου,

γ) απαγωγή ή αρπαγή ομήρων,

δ) πρόκληση μαζικών καταστροφών σε κυβερνητικές ή δημόσιες εγκαταστάσεις, συγκοινωνιακά συστήματα, υποδομή, περιλαμβανομένων και των συστημάτων πληροφορικής, σταθερές εξέδρες που ευρίσκονται επί της υφαλοκρηπίδας, δημόσιους χώρους ή ιδιωτικές ιδιοκτησίες, που θα μπορούσαν να εκθέσουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές ή να προξενήσουν σημαντικές οικονομικές απώλειες,

ε) κατάληψη αεροσκαφών ή πλοίων ή άλλων μέσων μαζικής μεταφοράς ή μεταφοράς εμπορευμάτων,

στ) κατασκευή, κατοχή, κτήση, μεταφορά, προμήθεια ή χρήση πυροβόλων όπλων, εκρηκτικών υλών, πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων καθώς και, όσον αφορά τα βιολογικά και χημικά όπλα, έρευνα και ανάπτυξη,

ζ) απελευθέρωση επικίνδυνων ουσιών ή πρόκληση πυρκαγιών, πλημμύρων ή εκρήξεων, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινων ζώων σε κίνδυνο,

η) διαταραχή ή διακοπή του εφοδιασμού ύδατος, ηλεκτρικής ενέργειας ή κάθε άλλου βασικού φυσικού πόρου, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινων ζώων σε κίνδυνο,

θ) απειλή τέλεσης μιας εκ των πράξεων οι οποίες απαριθμούνται στα στοιχεία α) έως η).^{172>>}

¹⁷² Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου 2002/475/ΔΕΥ.

Η Απόφαση-Πλαίσιο του 2002 τροποποιήθηκε με μια νέα περισσότερο αναλυτική απόφαση το 2008 (2008/919/ΔΕΥ). Οι τροποποιήσεις αφορούσαν τα εγκλήματα που συνδέονταν με τρομοκρατική δραστηριότητα στο άρθρο 3 της Απόφασης. Συγκεκριμένα, εγκλήματα συνδεόμενα με τρομοκρατικές δραστηριότητες είναι:

α)« “δημόσια πρόκληση για τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος”: η διάδοση ή η με οποιονδήποτε τρόπο διάθεση ενός μηνύματος προς το κοινό, με πρόθεση την υποκίνηση σε τέλεση ενός από τα εγκλήματα που απαριθμούνται στο άρθρο 1 παράγραφος 1 στοιχεία α) έως η), όταν μια τέτοια συμπεριφορά, είτε υποστηρίζει άμεσα είτε όχι τα τρομοκρατικά εγκλήματα, προκαλεί κίνδυνο τέλεσης ενός ή περισσότερων τέτοιων εγκλημάτων·

β) “στρατολόγηση τρομοκρατών”: η υποκίνηση άλλου προσώπου σε τέλεση ενός από τα εγκλήματα που απαριθμούνται στο άρθρο 1 παράγραφος 1 στοιχεία α) έως η), ή στο άρθρο 2 παράγραφος 2·

γ) “εκπαίδευση τρομοκρατών”: η παροχή οδηγιών σχετικά με την κατασκευή ή τη χρήση εκρηκτικών, πυροβόλων όπλων, λοιπών όπλων ή επιβλαβών ή επικίνδυνων ουσιών ή άλλων ειδικών μεθόδων ή τεχνικών, ενόψει της διάπραξης ενός από τα εγκλήματα που απαριθμούνται στο άρθρο 1 παράγραφος 1 στοιχεία α) έως η), έχοντας επίγνωση ότι η διαβιβασθείσα τεχνογνωσία πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για τον σκοπό αυτό¹⁷³».

Σε έρευνα που πραγματοποίησε το Ευρωβαρόμετρο (Eurobarometer) το 2011 για την άποψη των πολιτών σχετικά με το πόσο ασφαλείς νιώθουν και αν θεωρούν ότι στερούνται ελευθερίες με την εκδήλωση τρομοκρατικών επιθέσεων, το 48% θεωρούσε ότι οι ελευθερίες τους έχουν περιοριστεί. Τα μεγαλύτερα ποσοστά δυσαρέσκειας είχε η Κύπρος (62%), η Ελλάδα (60%) και η Σουηδία (62%). Ένα ακόμη συμπέρασμα της έρευνας ήταν ότι οι ερωτηθέντες θεωρούσαν ότι τα επόμενα τρία χρόνια υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να υπάρξουν πολλές τρομοκρατικές επιθέσεις. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με συνεντεύξεις δια ζώσης¹⁷⁴.

¹⁷³Απόφαση-Πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ.

¹⁷⁴Eurobarometer 2011, σελ. 25-30.

IV.4.3. Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο

Ο σημαντικότερος νόμος κατά του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας είναι ο ν. 2928/2001, σχετικά με την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων. Μέχρι τότε, η ύπαρξη των όρων οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία υπήρχαν διάσπαρτα σε διατάξεις του ποινικού κώδικα. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 187ΠΚ, η σύσταση εγκληματικής οργάνωσης, πριν την τελευταία τροποποίηση με τον ν. 4908/2022, τιμωρείται με :

«1. Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) και επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 207 (παραχάραξη), 208 (κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων), 216 (πλαστογραφία), 218 (πλαστογραφία και κατάχρηση ενσήμων), 242 (ψευδής βεβαίωση, νόθευση), 264 (εμπρησμός), 265 (εμπρησμός σε δάση), 268 (πλημμύρα), 270 (έκρηξη), 272 (παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες), 277 (πρόκληση ναυαγίου), 279 (δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων), 291 (διατάραξη της ασφάλειας σιδηροδρόμων, πλοίων και αεροσκαφών), 299 (ανθρωποκτονία με πρόθεση), 310 (βαριά σωματική βλάβη), 322 (αρπαγή), 323 (εμπόριο δούλων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 327 (ακούσια απαγωγή), 336 (βιασμός), 338 (κατάχρηση σε ασέλγεια), 339 (αποπλάνηση παιδιών), 374 (διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής), 375 (υπεξαίρεση), 380 (ληστεία), 385 (εκβίαση), 386 (απάτη), 386Α (απάτη με υπολογιστή), 404 (τοκογλυφία), όπως επίσης περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στη νομοθεσία περί ναρκωτικών, όπλων, εκρηκτικών υλών και προστασίας από υλικά που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες.

2. Όποιος με απειλή ή χρήση βίας κατά δικαστικών λειτουργών, ανακριτικών ή δικαστικών υπαλλήλων, μαρτύρων, πραγματογνωμόνων και διερμηνέων ή με δωροδοκία των ίδιων προσώπων επιχειρεί να ματαιώσει την αποκάλυψη ή δίωξη και τιμωρία των πράξεων της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους.

3. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της παραγράφου 1, ενώνεται με άλλον για να διαπράξει κακούργημα (συμμορία), τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών τιμωρείται ο υπαίτιος, αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος το οποίο τιμωρείται

με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή της γενετήσιας ελευθερίας.

4. Η κατασκευή, προμήθεια ή κατοχή όπλων, εκρηκτικών υλών και χημικών ή βιολογικών υλικών ή υλικών που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες προς εξυπηρέτηση των σκοπών της οργάνωσης της παραγράφου 1 ή της συμμορίας της παραγράφου 3 ή η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους των μελών τους συνιστούν επιβαρυντικές περιστάσεις. Η μη τέλεση οποιουδήποτε από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 3 συνιστά ελαφρυντική περίσταση. Η απλή ψυχική συνέργεια στα εγκλήματα της συγκρότησης ή συμμετοχής κατά την παράγραφο 1 ή της συμμορίας κατά την παράγραφο 3 δεν τιμωρείται, εφόσον τα μέλη της οργάνωσης ή συμμορίας δεν επιδιώκουν οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.

5. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και όταν οι προβλεπόμενες σε αυτό αξιόποινες πράξεις τελέστηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό ή στρέφονταν κατά Έλληνα πολίτη ή κατά νομικού προσώπου που εδρεύει στην ημεδαπή ή κατά του Ελληνικού κράτους, ακόμη και αν αυτές δεν είναι αξιόποινες κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκαν.^{175»}

Επίσης, με τον ν. 4072/2012, στο τέλος της παραγράφου 1 του άρθρου 187ΠΚ προστίθεται εδάφιο με το οποίο ο υπαίτιος των πράξεων της παραγράφου 1 του άρθρου 187ΠΚ τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 έτη. Πιο συγκεκριμένα: «Με την ίδια ποινή τιμωρείται ο υπαίτιος της πράξεως του πρώτου εδαφίου, αν η εγκληματική οργάνωση επιδιώκει την τέλεση περισσότερων αξιόποινων πράξεων σχετικά με την αποφυγή καταβολής νόμιμου φόρου, τέλους, δασμού ή άλλης επιβαρύνσεως κατά την αγορά, πώληση, παραλαβή, παράδοση, μεταφορά, διαμετακόμιση, εμπορία, κατοχή, αποθήκευση, εισαγωγή ή εξαγωγή εμπορεύματος ή και προϊόντος απομίμησης, παραποίησης ή πειρατείας». Η διαφορά με το εδάφιο της προηγούμενης νομοθεσίας είναι ότι προστέθηκε το αδίκημα της φοροδιαφυγής ως δραστηριότητα εγκληματικής οργάνωσης¹⁷⁶. Σύμφωνα με έρευνα της Ελληνικής Αστυνομίας το 2018 η Ελλάδα κατατάσσεται στο μεσαίο επίπεδο κινδύνου για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες¹⁷⁷. Οι δραστηριότητες οργανωμένου εγκλήματος είναι η

¹⁷⁵Ν. 2928/2001.

¹⁷⁶Ν. 4072/2012.

¹⁷⁷Ελληνική Αστυνομία 2018.

διακίνηση μεταναστών, προσφύγων, ναρκωτικών, προϊόντων καπνού, οι οργανωμένες ληστείες και κλοπές¹⁷⁸.

Άλλος ένας νόμος που θεσπίστηκε ήταν ο ν. 3251/2004 σχετικά με Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, ο οποίος αποτελεί τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις. Χαρακτηριστικά η παράγραφος 8 του άρθρου 40 ανέφερε ότι: «Δεν συνιστά τρομοκρατική πράξη κατά την έννοια των προηγούμενων παραγράφων του άρθρου αυτού η τέλεση ενός ή περισσότερων από τα εγκλήματα των προηγούμενων παραγράφων, αν εκδηλώνεται ως προσπάθεια εγκαθίδρυσης δημοκρατικού πολιτεύματος ή διαφύλαξης ή αποκατάστασης αυτού ή ως δράση υπέρ της ελευθερίας με την έννοια του άρθρου 5 παρ. 2 του Συντάγματος ή αποσκοπεί στην άσκηση θεμελιώδους ατομικής, πολιτικής ή συνδικαλιστικής ελευθερίας ή άλλου δικαιώματος προβλεπόμενου στο Σύνταγμα ή στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ 256 Α')¹⁷⁹».

Επίσης, σημαντική είναι η συμβολή του ν. 3875/2010 σχετικά με την κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις, όπου γίνεται λόγος και για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας¹⁸⁰. Εξίσου σημαντικός είναι ο ν. 4557/2018, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 4734/2020 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ενσωματώνει τις Οδηγίες 2015/849 και 2018/843 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου¹⁸¹. Τέλος, την βάση του ισχύοντος ελληνικού νομοθετικού πλαισίου αποτελεί ο ν. 4908/2022.

IV.5. Ύποπτες Κινήσεις που Συνδέονται με τη Τρομοκρατία και Υποθέσεις

Η Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, υπό την εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδας, εξέδωσε το 2009 κατάλογο παρουσιάζοντας ενδεικτικά ύποπτες δραστηριότητες που ενδεχομένως αφορούσαν την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

¹⁷⁸Λαμπροπούλου 2016, σελ. 1039.

¹⁷⁹Ν. 3251/2004.

¹⁸⁰Ν. 3875/2010.

¹⁸¹Ν. 4734/2020.

Συγκεκριμένα, η έκθεση που παρουσίασε τόνιζε ότι υπάρχει πιθανότητα χρηματοδότησης της τρομοκρατίας όταν:

«1. Διενεργούνται συναλλαγές από φυσικά ή νομικά πρόσωπα οι οποίες εμφανίζουν χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να συνδεθούν με την διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής (ΟΜΚ) περιλαμβανομένης της διασποράς της τεχνολογίας παραγωγής ΟΜΚ και της παραγωγής ή διάθεσης συστημάτων μεταφοράς ή εκτόξευσής τους.

2. Όταν πραγματοποιούνται συναλλαγές σε λογαριασμούς μη κερδοσκοπικών ή φιланθρωπικών οργανώσεων που δεν δικαιολογούνται από το σκοπό της οργάνωσης με βάση τούς σκοπούς ή το καταστατικό της.

3. Αν πραγματοποιείται μεγάλος αριθμός εμβασμάτων από ή προς χώρες υψηλού κινδύνου, χωρίς να υπάρχει εύλογος επιχειρηματικός ή άλλος οικονομικός σκοπός.

4. Σε περίπτωση που παρουσιάζονται ελλιπή στοιχεία αναφορικά με τον πληρωτή σε εισερχόμενα εμβάσματα που πιστώνονται σε λογαριασμούς μη κερδοσκοπικών ή φιλανθρωπικών οργανώσεων.

5. Όταν γίνονται μεταφορές κεφαλαίων σε μικρά ποσά, ώστε να πιθανολογείται προσπάθεια να αποφευχθεί η πιστοποίηση της ταυτότητας του πελάτη ή η καταγραφή των στοιχείων της συναλλαγής.

6. Αν δίνεται εντολή στην τράπεζα να αποστείλει έμβασμα στο εξωτερικό, ιδίως σε χώρες υψηλού κινδύνου, με ελλειπείς ή παραπλανητικές πληροφορίες σχετικά με τον δικαιούχο.

7. Αν ο πελάτης εμπλέκεται σε εμπορικές συναλλαγές με περιοχές υψηλού κινδύνου, όταν δεν φαίνεται να υπάρχουν εύλογοι επιχειρηματικοί λόγοι για τη διενέργεια συναλλαγών με αυτές τις περιοχές.

8. Επίσης, όταν παρουσιάζονται ενδείξεις λειτουργίας παράνομου μηχανισμού μεταφοράς κεφαλαίων («hawala»), για παράδειγμα αποστολή από ιδιοκτήτες καταστημάτων εμβασμάτων σημαντικού ύψους, που δεν δικαιολογούνται από την

εμπορική τους δραστηριότητα, ιδίως όταν οι συναλλαγές αυτές γίνονται από μετανάστες με μικρά εισοδήματα»¹⁸².

Στο πλαίσιο αυτό, είναι σκόπιμο να αναφερθεί η πολύκροτη υπόθεση της HSBC , μιας από τις μεγαλύτερες τράπεζες παγκοσμίως. Με συνολικά κέρδη που ξεπερνούσαν τα 22 δισεκατομμύρια το 2011, η HSBC αποδείχτηκε ότι λειτουργούσε ως δίαυλος διευκόλυνσης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και κατ'επέκταση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Σε έρευνες που πραγματοποίησε η αμερικανική γερουσία την περίοδο του 2000-2010, προέκυψε ότι η HSBC όχι μόνο παρενέβη τις οδηγίες του OFAC (Office Of Foreign Assets Control)¹⁸³, αλλά κατ'ουσία εν γνώσει των αρμοδίων της προωθούσε συναλλαγές και δημιουργούσε οικονομικές σχέσεις με χώρες που περιλαμβάνονταν στην λίστα τους. Έγινε γνωστό ότι από την περίοδο 2001-2007, πραγματοποιήθηκαν περισσότερες από 28,000 συναλλαγές εκ των οποίων οι 25,000 με συνολικό ποσό τα 19,4 δισεκατομμύρια δολάρια να εμπλέκονται με συναλλαγές στο Ιράν, ενώ στις υπόλοιπες 3,000 εμπλέκονταν άλλες απαγορευμένες χώρες και άτομα που ανήκαν στη λίστα του OFAC¹⁸⁴.

Αποδείχτηκε, ακόμη, ότι το χρονικό διάστημα μεταξύ 2006-2007, πολλά άτομα σχετιζόμενα με εγκληματικές ενέργειες διατηρούσαν λογαριασμούς στην τράπεζα. Μάλιστα, αρκετοί από αυτούς ήταν πολιτικά εκτεθειμένα πρόσωπα (PEPs ή Politically Exposed Persons) από χώρες με μεγάλη διαφθορά και εκμεταλλεύονταν την ανωνυμία και την ιδιωτικότητα που τους προσέφερε η HSBC, για να μεταφέρουν κεφάλαια μακριά από τη χώρα τους και να φοροδιαφύγουν. Η τράπεζα παρείχε διαβεβαιώσεις στους πελάτες της σχετικά με το απόρρητο τόσο των λογαριασμών τους όσο και των συναλλαγών τους σε ενδεχόμενο έλεγχο των αρχών, πράγμα που προσέλκυε φοροφυγάδες και εγκληματίες¹⁸⁵. Το πολύκροτο σκάνδαλο που κλόνισε την αξιοπιστία της HSBC, της κόστισε αρκετά δισεκατομμύρια δολάρια σε πρόστιμο.

¹⁸²Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων (ΕΤΠΘ) 2008.

¹⁸³Ο OFAC (Office Of Foreign Assets Control), ήταν το γραφείο που ιδρύθηκε από το Υπουργείο Οικονομικών προκειμένου να εφαρμόσει το νόμο των ΗΠΑ περί απαγόρευσης συναλλαγών και σχέσεων με ορισμένα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων τρομοκρατών, βαρόνων ναρκωτικών, με άτομα που εμπλέκονται στη διάδοση πυρηνικών όπλων και άτομα που σχετίζονται με διεφθαρμένες δικαιοδοσίες, όπως το Ιράν, η Βόρεια Κορέα και το Σουδάν.

¹⁸⁴Permanent Subcommittee on Investigations 2012, σελ. 113-114.

¹⁸⁵Naheem 2018, σελ. 232-235.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πρόοδος της πληροφορικής και των επικοινωνιών τις τελευταίες δεκαετίες που έκαναν και την εμφάνισή τους δειλά οι υπολογιστές, έφερε θετικές και αρνητικές επιδράσεις τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνία. Μπορεί να διευκόλυνε την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, αλλά ταυτόχρονα διεύρυνε τις δυνατότητες διάπραξης νέων μορφών εγκλημάτων που δεν υπήρχαν. Οι επίδοξοι εγκληματίες εκμεταλλεύονται ολοένα και περισσότερο τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται από το διαδίκτυο και την ψηφιακή τεχνολογία για να εγκληματίσουν. Ο διαδικτυακός κόσμος έχει πλέον καταστεί, με αυξανόμενο ρυθμό, ευάλωτος σε εγκληματικές δραστηριότητες, οι οποίες με την σειρά τους δημιουργούν δυσλειτουργίες σε ένα φάσμα συστημάτων. Απόρροια της εξέλιξης αυτής είναι κι ο εκσυγχρονισμός των υπολογιστικών συστημάτων και συγκεκριμένα των συστημάτων μεταφοράς χρημάτων, τα οποία αρκετές φορές χρησιμοποιούνται ως δίαυλοι μεταφοράς «βρώμικων» χρημάτων.

Ολοένα και περισσότερα είναι τα σκάνδαλα που προκύπτουν στον οικονομικό τομέα λόγω του ξεπλύματος χρημάτων και προκύπτουν από έρευνες που εντοπίζουν τα χρήματα αυτά σε κανάλια τροφοδότησης τρομοκρατίας. Ο τεράστιος όγκος ηλεκτρονικών συναλλαγών που πραγματοποιούνται καθημερινά και η ταχύτητα με την οποία τα χρήματα αλλάζουν λογαριασμούς, καθίσταται ως ο βασικός παράγοντας για την έλλειψη στατιστικών στοιχείων που θα βοηθούσαν τις διωκτικές αρχές τόσο στον προληπτικό αλλά και στον κατασταλτικό χαρακτήρα των ενεργειών τους. Σημαντικό εργαλείο για να αντιμετωπιστεί αυτό, είναι οι αναφορές εκτίμησης κινδύνου και απειλών σχετικά με το ξέπλυμα και την τρομοκρατία, οι οποίες γίνονται για να προσδιορισθεί ο βαθμός κινδύνου για τρομοκρατικές επιθέσεις και να δημιουργηθούν πολιτικές πρόληψης ανάλογα με τα δεδομένα που θα εξαχθούν. Η παγκοσμιοποίηση και η ιδέα μιας ελεύθερης κεφαλαιαγοράς, επιτρέπει στα συστήματα μεταφοράς χρημάτων να λειτουργούν με ελάχιστο έλεγχο από τις εποπτικές αρχές έως αυθαίρετα και να παραχωρούν στους πελάτες τους υπηρεσίες προστασίας λόγω της ανωνυμίας και της ταχείας εξυπηρέτησης που προσφέρουν.

Επίσης, η εύκολη προσβασιμότητα και η χρήση των συστημάτων μεταφοράς χρημάτων αναπόφευκτα τα καθιστά ευάλωτα στο ξέπλυμα χρήματος. Παρ' όλα αυτά, οι υπηρεσίες εκτός τραπεζικού τομέα συνεχίζουν να απολαμβάνουν πλήθος κερδών

μέσω των παράνομων συστημάτων μεταφοράς αποφεύγοντας έτσι περιττά έξοδα, όπως για παράδειγμα την επέκταση τους σε άλλη χώρα ή σε άλλη ήπειρο μέσω φυσικών καταστημάτων και χρεώνοντας προμήθεια για κάθε μεταφορά (fee for service).

Η πλειοψηφία των ερευνών που έχουν γίνει, καταλήγει ότι τα επίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων (FMTNs) αρκετές φορές και με αυξητικό ρυθμό πια, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αγωγοί που τροφοδοτούν παράνομες δραστηριότητες (π.χ. τρομοκρατία, εμπόριο ναρκωτικών). Χωρίς αμφισβήτηση, τέτοιες δραστηριότητες ενισχύονται και από τα ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων (IMTNs) που συνεχίζουν να δρουν παρασκηνακά. Αυτό που δεν δημοσιοποιείται από την άλλη πλευρά είναι οι αδυναμίες του χρηματοπιστωτικού τομέα στην αποτελεσματική αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων.

Μεγαλύτερο μέρος ευθύνης στην αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες έχει ο χρηματοπιστωτικός τομέας, με πρωταγωνιστές τις τράπεζες. Σε κάθε περίπτωση, η αναγνώριση της ταυτότητας του πελάτη αλλά κι η αναστολή συναλλαγών σε λογαριασμούς που είναι ύποπτοι για ξέπλυμα ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αποτελούν τη ναυαρχίδα των προληπτικών μέτρων των τραπεζών. Χρήσιμη είναι η διαρκής εκπαίδευση και εξειδίκευση του προσωπικού του χρηματοπιστωτικού τομέα σε ύποπτες κινήσεις που υποδηλώνουν ξέπλυμα χρήματος, στην παρακολούθησή τους, στην αξιολόγηση επικίνδυνων κινήσεων και στην ταχεία αναφορά τους στις επίσημες διωκτικές αρχές. Πρακτικές, δηλαδή, προληπτικού χαρακτήρα από την πηγή εισόδου του παράνομου χρήματος στη νόμιμη οικονομία. Παράλληλα, αναγκαίο είναι να αξιολογούνται κι οι υπάλληλοί των τραπεζικών ιδρυμάτων, καθώς τα προληπτικά μέτρα αυτά δεν θα έχουν το αναμενόμενο αποτέλεσμα αν οι τελευταίοι είναι διεφθαρμένοι και είναι υποκινούνται από προσωπικό όφελος.

Το κυριότερο είναι να δημιουργηθεί ένα ασφαλές και θωρακισμένο χρηματοοικονομικό περιβάλλον, το οποίο δεν θα είναι τόσο ευάλωτο στην απειλή του ξεπλύματος. Αυτό θα πραγματοποιηθεί μόνο αν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συνεργάζονται με τις διωκτικές αρχές ώστε να αναστείλουν την ταχύτητα και την ευελιξία των εγκληματιών να χρησιμοποιούν τα επίσημα συστήματά τους, με ελέγχους και ειδοποιήσεις. Ανασταλτικός παράγοντας στην προσπάθεια αυτή αποτελεί η εξέλιξη της τεχνολογίας και η επινοητικότητα των εγκληματιών να χρησιμοποιούν νέες

μεθόδους και τεχνικές ξεπλύματος. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να τεθεί στις αντζέντες των οργανισμών η ασφάλεια της κοινωνικής συνοχής, το πως δηλαδή θα μπορεί να προστατευτεί η κοινωνία από τις απειλές και τους κινδύνους της τρομοκρατίας.

Εγκληματικές οργανώσεις σχετιζόμενες με την τρομοκρατία εκμεταλλεύονται τα ευαίσθητα σημεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με σκοπό την τροφοδότηση των δραστηριοτήτων τους (π.χ. Al Qaeda, ISIS). Ο διασυνοριακός χαρακτήρας που παρουσιάζουν αποτρέπουν τις αρχές από την αποτύπωση των δραστηριοτήτων τους σε πραγματικό χρόνο και τόπο, γεγονός που επιτρέπει την επέκτασή τους. Αν και υπάρχουν κοινές διεθνείς πρακτικές και νομοθετήματα που στοχεύουν στον περιορισμό των δραστηριοτήτων τους δεν τηρούνται απόλυτα από όλες τις χώρες, με αποτέλεσμα αντί να καταστέλεται το έγκλημα, αυτό να μετατοπίζεται σε κράτη με λιγότερο έλεγχο, γνωστά ως φορολογικοί παράδεισοι, και να εξελίσσεται τόσο σε εξοπλισμό όσο και σε πρακτικές. Επομένως, αναγκαία είναι η παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των εγκληματικών οργανώσεων από τις αρχές και ο εναρμονισμός των μέτρων που θα εφαρμόσουν για την αντιμετώπισή του.

Η παγκοσμιοποίηση και κατ'επέκταση η απελευθέρωση της αγοράς και της κίνησης κεφαλαίων, αποδείχθηκε ότι ευνοεί το ξέπλυμα χρήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Ο έλεγχος έχει χαθεί από τις κρατικές αρχές κι έχει μεταβιβαστεί σε οικονομικές ελίτ, που είναι υπεύθυνες για την διαχείριση του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος υποκινούμενες από δικά τους συμφέροντα, πολιτικά και οικονομικά, αδιαφορώντας για τις συνέπειες στις οικονομίες χωρών που πλήττονται από τις αποφάσεις τους, συσσωρεύοντας διαχρονικά πλούτο στα χέρια τους. Το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον έχει καταστεί αρκετά νοσηρό για να επέλθει ευημερία και σωστός καταμερισμός πόρων, με αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις να προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το ξέπλυμα χρήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας με νόμους χωρίς όμως να εστιάζουν στην αντιμετώπιση των εγκληματικών ενεργειών που υποβοηθούν το ξέπλυμα χρήματος και την τρομοκρατία (π.χ. εμπόριο ναρκωτικών). Επιτακτική είναι η ανάγκη, να εξεταστεί ένα αυστηρότερο και πιο δεσμευτικό κανονιστικό πλαίσιο κανόνων και νομοθετημάτων κυρίως για τα ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων που φαίνεται να είναι ο δίαυλος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Διατραπεζικά Συστήματα Α.Ε. (ΔΙΑΣ ΑΕ). Ανακτήθηκε στις 30/01/2022 από:

<https://www.dias.com.gr/Default.aspx> και από:

<https://www.dias.com.gr/default.aspx?pid=74&mid=19&sid=59>

Ελληνική Αστυνομία: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και την Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018.

Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων (ΕΤΠΘ). «Ενδεικτική τυπολογία ασυνήθων ή ύποπτων συναλλαγών κατά την έννοια των παραγράφων 13-14 του άρθρου 4 του ν. 3691/2008 (Ενδεικτική τυπολογία ασυνήθων ή ύποπτων συναλλαγών κατά την έννοια των παραγράφων 13-14 του άρθρου 4 του ν.3691/2008), 285/6/9.7.2009», διαθέσιμο στο:

<https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/ 2008.pdf>

Ζιούβας Δ. (2018). Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο, Αθήνα: Ευρωπαϊκές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Ζιούβας Δ. (2018). Χρηματοπιστωτικό Ποινικό Δίκαιο. Αθήνα: Ευρωπαϊκές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Κάτσιος Σ. (1998). Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Θεσσαλονίκη: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Κουράκης Ν. και Ζιούβας Δ. (2007). Τα Οικονομικά Εγκλήματα II. Ειδικό μέρος, Αθήνα: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Κουράκης Ν. (1999). «Το Οργανωμένο Έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα». Στο περιοδικό *Ποινική Δικαιοσύνη*, σελ. 1017-1019.

Κουράκης Ν. (2007). Τα οικονομικά εγκλήματα I: Γενικό Μέρος. Αθήνα: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Λαμπροπούλου Ε. (2016). «Κρίση, Έγκλημα και Σύστημα Ποινικής Καταστολής Παράνομες Αγορές και οικονομική κρίση» στον *Τιμητικό τόμο Ν. Κουράκη με τίτλο: Έγκλημα Και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης*. Αθήνα: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 1039.

- Παπαχαραλάμπους Χ. (2003). «Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος. Η προβληματικότητα των ειδικών ανακριτικών τεχνικών», στο *Τιμητικό τόμο Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου*. Β' Αθήνα/ Βρυξέλλες, σελ. 688.
- Συμεωνίδου- Καστανίδου Ε. (2007). *Οργανωμένο Έγκλημα και Τρομοκρατία*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκουλα.
- Συρμακέζης Σ. (2003). «Όλα όσα θα θέλατε να μάθετε για τις ηλεκτρονικές πληρωμές και εισπράξεις (και δεν ξέρατε που να ρωτήσετε)». Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2003.
- Τσουκαλάς Κ. (2014). *Η Γυμνή Βασίλισσα, Έργα και Ημέρες του Οικονομικού Λόγου*. Αθήνα: Εκδ. Καστανιώτη.
- Τραγάκης Γ. (1996). *Οργανωμένο Έγκλημα και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ξενόγλωσση

- Ackman M. (2018). «The Impact of Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism in Africa». *Bullion: Vol. 44, No. 4*, σελ. 15-19.
- Angeli D. & Triandafyllidou A. (2014). Is the indiscriminate detention of irregular migrants a cost-effective policy tool?: a case-study of the Amygdaleza Pre-Removal Center. Technical Report, European University Institute.
- Biersteker T. J. & Eckert S. E. (2008). *Countering the Financing of Terrorism*. Canada: Routledge.
- Cassara J. A. (2016). «*Flying money" may land in U.S". Is Chinese money laundering "flying" into real estate?*». Διαθέσιμο από 02/21/2016 στο: <https://www.bankingexchange.com/news-feed/item/6079-flying-money-may-land-in-u->
- Chéne M. (2008). «Hawala remittance system and money laundering». Anti-Corruption Resource Center.
- Cloward G. J. & Abarbanel L. B. (2020). «In-Game Currencies, Skin Gambling, and the Persistent Threat of Money Laundering in Video Games». *UNLV Gaming Law Journal*, vol. 10, issue 1, σελ. 105-120.

- Cornish D. B. & Clarke R.V. (2006). «The rational choice perspective». Επιμ. Henry S. και Lanier M. M. Στο *The Essential Criminology Reader*. Westview Press, Boulder.
- Council Act of 26 July 1995 drawing up the Convention based on Article K.3 of the Treaty on European Union, on the establishment of European Police Office (Europol Convention).
- Council Decision of 28 February 2002 (2002/187/JHA) setting up Eurojust with a view to reinforcing the fight against serious crime.
- Council of Europe: *Crime Analysis. Organised crime - Best practice survey no. 4*. Strasbourg, 2002.
- Dawson L. L. (2021). «Bringing Religiosity Back In: Critical Reflection on the Explanation of Western Homegrown Religious Terrorism (Part 1)». *Perspectives on Terrorism, Vol 15, issue 1*, σελ. 2-4.
- Downes D., Rock P. & Mclaughlin E. (2016). *Understanding Deviance. A guide to the Sociology of Crime and Rule-Breaking*. (7th edition) Oxford University Press.
- Eurobarometer (2011). Internal Security Report.
- Eurojust: Annual Report 2009. Διαθέσιμη από 30/03/2010 στο:
<https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-annual-report-2009-0>
- Eurojust: Annual Report 2010. Διαθέσιμη από 26/04/2011 στο:
<https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-annual-report-2010-0>
- Eurojust: Annual Report 2012. Διαθέσιμη από 8/04/2013 στο:
<https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-annual-report-2012-0>
- Eurojust: Annual Report 2014. Διαθέσιμη από 25/06/2015 στο:
<https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-annual-report-2014-0>
- Eurojust: Annual Report 2020. Διαθέσιμη από 23/03/2021 στο:
<https://www.eurojust.europa.eu/document/eurojust-annual-report-2020-criminal-justice-across-borders-eu>
- European Central Bank (2005). «The current target system».

- European Commission: Report from The Commission to The European Parliament And The Council on the assessment of the risks of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities. Brussels, 2017.
- European Parliament: Report on criminal procedures in the European Union (Corpus Juris), 1999.
- Europol: Report on the EU Organised Crime Threat Assessment (OCTA), 2011.
- Falcone D. N. (2005). Prentice Hall's Dictionary of American Criminal Justice (1st edition) Pearson.
- FATF (Financial Action Task Force): Combating the abuse of alternative remittance systems: International best practices, 2003.
- FATF (Financial Action Task Force) Report: Financing of the terrorist organization Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL), 28/02/2015.
- FATF (Financial Action Task Force): What is Money Laundering?
- Harcourt B. E. (2011). The Illusion of Free Markets. Punishment and the Myth of Natural Order. Harvard University Press.
- Hataley T. (2020). «Trade-based money laundering: organized crime, learning and International trade». *Journal of Money Laundering Control*, vol. 23, issue 3, σελ. 651-660.
- Ikpefan O. (2007). «Money transfer services in banks: a case study of western union money transfer in Nigerian banks». *Nigeria Journal of Banking and Financial Issues*, Vol. 7, σελ. 15-20.
- IMF (International Monetary Fund): «Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering— Background Paper», 12/2/2001.
- IMF (International Momentary Fund): «The IMF and the Fight Against Money Laundering and the Financing of Terrorism». IMF Factsheet, 21/03/2016.
- Interpol: «Money Laundering».
- Jakobi A. (2015). «Global networks against crime: Using the Financial Action Task Force as a model?». *International Journal*, Vol 70:3, σελ. 391-407.

- Jost P. M. (2003). «*The Hawala alternative remittance system and its role in money laundering*». Interpol.
- Kemppainen K. (2008). «Integrating European retail payment systems: some economics of SEPA». *Bank of Finland, Research Discussion Papers, No. 22*.
- Koligkionis C. (2016). «*Money laundering and the role of offshore financial centers*». Στο *Τιμητικό Τόμο για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη: Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε Εποχή Κρίσης*. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Lilley P. (2006). *Dirty Dealing: The untold truth about Global Money Laundering, International Crime and Terrorism* (3rd edition). London- Philadelphia, Kogan Page.
- Llett N. (2004). «*The European Anti-Fraud Office (OLAF)*». *Journal of Financial Crime*, Vol. 12, no 2, σελ. 120-121.
- Locatelli A. (2014). «What Is Terrorism? Concepts, Definitions and Classifications». A *Socio-economic Perspective*, vol. 22, σελ. 3-10.
- Mendoza R. U., Ong Rommel J. G., Romano Dion L. and Torno Bernadette C. P. (2021). «Counterterrorism in the Philippines: Review of Key Issues». *Perspectives on Terrorism*, Vol. 15, issue 1, σελ. 246-247.
- Naheem M. A. (2018). Illicit financial flows: HSBC case study». *Journal of Money Laundering*, vol. 21, no 2, σελ. 232-235.
- Napoleoni L. (2004). «Money and Terrorism». *Strategic Insights* Vol. 111. Issue 4.
- Nawaz S., McKinnon R. and Webb R. (2002). «Informal and Formal Money Transfer Networks: Financial Service or Financial Crime». *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 5, no 4, σελ. 330-337.
- Nissanke M. and Aryectey E. (1998). *Financial Integration and Development: Liberalisation and Reform in Sub-Saharan Africa*. London: Routledge.
- Orozco M. (2000). «Remittances and markets: new players and practices». Inter-American Dialogue and the Tomas Rivera policy institute.
- Oxpeckers Reporters (2019). «How Chinese Flying Money ‘finances’ illegal wildlife trade». διαθέσιμο από 28/06/2019 στο:
<https://oxpeckers.org/2019/06/chinese-flying-money>

- Passas N. (1990). «Anomie and corporate deviance». *Contemporary Crises*, Vol. 14, σελ. 158.
- Passas N. (1999). «Informal Value Transfer Systems and Criminal Organizations; a study into so-called underground banking networks». *SSRN Electronic Journal*, σελ. 14-17, 19-20, 23-24, 27-29.
- Passas N. (2003). «Informal Value Transfer Systems, Terrorism and Money Laundering». Report on National Institute of Justice.
- Permanent Subcommittee on Investigations. «U.S. Vulnerabilities to Money Laundering, Drugs, and Terrorist Financing: HSBC Case History». Διαθέσιμο από 17/07/2012 στο: [https://www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/PSI%20REPORT-HSBC%20CASE%20HISTORY%20\(9.6\).pdf](https://www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/PSI%20REPORT-HSBC%20CASE%20HISTORY%20(9.6).pdf)
- Ping H. (2005). «The suspicious transactions reporting system». *Journal of Money Laundering Control*. Vol 8:3, σελ. 255.
- Ren T. (2018). «Viewing organised crime and terrorist organisations through the financial threats they pose to society». *Journal of Financial Crime*, vol. 25, no 4. UK, σελ. 942.
- Reuter P. & Truman E. (2004). «Chasing Dirty Money. The Fight against Money Laundering». Washington, DC: Institute for International Economics.
- Ritzer G. (2012). Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία (2^η έκδοση). Επιμ. Κανταντζόγλου Ι. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Sarawak K. & B. Hansen's (2003). «E-payments: What are they and what makes them different?». *EPSO Discussion Starter No 1*.
- Savona E. & De Feo M. (2005). International Money Laundering. Trends and Prevention/Control Policies. Edition E. Savona. Responding to Money Laundering. International Perspectives. Amsterdam: Harwood Academic Publishers.
- Schaefer G. K. (2008). «An economic analysis of the Single Euro Payment Area (SEPA)». *FIW Working Paper no 11*. Vienna: Research center international economics.

- Schlossberger O. and Budík J. (2018). «The SEPA Project as a Tool for European Integration In Payment System». Czech Republic: International Conference on European Integration.
- Sellin T. (1963). «Organized Crime as a Business Enterprise». *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* Vol. 347, σελ. 13.
- Shehu A. Y. (2003). «The Asian alternative remittance systems and money laundering». *Journal Money Laundering Control*, Vol. 7, no 2, σελ. 176.
- Shrader J. S. (2007). «Secrets Hurt: How SWIFT Shook up Congress, the European Union, and the U.S. Banking Industry». *Banking Inst.* 397.
- Stergiou D. (2016). «ISIS political economy: financing a terror state». *Journal of Money Laundering Control*, vol. 19, no 2, σελ. 191-198, 201.
- Stessens G. (2000). *Money Laundering. A new International Law Enforcement Model*. Cambridge University Press.
- Sutherland E. (1940). «White collar criminality». *American Sociological Review*, Vol. 5, no 1.
- Teichmann F. M. (2019). «Recent trends in money laundering and terrorism financing». *Journal of Financial Regulation and Compliance*. Vol. 27. issue 1, σελ. 4-5, 9.
- Teichmann F. M. & Camprubi M. (2019). «Money Laundering Through Consulting Firms». *Compliance Elliance Journal*. Vol. 5, σελ. 60-72.
- The World Bank and the International Monetary Fund (2006). «Comprehensive Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism».
- Tianyi Q., Zhang R., Gao Y. (2019). «Ripple vs. SWIFT: Transforming Cross Border Remittance Using Blockchain Technology». Vol. 147, σελ. 429-432.
- Tofangsaz H. (2012). «A new approach to the criminalization of terrorist financing and its compatibility with Sharia law». *Journal of Money Laundering Control*. Vol 15. No 4, σελ. 399-400.

Unger B. (2013). «Can Money Laundering Decrease?». *Public Financial Review*. Vol. 41. No.5, σελ. 16.

United Nations: General Assembly. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). About the United Nations Office on Drugs and Crime.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2004.

United Nations: Security Council. Resolution 1373.

United Nations: United Nations Convention against Transnational Organized Crime Palermo. 2001.

United Nations: United Nations Convention Against Transnational Organized crime and The Protocols Thereto. New York. 2004.

van Duyne P. C. (2003). Money Laundering Policy: Fears and Facts. P. C. van Duyne. von Lampe & J. L. Newell (eds.). Criminal Finances and Organizing Crime in Europe. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

van Duyne P. C., Harvey J. & Gelemerova L. (2018). The Critical Handbook of Money Laundering - Policy, Analysis and Myths. London: Palgrave Macmillan.

Ελληνική Νομοθεσία

Απόφαση 98/733/ΔΕΥ: Κοινή δράση της 21ης Δεκεμβρίου 1998 που θεσπίστηκε από το Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με το αξιόποινο της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση, στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2001 (2001/500/ΔΕΥ), για το ξέπλυμα χρήματος, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος.

Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Απόφαση-Πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2008 σχετικά με την τροποποίηση της απόφασης-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Κανονισμός (ΕΕ) 260/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Μαρτίου 2012 σχετικά με την καθιέρωση τεχνικών απαιτήσεων και επιχειρηματικών κανόνων για τις μεταφορές πίστωσης και τις άμεσες χρεώσεις σε ευρώ και με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 924/2009.

Κανονισμός (ΕΕ) 847/2015 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2015 περί στοιχείων που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών και περί κατάργησης του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1781/2006.

N. 1991/1991: Κύρωση Συμφωνίας Μορφωτικής Συνεργασίας μεταξύ των Κυβερνήσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλγερίας.

N. 2331/1995: Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις - Ολομέλεια Αρείου Πάγου – Διαιτησίες και άλλες διατάξεις.

N. 2655/1998: Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες.

N. 2656/1998: Κύρωση της Σύμβασης για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών σεδιεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές.

N. 2928/2001: Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων.

N. 3251/2004: Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις.

N. 3296/2004: Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων, Φορολογικοί Έλεγχοι και άλλες διατάξεις.

- N. 3424/2005: Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α΄) και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.
- N. 3666/2008: Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και αντικατάσταση συναφών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα.
- N. 3691/2008 (Μερική Κατάργηση): Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις.
- N. 3875/2010: Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις.
- N. 3932/2011: Σύσταση Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης.
- N. 4072/2012: Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος– Νέα εταιρική μορφή – Σήματα – Μεσίτες Ακινήτων – Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις, άρθρο 320 παρ.9.
- N. 4557/2018: Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις.
- N. 4734/2020: Τροποποίηση του ν. 4557/2018 (Α' 139) για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας -Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/843 (L 156) και του άρθρου 3.
- Οδηγία 91/308 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 10^{ης} Ιουνίου 1991 για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Οδηγία 2007/64/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2007 για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά, την τροποποίηση των Οδηγιών 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK και 2006/48/EK, και την κατάργηση της Οδηγίας 97/5/EK.

Οδηγία 2015/849/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της οδηγίας 2006/70/EK της Επιτροπής.

Οδηγία 2018/843/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2018, για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, και για την τροποποίηση των οδηγιών 2009/138/EK και 2013/36/ΕΕ.

Ευρωπαϊκή Νομοθεσία

Commission Directive 2006/70/EC of 1 August 2006 laying down implementing measures for Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council as regards the definition of politically exposed person and the technical criteria for simplified customer due diligence procedures and for exemption on grounds of a financial activity conducted on an occasional or very limited basis.

Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering –Commission Declaration.

Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing (Text with EEA relevance).

Regulation 1781/2006 of the European Parliament and of the Council of

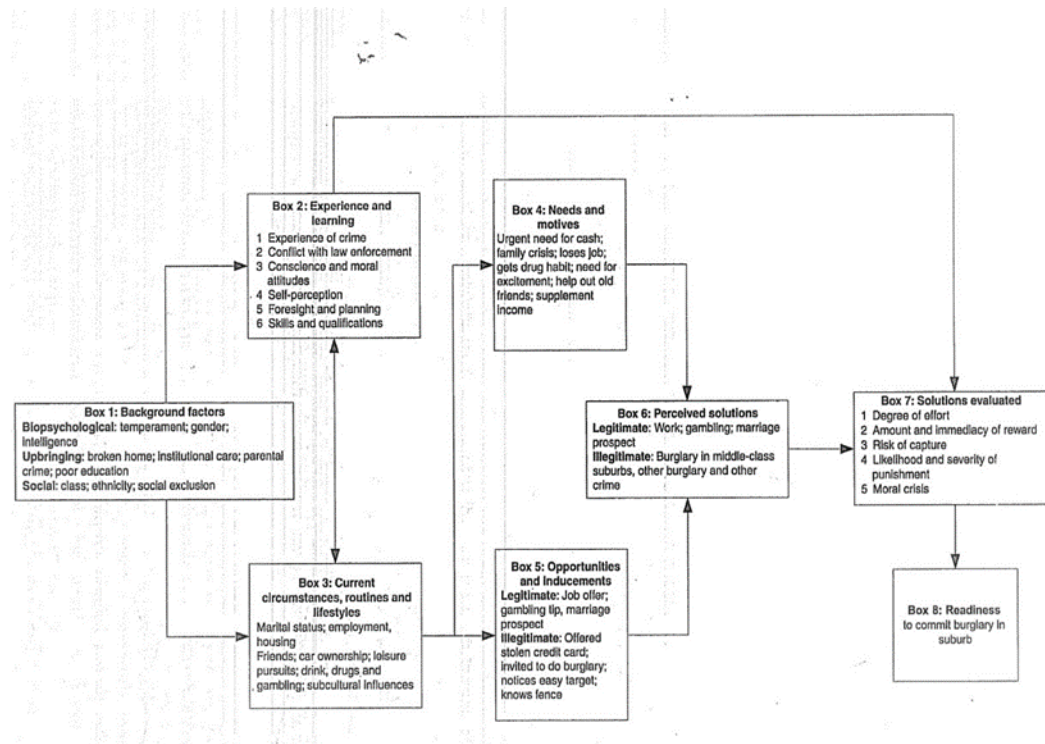
15 November 2006 on information on the payer accompanying transfers of funds

(Text with EEA relevance).

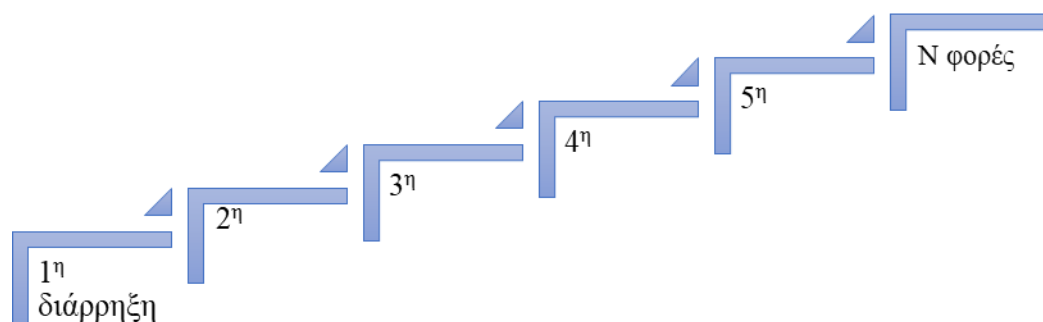
Regulation 2016/0413(COD): Controls on cash entering or leaving the Union in 2016.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

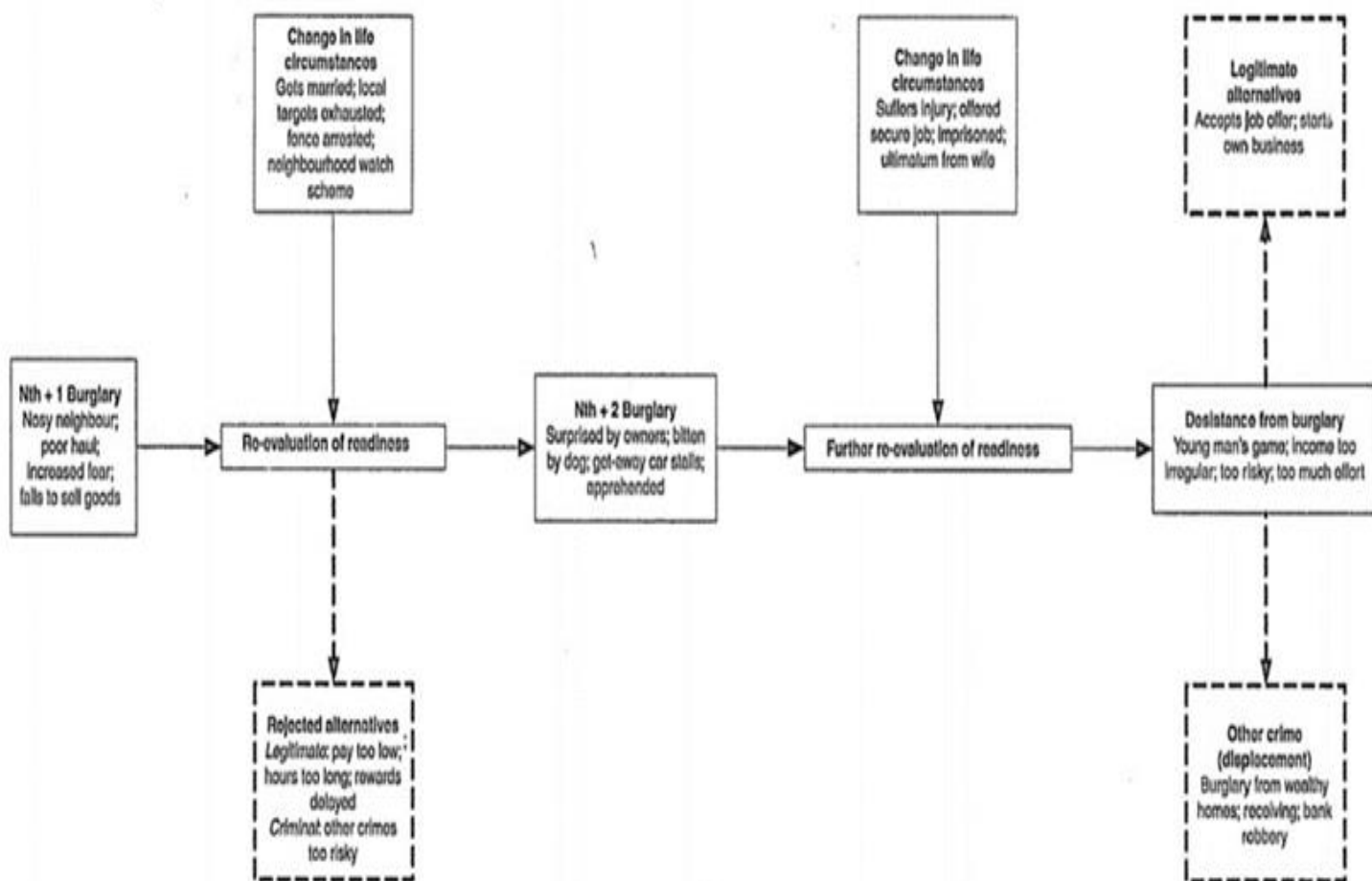
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.1. Θεωρία Ορθολογικής Επιλογής (Rational Choice Theory)

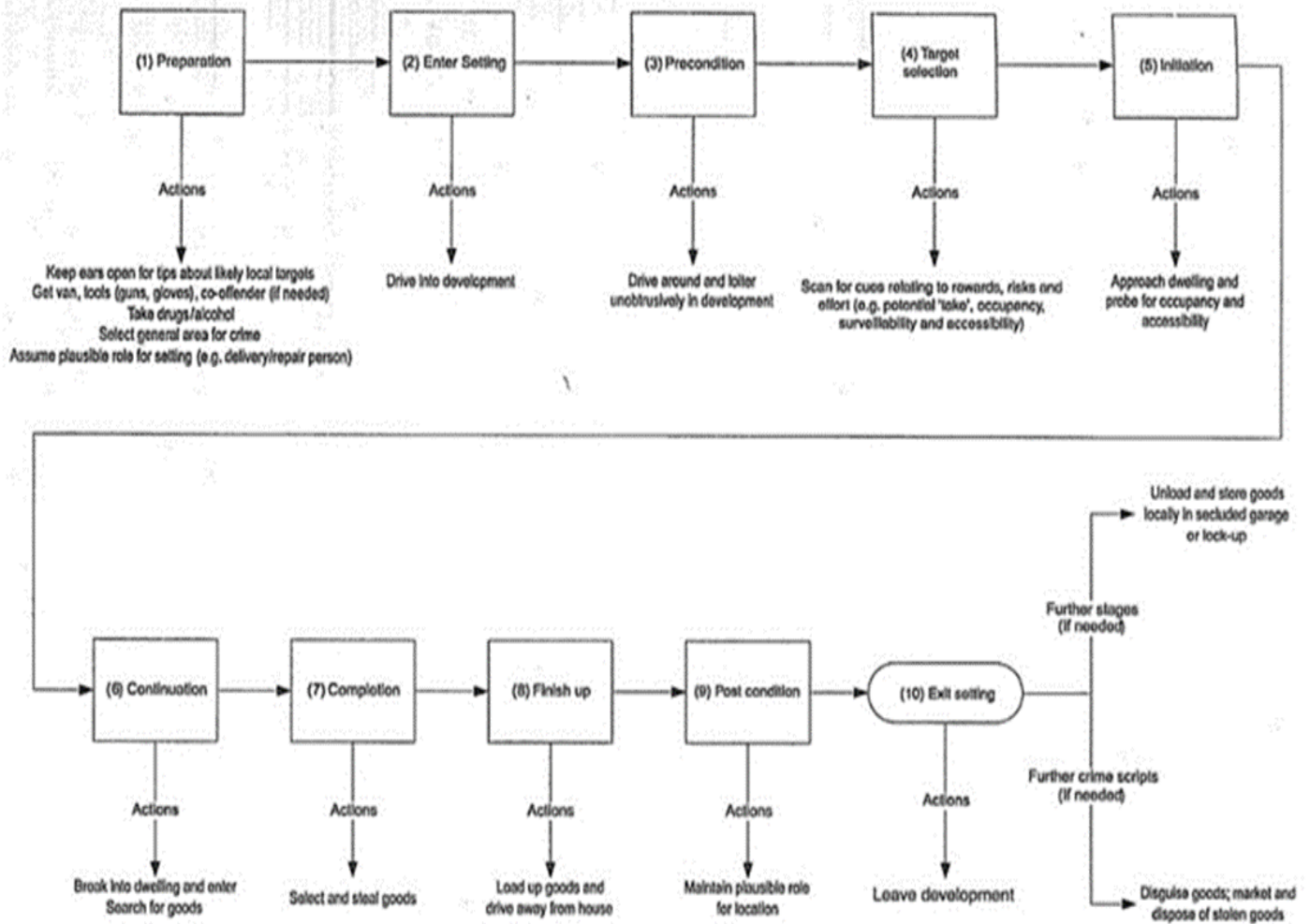
Εικόνα 1. Ενδεικτικό μοντέλο μύησης (initiation) στο έγκλημα βάσει της θεωρίας ορθολογικής επιλογής. Πηγή φωτογραφίας: Cornish & Clarke 2006.

Εικόνα 2. Ενδεικτικό μοντέλο προσαρμογής (*habitation*) στο έγκλημα βάσει ορθολογικής επιλογής.

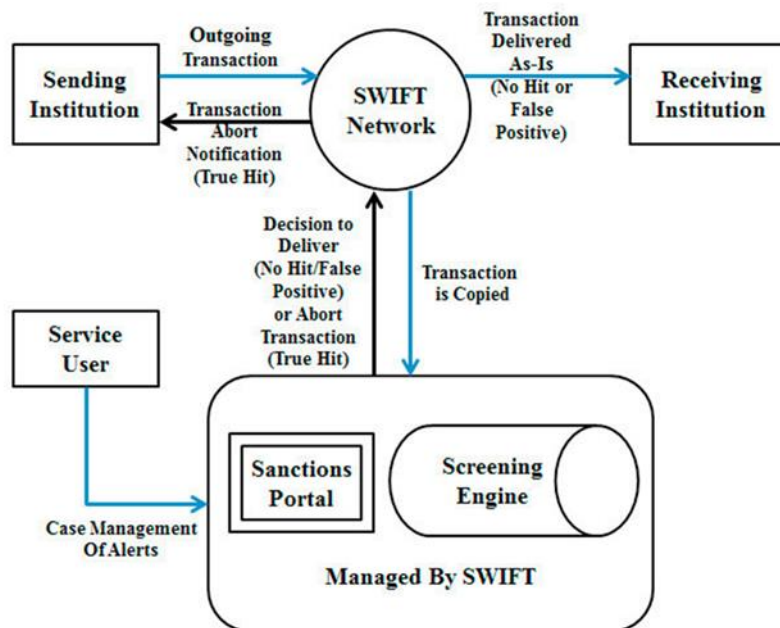

Εικόνα 3. Ενδεικτικό μοντέλο διακοπής (desistance) από το έγκλημα βάσει θεωρίας της ορθολογικής επιλογής..
Πηγή φωτογραφίας: Cornish & Clarke 1986.

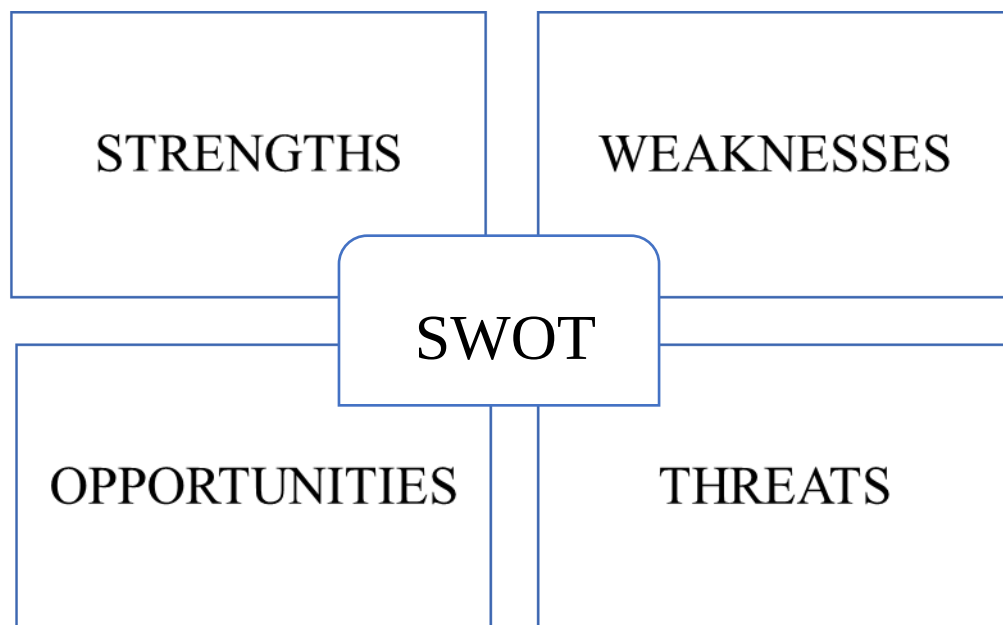

Εικόνα 4. Ενδεικτικό μοντέλο αποφάσεων γεγονότων (events decisions) για το έγκλημα, απεικονίζοντας τη προετοιμασία, την εκτέλεση και την ολοκλήρωση του. Πηγή φωτογραφίας: Cornish & Clarke 2006.

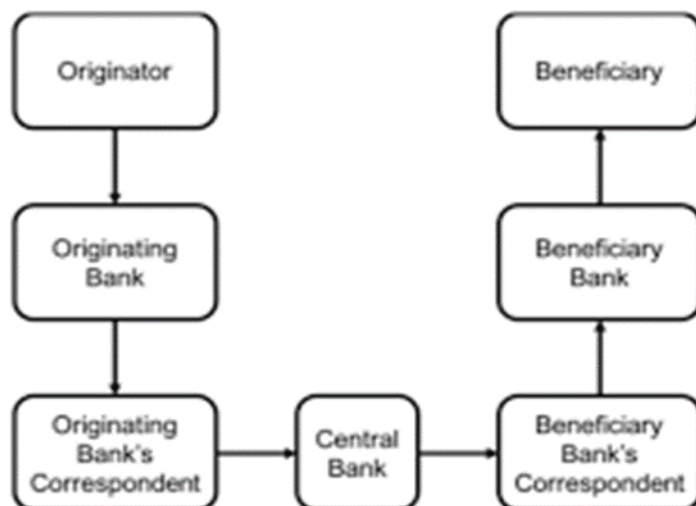
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II.1.2. SWIFT (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications)

Εικόνα 5. Κωδικοποίηση μηνυμάτων προγράμματος SWIFT. Πηγή εικόνας: Tianyi Qiu, Ruidong Zhang, Yuan Gao, 2019.

Εικόνα 6. Τεχνική μοντέλου SWOT.

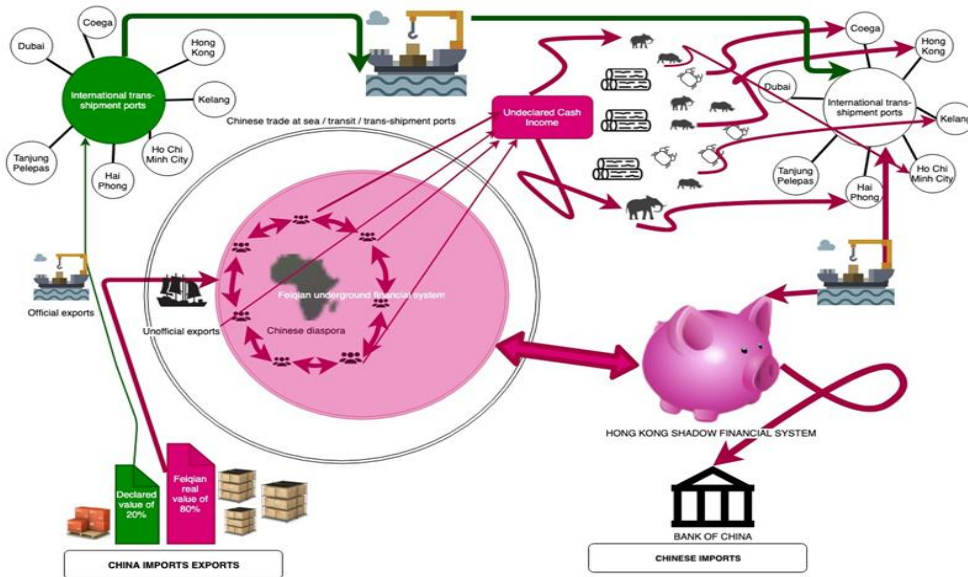
Εικόνα 7. Πορεία συναλλαγών μέσω του προγράμματος SWIFT. Πηγή εικόνας: Q. Tianyi ,Ruidong, R. Zhang, Y. Gao, 2019.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Π.1.4. Συστήματα Πληρωμών ΔΙΑΣ

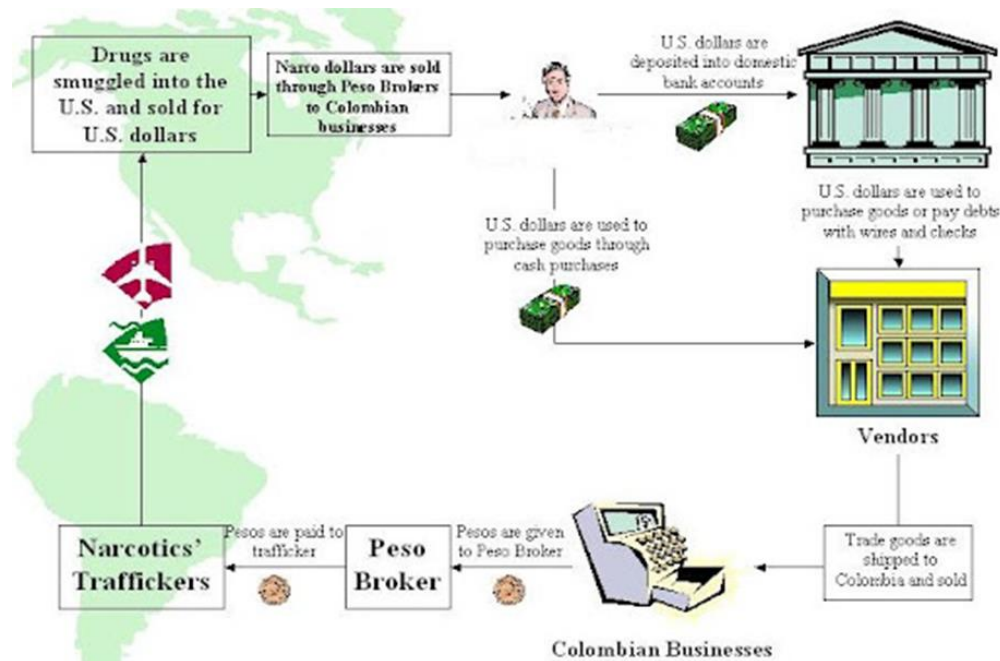
Εικόνα 8. Ιστόγραμμα αυξητικής τάσης συναλλαγών με το σύστημα ΔΙΑΣ (2010-2020). Πηγή: ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΕ (ΔΙΑΣ ΑΕ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II.3.2. Fei Ch'ien

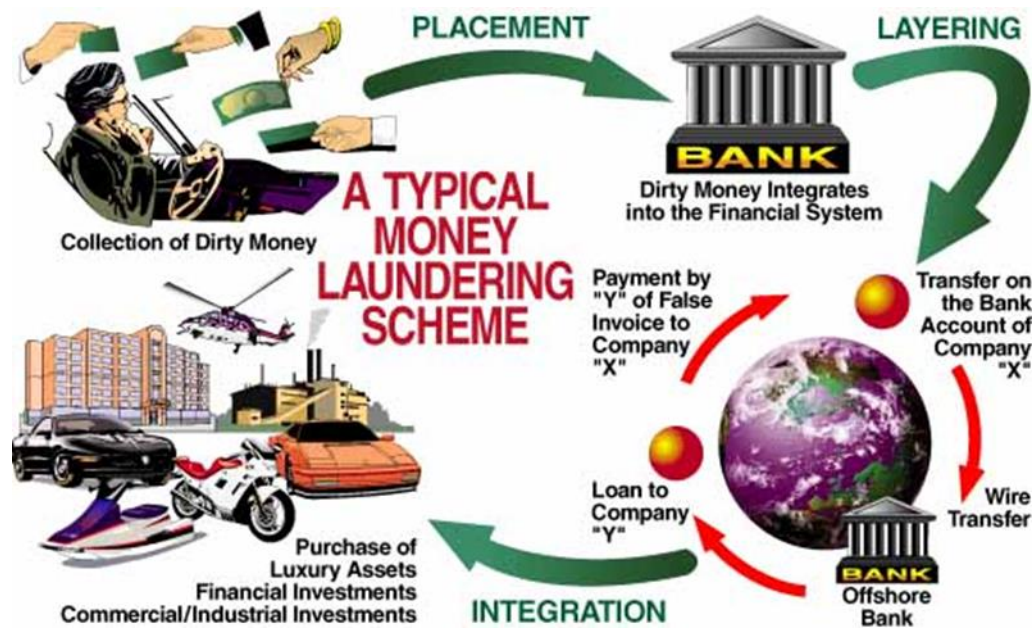
Εικόνα 9. Βήματα συναλλαγής στο σύστημα fei ch'ien. Πηγή εικόνας: Oreckers Reporters, *How Chinese Flying Money 'finances' illegal wildlife trade*, 2019

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II.3.4. Η Μαύρη Αγορά Pesos της Κολομβίας

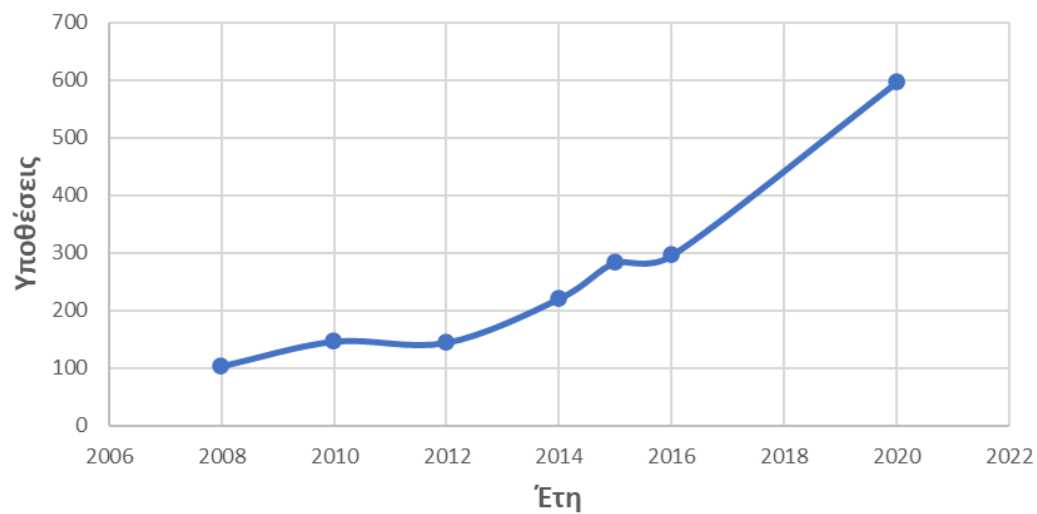
Εικόνα 10. Διάγραμμα ροής της μαύρης αγοράς pesos στη Κολομβία. Πηγή: <http://www.chaseandassociates.com/training/BMPX.jpg>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΙ.2.4. Το αμερικανικό μοντέλο

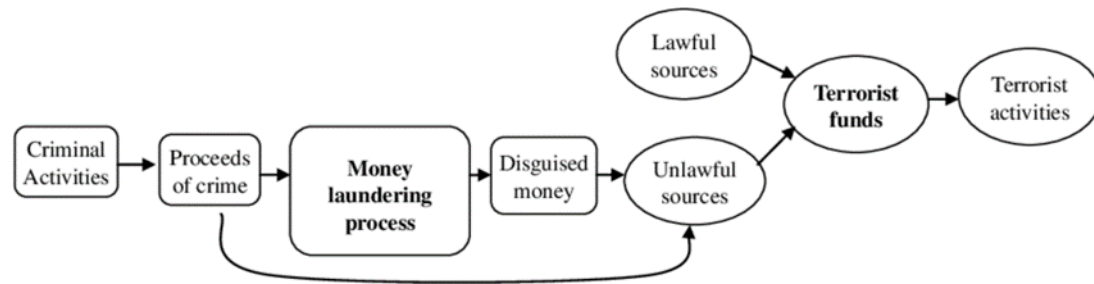
Εικόνα 11. Ο κύκλος του ξεπλύματος χρημάτων. Πηγή: UNODC: <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/index.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΙ.3.2. Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο

Εικόνα 12. Διάγραμμα αυξητικής τάσης υποθέσεων ξεπλύματος για τα έτη 2008-2020.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV.2. Χρηματοδότηση Τρομοκρατίας

Εικόνα 13. Ενδεικτική απεικόνιση της τροφοδότησης της τρομοκρατίας από το ξέπλυμα χρήματος. Πηγή: H.Tofangsaz, 2012.